

GÖRÜŞ

EKONOMİ VE
POLİTİKADA

AYLIKDERGİ ■ NİSAN 1989 ■

Hummah faaliyetten geriye İstanbul olmaktan hızla çıkan bir İstanbul kahyorum. Bilemediniz on yıl sonra İstanbul bir beton ve asfalt karışımına dönüsecek; gökleri tırmalayan otelleri, viyadükleri, yonca yaprakları ve kumarhaneleriyle bir Latin Amerika kıyı kentinden farkı kalmayacak.

VEDAT TÜRKALİ İLE
TKP TARİHİ ÜZERİNE
SÖYLEŞİ

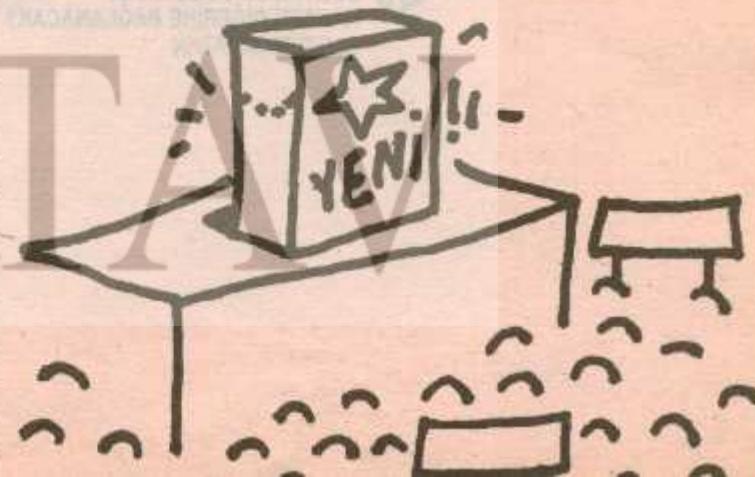
YASAL PARTİ İÇİN
ELBİRLİĞİ

SIYASAL YAŞAMDA
METALAŞMA

Tevfik Çavdar

"TSİP de, TBKP de yasalda kurulacak partinin bütün Marksist güçleri birleştirmesi gerektiği görüşündedir ve böyle bir süreci birlikte hazırlamak istemektedir. Sayın Ahmet Kaçmaz'ın GÖRÜŞ'ün geçen sayısında getirdiği öneriyi paylaşıyorduz. Sorum yasalda genis bir komünist partisiının kurulmasını isteyen bütün güçlerle birlikte çözülmelidir. Partinin elbirligiyle oluşturulmasına orumz vermek isteyen tüm Marksistlerin katkıları ile program çıkarılmalıdır.

Osman Sakalsız
TBKP Genel Sekreter

- 3 SEÇİMLERDE NE OLDU?
- 4 SİYASAL YAŞAMIMIZDA METALAŞMA EĞİLİMI TEVFİK ÇAVDAR
- 6 BELEDİYELER KİMİN? İLHAN TEKELİ
- 8 SEZAR'IN HAKKI(!) HALİM TOGAN
- 9 ANAP VE ÖZAL SADUN AREN
- 10 SENDİKAL MUHALEFET ÖRGÜTLENMELİ GÜL ÇAKIR
- 11 UNUTULMAYACAKSINIZ BAY GÜLTEKİN REŞİT ERGENER
- 12 BU NASIL ÖZELLEŞTİRME? VEYSİ SEVİĞ
- 13 TOPLUMU FUTBOLLA YÖNETMEK ERDAL ATABEK
- 14 AYNI KAYNAKTAN GÜC ALAN YENİ SAYFA VEDAT TÜRKALI İLE SÖYLEŞİ Çağatay Anadol
- 19 SAHİL YAĞMASI YÜCEL GÜRSEL
- 20 DÜNYAMIZ SOSYALİZME GEÇİŞİN NERESİNE? AHMET KAÇMAZ
- 22 YASAL PARTİ İÇİN ELBİRLİĞİ OSMAN SAKALSIZ İLE SÖYLEŞİ
- 24 NİSAN TEZLERİ 72 YAŞINDA KENAN SOMER
- 26 ATEŞ DÜŞTÜĞÜ YERİ YAKIYOR MAHKÜM AİLELERİ İLE SÖYLEŞİ MUSA AYDOĞAN
- 27 KİBRİS'İN KUZEYİNDE MEHMET SONUÇ
- 28 PARTİLİ DEMOKRASI PROF. REM BLUM
- 30 ŞEFİK HÜSNÜ VE SANAT SEMİH ACAR
- 31 GÜZEL BAKAN TAHİR HATİBOĞLU
- 32 PARTİSİZ TOPLUM SEROL TEBER
- 34 BİRLİK YUMAĞINI ÇÖZMEK YAŞAR YİĞİT
- 35 DEĞİNMELER HERKÜL MİLLAS
- 36 28 NİSAN SIKIYONETİMİ ZAFER ÜSKÜL
- 38 SOSYALİZM-DEMOKRASI HANGİSİ DİĞERİNE BAĞLANACAK? ÖMER B. CANATAN

TÜRBAN

Türkiye burjuvazisi, bir garip burjuvazi. Hem Kastamonu'dan bu yana fırın şapka hayranıdır hem de türbancıları teşvik eder, pohpohlar; hem AT'a girebilmek için, "Batı'nın kendini ahsası gördüğü Truvalılar'a sahip çıkar hem de "Batı'ya cihad açmış Humeyni'nin yerli uzantılarına alabildiğince müsamaha gösterir!

Tabii burjuvazinin bu garabetti sebepsiz değil; onun çapsızlığından, içgri kökeninden, kendine güvensizliğinden, kısacısı bir türlü burjuvalaşamamasından kaynaklanıyor.

Dini akımlar, yillardır egemen çevreler tarafından kollarılar. Bu, burjuvazinin, öteki egemen zümrelerin pek dindar olduklarından mı? Herhalde değil. Hatta 1950'lere gelene de olsa üst sınıflar arasında dinsizlik belki daha re�actaydı. Çünkü yeni boy atmakta olan kapitalist dönemin sahipleri, restorasyon tehlikesine karşı uyanık olmak zorundaydalar. Ama restorasyon tehlikesinin uzaklaşmasıyla birlikte, bastırılan zümrelerin uzantılarının, durumu kabullenip çareyi yeni düzenin kaymak tabakası içinde yer almaktı görmelerinin de katkısıyla, dini akımlar yeniden özgürlüklerine kavuştu. Ne ki iş bu kadarla kalmadı. Özellikle 60'lı yıllarda itibaren, ilericiliğin ve solculüğün hızlı bir atılım göstermesiyle birlikte hem burjuvazide hem de yönetimlerde dini akımlara rağbet alabildiğine arttı. Artık burjuvazı kendi güvenini, bir zamanlar bastırıldığı dine yaslanmakta görüyordu. Dini akımlar solun gelişmesine sedde olsun diye, maddi manevi alabildiğine desteklendiler. Burjuvazı gelecek korkusundan geçmişteki düşmanının kucağına sigınıyordu. Ne ki böyle yapmakla bugünü de tehlkeye atıyordu.

İşte türban olayı bu bütünü bir parçası, olayın şartsız bir yanı yok. Yıllar boyu, özellikle 12 Eylül darbesinden sonra dini akımların yaygınlaşip güçlenmesi için elden gelen arda konmayıacak, oandan sonra da bu gelişmenin doğal sonucu olarak türbancılar sokağa dökülmeye "bu siyasi bir olaydır, irtica hortladı" diye feryat edilecek!

İrticannı hortladığı tevatür. Dini irtica, siyasi, sosyal, kültürel vb. her türden irtica ile birlikte yillardır kol geziyor. Bugün SBF'ye giren öğrencilerin 1/3'ü imam hatip okulu mezunu ise -ki bunlar yarın kaymakam, vali, emniyet amiri, müdürlü vs. olarak karşımıza çıkacaklar-sola karşı tedbir aldığı sanan iktidar sahiplerinin, bu arada "Batı"cı burjuvazinin encamı bir hayli endişe verici demektir.

Tabii böylesi endişeli durumlarda ilk akla gelen çare, "uzatmalı vatan kurtarıcları"nı devreye sokmak oluyor. Üstelik bu kampanyanın borazancıbasılığı da, 12 Eylül askeri rejiminde en uzun süre kapatılmış pek "ilerici ve demokrat" bir gazetemizin yapması Türkiye'ye özgü bir kara mizah örneğidir.

Giyimin yasaya düzenlenmesi bir ülke için yüzkarasıdır. İsteyenin istediğiyle örtünmesinden daha doğal bir insan hakkı olabilir mi? Bu açıdan türban yasığının kabul edilir bir yanı yoktur.

Ancak bu, dini akımlara müsamaha ile baktığımız anlamına hiç gelmez. Çünkü tek tanrı dinlerde insanların, değil istediklerince giym hakkı, tek bir insanı hakları dahi yoktur. İslam, Salman Rüşdi olayında olduğu gibi en temel hak olan yaşama hakkını dahi insana tanımaz. İslama tek hak sahibi Allah'tır; kolların hakları değil sadece vazifeleri vardır. Şeriatçıların hedefi de böyle bir Türkiye'dir. Doğal ki, böyle bir Türkiye'de dini akımlara "yürü ya kulum" diyen burjuvazı de pek çok haklarından -aynı günümüz İran'ındaki gibi- yoksun kalacaktır. Bu nedenle insan haklarını hiçe sayan, demokrasının "d"siyle en ufak ilişkisi olmayan dini akımlara karşı kararlı bir mücadele yürütmek, demokrasiden yana olan herkesin gündeminde olmak zorundadır. ■

İllüstrasyonlar: Uğurcan Ataoğlu

Görüs

AYLIK DERGİ

► Sahibi: Şükrü Çelikyapı ► Yayıncı Yönetmeni: Çağatay Anadol ► Yazı İşleri Müdürü: Erdal Şahin ► Yazımcı: GÖRÜŞ Nuruosmaniye Cad. 5/2 Cağaloğlu-İstanbul ► Fiyatı: Yurt içi 2000.-TL Yurt dışı 3 DM. ► Yıllık Abone Ücreti (12 Sayı): Yurt içi 18.000.-TL. Yurt dışı 35 DM. Abone bedelleri Yayın-Dizgi Merkezinin Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi'nde 002846-4 numaralı hesabına yatırılmalıdır. ► Dizgi: Yayın-Dizgi Merkezi Tel: 527 03 40 ► Ofset Hazırlık: SOS Ofset Tel: 511 25 36 ► Baskı: Teknografik ► Genel Dağıtım: GAMEDA

Yerel seçim sonuçları

12 EYLÜL'ÜN SON PARTİSİNE GÜLE GÜLE!

Başa "anayasa" olmak üzere bütün antidemokratik yasalar değiştirilmeden, adil bir seçim yasasıyla bütün siyasal düşüncelerin Türkiye platformunda özgürce temsili ve meclise yansımıya olanağı yaratılmadan demokrasiye ulaşma yolu açılmayacaktır.

Yirmiye Mart, saat 13'de İl Genel Meclisi seçimleri oy oranlarında manzara suyu: SHP % 28, DYP % 26, ANAP % 22. Ayırımlı yapılan 12 milyon oyun verdiği sonu bu. Katılma oranının % 65 civarında gerçekleştiği tahmin edilen bir seçimde bu oranlar seçmenlerin yarısının eğilimlerinden çıktılarına göre sonucun büyük ölçüde değişmesi mümkün değil. Sonuç ise şu: 12 Eylül'ün son partisine gülle gülle.

Bu sonuca ulaşılacağına işaretlerini geçen sonbaharda yapılan referandum vermiş. Ozal 12 Eylül öncesine dönme demagojisile, belli bir oranın altında oy aldığı takdirde

çekilmekle ve böylece istikrarsızlığın kapısının açılmasıyla seçmeni tehdit etmiş, Naim Süleymanoğlu'nun olimpiyat başarısını oya tahlil etmeye çalışmıştır. Ve ancak % 35 oy alabilmişti. Belli ki bu oy oranı ANAP'in % 30'un altındaki oy potansiyeline eklenmiş geçici bazı oylarla oluşmuştur. Referandumun net sonu seçmenlerin % 65'inin Ozal ve 12 Eylül rejimini istemediği şeklindeydi. O zaman Görüş'te şöyle yazılmıştı: "Ozal yokus aşağı kayıyor. Şimdilik yaşaş, yaşaş. Tüm gayreti, bacaklarını yamaçlara dayayıp, elleriyle çahları kavrayıp bu kaymayı frenlemeye yönelik. Ama koca gövdesini durduramıyor... Bakalım... Mart 1989 mahalli seçimlerinde... % 30'u tutturabilecek mi?"

Ancak kaymanın bu ölçüde hızlı olacağını, ANAP'in oylarının % 22'ye kadar düşeceğini doğrusu kimse beklemiyordu. Böyle bir sonuç 12 Eylül'ün son partisini hızla aşındıracaktır. Sağ eğilimli seçmenin liderliğini yine Süleyman Demirel ele geçirmiştir. Bugün ANAP'a oy veren % 22'lik kitle hızla DYP'ye kayacak, geride bir ANAP enkazi bırakacaktır.

12 Eylül büyütülerine elveda...

27

Mart, sabah saat 1.30., Necatibey Caddesi'nin Sıhiye yönü büyük bir coşkunun tanığı olmaktadır. ANAP ve SHP'nin genel merkezleri yan yana. ANAP'in önü sessiz. Genel merkezde birkaç ışık yanıyor. SHP'nin önünde coğuluğunu gençlerin oluşturduğu coşkun bir kalabalık. Çeşitli sloganlar atılıyor. Özlenmelerini yansıtıyor sloganların hemen hepsi insanlık onuruna, içenceye, genel affa iliskin. Partinin işi, bütün koridorlar insanın kipirdayamayacağı denli kalabalık. Tanıdık tanımadık herkes birbirine sanlıyor, öpüşüyor. DYP'nin Akay Caddesi'ndeki genel merkezinde de aynı coşku. Parti yöneticileri ise gelen sonuçların şaşkınlığını üzerlerinden atabilmış değiller. Kesin tümceleler dolu deneçlerden kaçınıyorlar. Merkezin ağzında "Erken seçime gidiyor" yargısı. Evet, bütün bu coşkunun arkasında bir gerçek olsa da açlığı ile öne çıkmak: "12 Eylül büyütülerine elveda..."

Tevfik Çavdar

İç bulantısı

Es dost televizyon başında. Tehditlere, sancılara, duygusal mührülerine karşı 12 Eylül pateni son partinin de çöküp gitmeyeceğini gösteren rakamlar arasında kendimizden geçmiş. Derken birinden ekranda yine o tıknaz adam görünüyor. Boğaz Köprüsü'nün üzerinde siyah devlet mercedesini kulanıyor ve karşılıkla memlekett meselelerini konuşuyor. "Koy bir kasot de nesemizi bulalım." Bir an sanki zamanlar karışmış, seçim daha olmamış, her şey aynı olmuş gibi geliyor. Sonra olağanüstü gülün zamansızlığı kavuşuyor, ama gülemiyoruz. Bayağılığın bu derecesine gülünmüyor. Çünkü sadece içimiz bulanıyor.

Gencay Gürsoy

Seçimlerin ortaya bir kez daha çıkardığı bir gerçek de şudur: Sosyal demokrasi kitlelere ne sosyal ne de demokrat bir perspektif sunabilmiş, devlet partisi geleneğiyle, 12 Eylül rejiminin ufak tefek değişikliklerle yavaş yavaş giderilmesi gibi bir yöntemi benimsenmiş olduğu noktada sayan bir sonuca ulaşmıştır. Bu alandaki her iki partinin toplam oyları % 35-37 civarındadır. Seçmenlerin % 35 - % 65 şeklindeki dengesi bozulmamıştır. Tercihin ANAP'tan, DYP'ye kaydığı bunun ise 12 Eylül rejiminin gönderilmesi anlamına gelmekle birlikte demokrasının kazanılması anlamına gelmediği açıktır. Tarihsel biçimlenişile demokrat olamayacak bir burjuvazinin sivil temsilcisi durumundaki DYP'nin ve Demirel'in yükselişi demokrasının yükselişi demek değildir. Üstelik 12 Eylül güçlerinin yerel seçimlerden çıkan bu eğitimleri doğal akış yönünden saptırmak isteyeciklerini beklememiz gereklidir. Buna-

rın başında, yapay bir olağanüstü hal ya da ulusal mutabakat kabinesi kurarak yapaylaşmış dengeyi sürdürme isteği gelebilir. Basta "anayasa" olmak üzere bütün antidemokratik yasalar değiştirilmeden, adil bir seçim yasasıyla bütün siyasal düşüncelerin Türkiye platformunda özgürce temsili ve meclise yansımıya olanağı yaratılmadan demokrasiye ulaşma yolu açılmayacaktır.

Kabarın içi hareketine, sola çok iş düşüyor.

Gitmesi gerekenler hemen gitsin!

Sözde "seçilmişlik" kisvesine bürünen yere göğe sıçramayanlara seçmenin vurdugu bu kaçıncı tokat! Millîn oyunun değeri ya vardır ya yoktur. Yoksa, ona göre davranışları. Varsa, seçime girip de böylesine ağır yenilgiye uğrayanlara seçilmemişliğin bahası ödetilmelidir. Palyaçoğlu ve bütün toplumu palyaçolaştırma komplosuna son verilsin. Gitmesi gerekenler püllannı pırtılarını toplayıp giderlerse ülkede ne huzur bozulur, ne sükünet.

Gitmezlerse her şeyin sorumlusu ve suçlusu onlardır. Pusu havada zehir edip millîn teşisesi tüneden dört köl çengi karmanyolacı takımlığını bulmalıdır.

Halim Togan

SİYASAL YASAMIMIZDA METALAŞMÁ EĞİLİMİ

Milyarlarla ifade edilen propaganda harcamaları, sermayenin çeşitli kesimlerindeki varlıklı adayların yaptığı ölçüsüz harcamalar seçmenin oyunu metaşurma eğilimlerini pekiştirmeye

Yerel seçim süreci içerisinde; partilerin, özellikle ANAP, SHP ve DYP gibi iddialı partilerin aday saptama süreçleri, siyasal yaşamımız açısından yeni eğilimleri ortaya çıkarmıştır. Gerçek bu eğilimlere daha önceki seçimlerde de rastlanmıştır. Ne ki bu seçim, sözünü ettiğimiz eğilimlerin daha bir pekiştiğini göstermiştir. Sözün kasisi siyasal yaşamımız, tüm boyutlarıyla metaşmaktadır. Aday belirleme işlemlerinden, seçim kampanyasının sürdürülmesine kadar bir seçim bütünü evrelerinde akçalı istemler kendilerini öne çıkartmış, hatta başat konuma gelmiştir. Özellikle işçi sınıfına, yaşamalarını emeğiyle kazanan katmanlara dayanan partiler yanı sosyalist ve sosyal demokrat partiler yönünden bu akçalı ağırlığın önemi büyütür. Sermaye sınıfının isterleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürden partiler bu noktada zaten kendilerinden beklenen tavrı almışlardır. Ne yazık ki büyük halk yığınlarına dayanmak zorunda olan partiler de aynı akçalı ağırlığı olan sürecin içerisinde girmişlerdir. Biz bu süreçte "siyasal yaşamın metaşması" adını veriyoruz. Bugün siyasal yaşamımızda belirli bir akçalı gelse dayanamayan bireylerin ve partilerin seçimlerde başarı kazanması, kendi temsilcilerini medislere göndermesi, mümkün değildir.

Siyasal yaşamın metaşmasından ne anlıyoruz. Bunu bir önce, özetle de olsa, açıklamıştık. Bu kez daha bir ayrıntıda olgunu belirlemeye çalışalım. Çok genel deyişle metaşma bir şey'in para karşılığı alınamasının şartlıabilmesidir. Bu konumda alım-satımı konu olan şey metaşmış kabul edilir. Temsilci (Milletvekili, Belediye Meclis üyesi vb. gibi) seçimi dar bölgeden daha geniş bölgeye doğru yaşadığımızda, o yöreneden aday olma, aday olduktan sonra seçilebilme, bir dizi harcamayı zorunlu kılacaktır. Özellikle kişinin, yanı adayın, kendisini bütün özellikleriyle tanıtabilmesi için çeşitli iletişim kanallarını kullanabilmesi mali gücüyle doğru orantıdır. Gündümüzde iletişim kanallarının çoğalması ve kullanılabilirlerinin yolunun büyük harcamalardan geç-

mesi bu yargımızın temel nedenidir.

Temsili demokrasi yaklaşımının çağımızdaki en büyük sorunu, zorunu malihetin karşılaşabilmesi için gerekli finansmanın hangi kaynaktan sağlanacağıdır. Bu konuda ABD yaklaşım yarım yüzyıla yakın bir deneyime sahiptir. Bu ülkede adaylar, öncümlerden yillarda önce kampanya ofislerini (biz buna seçim bürosu adını veriyoruz) oluşturarak, bağı toplama girişimleriyle, kampanyaları finanse etme yöntemini geliştirmiştir. Kuşkusuz halkın küçük katkılarının bu finansman içerisinde bir payı vardır. Ama bugünkü seçim kampanyalarının finansmanında, perde arkasında, büyük şirketler, sermaye grupları bulunmaktadır. ABD'deki demokrasi yaklaşımı açısından böyle bir finansmana yerine göre doğal karşılaşmaktadır. Kuşkusuz perde arkasındaki sermaye gruplarının yanı sıra, yığınlar da katılımını sağlamak için bu ofisler çeşitli yöntemleri geliştirmiştir. Ne var ki bu katılım düzeyseldir, göstergeliktir.

Seçim mekanizmasına, siyasal partilerin karar özgürlüğüne, mali gereksinimlerin bir engel teşkil etmemesi için siyasal partilere devlet yardım ilkesi kabul edilmiştir. Türkiye 1946 ile 1960 arasındaki çok partili yaşamda, partilerin mali ihtiyaçlarının karşılaşması yönünden büyük deneyimler kazanmıştır. 1945'te çok partili yaşama geçildiğinde CHP'nin dışındaki partiler faaliyetleri ile ilgili olarak büyük bir finansman sorunuyla karşı karşıya kaldırları. CHP'nin tek parti döneminin koşulları nedeniyle sahip olduğu olanakları vardı. Malları, İş Bankası'nın bellii bir payına sahip olmanın getirdiği parasal olanakları bunların başında sayılabilir. Diğer partilerin böyle imkânları yoktu. Bu durumda partiler İl ve İlçe Örgütlerini kurabilmek, ülke düzeyinde etkin bir propaganda faaliyetini yürüttürebilmek için zengin yandaşlar arama yoluna gittiler. Demokrat Parti, savaş yıllarının ekonomik politikaları sonucu palazları tıcarı sermaye ile büyük toprak sahiplerine dayandı. Bunların sağladıkları olanaklarla etkin bir muhalefet yaptı. İktidara geldikten sonra, muhalefete bütünüyle ezebilmek için CHP'nin mallarına el koyan UNITİ yasayı çıkardı. Bu kez de muhalefette bulunan CHP zor durumda kaldı. İlk yıllarda CHP geleneksel yandaşlarının olanakları ile yaşamaya çalışı. Daha sonraları ise sermaye kesiminin bir bölümünden dolayı destek buldu. İşte bu koşular Türkiye'de, siyasal partilerin özellikle sermayenin desteginden ve etkisinden kurtulabilmesi için devlet yardımını kayramını gündeme getirdi. 1960'dan sonra devletin, belirli koşullarda, siyasi partilere akçalı destek vermesi yasalaştı.

Siyasal partilerde karar ve eylem özgürlüğünün sağlanabilmesi, bu partilerin ekonomik gü-

venceleriyle doğru orantıdır. Diğer yandan büyük sermayeye dayanmayan, işçi sınıfından, emekten yana partilerin yaşama ve siyasal alanında etkinleşme güvencesi bu devlet destegidir. Yığınların maddi ve manevi katkıları ne kadar geniş olursa olsun, partilere devlet yardımı soldaki partilerin yaşayabilmesi, etkinleşebilmesi açısından gereklidir.

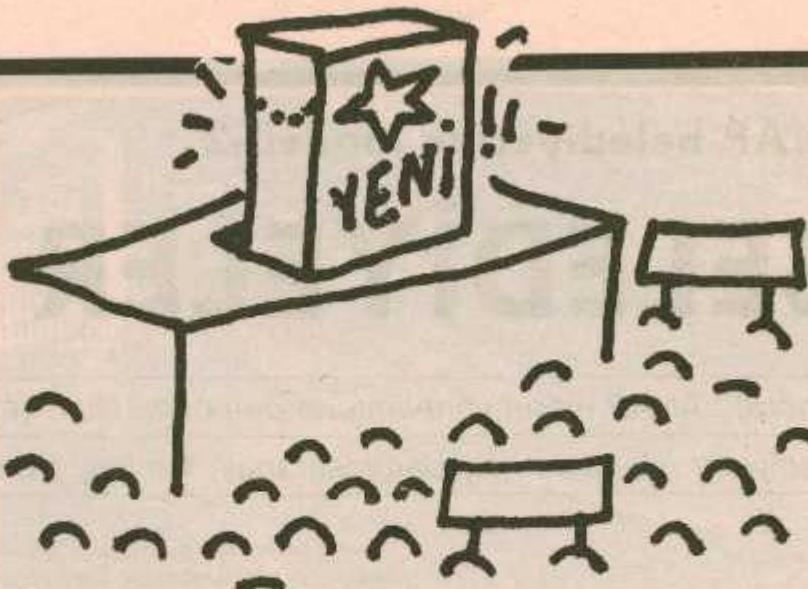
Siyasal partilere yönelik akçalı devlet desteginin istenilen amaca ulaşmadığını son seçimlerde gördük. Çünkü bu yardıma karşın ön seçimden seçime kadar uzanan süreç içerisinde çeşitli grupların maddi yardımları gene ön plana çıkmıştır. Bihassa sermayenin istedikleri partiler bu yolla destek vermesi gözler önüne yüzlerce örnekle durmaktadır. ANAP'a doğrudan ya da dolaylı olarak yapılan yükü bağışlar, verilen mali destek, bu partinin ekonomik gücünü seçmen üzerinde yaygın bir biçimde, onların tercihini saptıracak şekilde kullanmasını doğmuştur. Milyarla ifade edilen propaganda harcamaları, sermayenin çeşitli kesimlerinden seçilmiş varlıklı adayların yaptığı ölçüsüz harcamalar seçmenin oyunu metaşurma eğilimlerini pekiştirmektedir. Son milletvekilleri ve yerel seçimler de bu yöntemlerin geniş ölçüde diğer partilere de kullanıldığını ortaya koymustur. Artık siyasal yaşamımızın ayrılmaz bir özelliğine haline gelmekte olan metaşmayı üç aşamada ele almamız mümkündür:

- Ön seçimler sırasında görünüm
- Bireysel tanıtım aşamasında metaşma
- Seçim propagandası aşamasında metaşma.

Bir siyasi partide aday olabilmek için, önce aday adayı olmak gerekmektedir. Aday adayı olmanın her parti tarafından belirlenmiş bir tarifesi vardır. Bu tarifedeki miktar partiye yarımçıka aday adayı kesinlemez. Ne vaka yarılması gereken sadece tarifedeki miktar değildir. Örneğin SHP'de Büyükşehir Belediye Başkanlığı için yatırılması gereken bedel 600 bin lira. Ama bunun yanı sıra asgari 1 milyon lira genel merkeze, bir o kadar da İl merkezine yatırmak (bağış olarak) gerekmektedir. Gene aynı partide yüzbin fazla nüfusu bir merkezde belediye meclisi üyesi aday olmanın tarifeli bedeli en az 250 bin lira dolayındadır. Buna yapılacak zorunlu bağışlar dahildir. İl ve İlçe Örgütlerinin gönüllü bağışların ise düzeyini bilmemiz mümkün değildir. Ashda bu konu, sosyal ve siyasal bilimciler tarafından incelenmesi gereken bir noktadır.

Aday adayı iki seçenekle karşı karşıyadır. Partisi ya merkez yoklamasıyla adayları belirleyecek ya da ön seçim yapacaktır. Merkez yoklaması (aday açısından) en az masrafı bir yol olarak gözüktür. Ne var ki merkez yöneticileri üz-

Seçim giderlerinin büyülüğu, üst gelir gruplarının, yanı sermayenin partiler üzerinde başlat bir etki alanı kurması sonucunu veriyor.

rine etki yapabilmenin getirdiği harcamalar önemli bir yekün tutar. Merkez yöneticilerine kendi niteliklerini tanıtabilmek için, bir yandan kişisel temas yollarını denerken, diğer yandan aday olmayı umduğu yöre seçmenlerinden kendisini destekleyen grupları genel merkeze taşıyarak, yöneticilerin dikkatini çekmek isterler. Yöreden etkileyici kişilerin genel merkeze getirilmesi, Ankara'daki harcamaların karşılanması çok büyük masrafları gerektirmektedir. Yani merkez yoklaması da adaylar açısından masrafsız ya da az masraflı bir yol kabul edilemez.

Ön seçime gelince, burda da iki seçenek vardır. Birincisi partinin yöredeki (seçim bölgesindeki) tüm üyelerinin katılımıyla yapılan, diğer ise tütük gereğince belirlenmiş delegelerle yapılan seçimdir. 1980'den sonra düzenlenen siyasal partiler yasasında bütün üyelerin katılığı: ön seçim ilke olarak benimsenmişse de yasada yapılan değişikliklerle bu kesin bir yaptırımla olmaktan çıkarılmış, ön seçim yönteminin partiler tarafından tütüklerinde belirlenmesi kabul edilmiştir. Her iki durumda da aday adayının ön seçim seçmenlerine ulaşması için etkin iletişim kanallarını bulması, onları ikna etmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Basılı propaganda malzemeleri kullanılan en önemli yöntemdir. Bunun yanı sıra aday adaylarının seçim büroları açması, bu bürolardan seçmene ulaşması, bunu yapabilmek için ekipler oluşturması gerekmektedir. Propaganda belgelerinin basımı, bunların dağıtıımı, en azından posta ile ön seçim seçmenlerine ulaştırılması büyük meblağlara erişen bir harcamayı gerekli kılmaktadır. Beşbin seçmenlik bir yörede, seçmene posta ile ulaşabilmenin maliyeti bir kereye mahsus olmak kaydıyla yaklaşık 375 bin TL'dir. Bunu üç ya da üç basılı malzemenin gönderilmesi biçimine dönüştürülmüş söz konusu harcamayı ikiye, üç katlayacaktır. Örneğin bu seçimde, Ankara'nın Çankaya ilçesinde bir belediye meclisi aday adayının en az bir milyon lirabık bir harcamayı gözle aldığı saptanmıştır. Belediye başkan aday adayının ise durumu daha da vahimdir. Çünkü seçim bürolarını, bu bürolardaki ekiplerin harcamalarının karşılaşması vb. gibi masraf kalemleri de propaganda giderlerine ek olarak ortaya çıkmaktadır. Bir belediye başkan adayının (büyük şehirlerde ve nüfusu 100 binin üzerindeki ilçelerde) ön seçim harcamalarının 20-50 milyon TL olduğu rahatlıkla gözlemlenebilir. Bu boyutlarda bir harcamayı yapamayacak kişilerin ise aday adayı olması bile olanak dışıdır. Adaylığın ön seçim sonucu kesinleşmesi halinde bu giderlerin boyutu daha da büyütülmektedir. Gerçek parti genel merkezi, İl ve İlçe örgütleri bazı çalışmaların yükünü üzerlerine almakta iseler de, adayın sürekli mali katkısı gene beklenmektedir. Örneğin SHP'de genel merkezin İl ve ilcelere katkısı çok sınırlıdır, hatta yok bile denebilir. İl ve ilçeler ise kiradan telefon faturalarına kadar büyük yük altında oldukları ve bu yükleri zaman zaman düzenledikleri yemekli gecelerde karşılaşmaya çabaklıları için, kampanya süresince adaylardan ciddi boyutlara ulaşan bir mali katkıyı beklemektedirler. Bütün bunlar adaylar açısından seçim giderlerinin düzeyini gösteren bulgularıdır. Fakat olayın bir de seçim propaganda aşamasında, siyasal partilerin yapmak durumunda olduğu giderlere ilişkin yön vardır.

Bilindiği gibi günümüzde seçimlerde siyasal partilerin kullandığı değişik propaganda yöntemleri vardır. Bu yöntemlerin hepsinde anaç bir kamuoyu yaratmaktadır. Böyle bir kamuoyu yaratılmak için basın, radyo ve TV'den yararlanılmaktadır. Kuşkusuz bunların yanı sıra

video ve ses bandlarının kullanımı da hesaba katılmamıştır. 1970'li yılların sonundan itibaren partiler seçim kampanyalarını bir reklam ajansına vermeye başladılar. Bu ajansların planladığı programları uygulayan partilerin seçim giderleri neredeyse on milyarlarla ifade edilecek boyutlara ulaşmıştır. Bu giderlerin devlet yardımıyla karşılaşması söz konusu değildir. Kampanya süresince liderlerin kullandığı uçak ve diğer taşıt giderleri de yüz milyonlarla ifade edilen düzeye geride bırakılmıştır.

Adayların ve partilerin yapmak zorunda kaldıkları bu harcamalar kimin tarafından karşılaşacaktır. Devletin partilere yaptığı yardım, partinin giderlerini karşılamaktan uzaktır. Bu nedenle partiler seçim oynamayı bir çeşit ek gelir kazanma olanlığı biçiminde algılamaya başlamışlardır. Bu da adaylıklarını metalasılmıştır. Aday adaylarının önce aday, sonra partinin temsilcisi olarak seçilebilmesi daha önce saydığımız giderlerin yapmalarıyla bağıntılı hale gelmiştir. Bütün bunlar ya adayların büyük mali olanaklara sahip olması ya da böyle mali olanaklara sahip gruplar tarafından desteklenmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu da kaçınılmaz olarak üst gelir gruplarının, yani sermayenin partiler üzerinde başat bir etki alanı kurması sonucunu vermektedir. Partiler programları ne derse desin, adaylar ne kadar emekten yana, halkın yana olduklarıını ifade ederlerse etsinler, bir sınıfı temsil eden adayların oneselfini kabul eden siyasi kurumlar haline gelmektedirler. ANAP ya da DYP benzeri partilerin böyle bir konuma gelmesini doğal karşılamaımız gereklidir. Fakat sosyal demokrat olma savında olan partilerde bu yönde gelişimler siyasi yaşamımız açısından sağılıklı sayılmasının içap eden bir gelişimdir. Nitekim bu gelişimin sonucunda parusal olanaklara sahip kişiler ön sıralarda yerlerini almışlardır. İşçi sınıfından ya da emeğiyle yaşamını kazananlardan seçilebilecek sıralara gelenler azdır. Başkan adaylarına bakıldığından ise ANAP-DYP ve SHP gibi seçim şansları yüksek olan partilerin adayları arasında işçilerin yeri hemen hemen hiç yoktur. Örneğin işçi sınıfının büyük bir yoğunluğa sahip olduğu İstanbul'da sözünü ettigimiz İl partisinin ne anakent, ne de İlçe belediye başkan adayları arasında işçiler önemli bir paya sahiptirler. Sadece DSP'in konuda olumlu bir adım atmıştır. Ne var ki onun adayları da seçilebilecek durumda değildir.

Siyasal yaşamımızın gelecekteki gelişiminde, genel bir eğilim olarak görüldüğümüz bu metaşmanın önemli bir yeri olacaktır. Türkiye'de istenildiği kadar bir sınıf partisine yer olmadığı söyleşin, işçi sınıfının siyasal örgütlenmesi engellensin, sermaye sınıfının adayları temsilcilik-

lerin yadsınmaz bir çoğunluğunu elde tutacaklardır. İktidar ve muhalifetin bir sınıfın, sermaye sınıfının çıkarlarını onde tutan temsilciler meclislerde yerlerini alacaklardır.

Yerel seçimlerin belki de ilk somut sonucu olan bu metaşma olgusunu soldaki siyasal örgütlenmeleri de yakından etkileyecektir. Gelecekte kurulmasını beklediğimiz yasal partinin karşılaşacağı en önemli engel bekli de bu metaşma olacaktır. Emekçi yığınların meclislerde yer almamasını gerçekleştirecek olan böyle bir partinin mali olanaklar yönünden güçlü olabilmesinin koşulları bugünden düşünülmeli, bu yönde geceli ve gerçekçi modeller üretilmelidir. Adayların kişiliklerinin tanıtılması demek olan propagandanın kılcal damarlarının, partinin kampanyalarına yönelik ana iletişim kanallarının daima açık tutulması başarının temel unsurudur. Bu kanalların açık olabilmesi ise akçalı gice dayanmaktadır. Nereden bulunacaktır bu olağan? Herhalde bugünkü partilerin buldukları genel desteğin sol partide sağlanması düşünülemez. O zaman üyelerin ve daha iyi birlikte buluşlarının katkılarına bel bağlanacaktır.

Ülkenin siyasal ortamı her geçen gün sınıfal egemenliğin varlığını güçlendirme doğrultusuna gitmektedir. Sermaye kendi koşullarını dolaylı ya da dolayısız olarak kabul ettiğimiz görünümlere. Siyasal yaşamımızın metaşması bu koşulların belki de en önemlidir. Sürasını bilmemizde yarar vardır ki: Basın, radyo, TV desyatından mahrum, geniş mali olanaklara sahip olmayan, adaylarının tek tek akçalı harcamalar açısından rakipleri ile yarışamayacağı partilerin olduğu bir toplumda siyasal düşünmenin özgürce ve eşit konumlarda örgütlenmesinden söz etmek mümkün değildir. Türkiye özellikle 1980'den sonra bu konuma getirilmiştir. Política yığınlarından yana güzel sözlerin öne çıkarıldığı bir egemenler saltanatı biçimine dönüştürülmüştür. Emegin en yüce değer olduğunu meydanlarda söyleyen partiler bile bu saltanatı kurma doğrultusunda hiçbir şey yapmamakta, üstelik durumla üzüştüklerini gösteren karar ve eylemlerde bulunmaktadırlar. Türkiye'de bu yapıyı demokrasi oyununu bozmanın ön koşullarından biri sözünü ettigimiz metaşmayı aşmaktadır. Yığınlar meclislerde kendileri yürütmelidir. Olanaklarını şu ya da az şekilde kullanarak kendilerini temsil etmeye talip olanları, ancak birlikte, emegin içinde ve önünde yer aldığı partilerle dur denebilir.

ANAP belediyecilik modeli-2

BELEDİYELER KİMİN?

"Liberal" ANAP, yerel yönetimlerin demokrasi açısından öneminden söz ediyor, ama belediyeler işlemelerini saydamlılaştıracak, katılımı artıracak denemelere girişmiyor.

Geçen sayı geliştirdiğimiz ölçütler açısından 1984 sonrası düzenlemeleri ve uygulamaları sırasıyla değerlendirmeye çalışalım. İlk ele alacağımız konu bu düzenlemelerin ölçüde "devolution" olduğunu doğrudur. Son günlerde belediye başkanlarının başına, yansyan sözlerinden yine yetkilerinin kısıtlığından yankıdıkları görülmektedir. Bunlar arasında üzerinde düşünülmesi gereken ciddi eleştirel vardır. Bunlardan biri milyarlarca harcama yetkisi verilen belediyelere memur alma yetkisinin tanınmamış olmasıdır. Bütcesini hazırlarken, gelirlerini saptarken vesayet altında tutulması eleştiri konusu olmaktadır. Bu

eleştireliden kanımcı en önemli olan belediyelere kendi gelirlerini sağlaması serbestliğinin tanınmamasıdır.

Daha önce de tizerinde dardımız gibi bu dönemde belediyelerin gelirleri önemli ölçüde yükseltilmiştir. Belediyelerin kamunun toplam sabit sermaye yatırımları içindeki payı hızlı bir artış göstermiştir.

Ama dönemin sonuna doğru belediyelerin önemli bir kısmı çalışanlarının ücretlerini ödemeyez hale düşmüştür. Bu noktada da belediyelerin kendi gelirlerini sağlamada serbest bırakılması talepleri gündeme gelmiştir. Buradaki tartışmamız bakımından belediyelerin neden ya da hangi hatalar yüzünden artan kaynaklarını tüketikleri konusu önemli değildir. Önemli olan belediyelerin kaynaklarındaki artış sağlanmasında izlenen yoldur. Belediye gelirlerinin artışı merkezde toplanan vergi gelirlerinin belli bir kısmının yerel yönetimlere transferi ve belediyelerin artan dış borçları ile sağlanmıştır. Her iki hâle de belediyelerin merkeze bağımlılığı sürdürülmiş olmaktadır. Oysa belediyelerin yerel kaynaklara dayanarak kendi kaynaklarını yaratmalarında serbestlik tanınmamıştır. Söz konusu olabilecek yerel gelirler; emlak vergilerini gerçek değerler üzerinden toplamaları, tüketim vergilerine pav ekleyemelileri, en önemlisi de kente belediye hizmetleri do-

layısıyla oluşan değer artışlarından ya da rantlardan pay alabilmeleridir. Bunların hepsi sağlıkî gelir kaynaklarıdır. Belediyelere bu yolla gelir yaratma serbestliğinin tamması enflasyonist baskı doğurmaz. Yanlış anlaşmayı önlemek için bir açıklama yapmam gerekiyor. Benim buradaki eleştirim merkezden belediyelere kaynak transferinin eleştirisidir. Anlaşmamalıdır. Eleştirim belediyelerin, dolayısıyla belde halkın kendini vergilendirmekte serbest bırakılmaması tizerinde yoğunlaşmaktadır. Bu serbestlik tanınsa bile merkezden belediyelere transfer yapılması gerekebilir.

Gerçekte belde halkın kendisini vergilendirme olağanının bulunması onların bir özgürlüğünü de elliinden almaktadır. Bir toplumda kişiler iki tür mal tüketmektedir. Bulardan bir grubu piyasa mal ve hizmetleridir, diğer grubu ise kamu mal ve hizmetleri ya da birlikte tüketim mal ve hizmetleridir. Kendini vergilendirmekte serbest bırakılmayan belde halkın piyasa mal ve hizmetleri tüketmeye özgürüğü bulunurken kamu mal ve hizmetleri tüketimde özgürlüğü elinden alımış olmaktadır. Piyasa mal ve hizmetleri tüketmeye hapsedilmiş olmaktadır. Bunun pratikte anlamı evine ipek hah alma özgürlüğü olan kimse bu ipek hah eve çamurlu sokaktan gelmeye mahküm edilmesi demektir.

Eğer bu tartışmayı özetlemek gerekirse ANAP belediyeciliğinin en iddialı olduğu belediyelerin gelirlerinin artırılmasında bir "devolution"un söz konusu olmadığını söyleyebiliriz. Belediye yasası da aynı kalagina göre bu alanda da bir "devolution" olmamıştır. Tek "devolution" imar yasasında yapılan değişiklikle sağlanmıştır. Kuşkusuz bu tizerde kentteki rant olum ve dağılımını belirlediği için çok önemli bir yetki devridir. Kanımcı bu devir İmar Yasası yoluyla yapıldığı için belediye örgütlenmesinde bu yetkiye sağlıklı bir biçimde kullanılabilmeyi sağlayacak değişiklikler yapılmamıştır. Bu yetkinin kullanılmasında belde halkın katılımını artıran, imar planlama sürecini saydamlışturan değişikliklerin yapılmasıyla bu "devolution" sağlıklı hale getirilmelidir.

1984 sonrası belediyeciliğinde irdeleyeceğimiz ikinci konu federatif iki düzeyli büyük-kent belediyelerinin yapısının demokratik niteliğidir. Böyle federal bir çözüm seçildi mi belediyeler birliği seçenekine göre, alt kademedeki belediyelerin üst kademedeki belediyelere bazı yetkilerini devretmesi ve bazı başkumlardan onun denetimine girmesi kaçınıl-

mazdır. Sorular bu noktadan sonra ortaya çıkmaktadır. Acaba iki kademe arasındaki işbölümü demokratikleşme kaygıları mı yoksa güçlü bir merkez belediye oluşturmak kaygıları mı ön plana alarak kararlaştırılmıştır. Anakent belediyesine diğer belediyeler fizerde gerektiğinden fazla mı vesayet hakkı verilmiştir? Anakent belediyesinin karar yapısı içinde seçimle gelenlerin söz sahibi olması başarılılmış mıdır? Seçilmiş kişilerin belediye faaliyetleri hakkında yeterince bilgi edinme ve deneme olağrı var mıdır?

Bu soruları yanıtlamak için 3030 sayılı yasa ile oluşturulan anakent belediyesinin yapısına bakalım. Bu belediyede doğrudan seçimle gelen bir başkan, ilçe belediye başkanının ve İlçe belediye meclislerinin en çok oy alan beşte bir üyesinden oluşan bir belediye meclisi vardır. Bunun dışında Başkan adına onun sorumluluğu ve direktifleri altında hizmetleri yürütmekle görevli, atamaya gelen güçlü bir Genel Sekreter bulunmaktadır. Anakent Belediye Encümeni de tamamen atamalla gelen bürokratlardan oluşmaktadır. Bu yasanın getirdiği iki yeni kurum olan Altyapı Kordinasyon Kurulu ve Ulaşım Koordinasyon Kurulu tamamen atamalla gelen kişilerden oluşmaktadır. Anakent meclislerinin kuruluşu komisyonlarda bazı anakentlerde demokratik geleneklerle hiç bağdaşmayacak biçimde muhalefet temsil edilmemektedir. 3030 sayılı yasa da anakent belediye başkanına hem anakent hem İlçe belediye meclislerinin kararları tizerde veto yetkisi verilmiştir. Veto edilen karar üzerinde meclis 2/3 çoğunlukla israr edebilmektedir. Bu yasanın uygulanması için çıkartılan yönetmelik ise bu yetki yasada öngörmeyen bir biçimde daha da geliştirilmiştir. Anakent belediye başkanına "taidilen tasdik" yetkisi verilmiştir. Bu yönetmelikle başkanın ve belediye bürokrasisinin yetkileri artırılmıştır. Encümene meclis toplantı halinde iken de karar alma yetkileri verilmiştir. İmarla, gayri sıhhi kuruluşların açılışı ile taşınmaz malların işçelere devri ile ilgili birçok konuda bu tür yetki genişlemeleri olmuştur. Bu resmi tamamlamak için Anayasa Mahkemesi'nin seçim yasasında iptal ettiği bir maddeden de söz etmek gereklidir. ANAP seçim yasasında yaptığı bir değişiklikle anakent ve İlçe belediye başkanlarının tek bir liste halinde seçilemesini gerçekleştirmek istiyordu. Anayasaya aykırı bulunarak iptal edildi. Ama bu maddede ANAP'ın bu yönetim sistemini nasıl monistik bir sistem olarak ele aldığına bir göstergesi olduğu için ilginçtr.

Böyle bir sistemin çok merkeziyetçi oldu-

Kentli için idari yargı denetimi, demokratik katılım yolu haline geldi; örneğin Ankara halkı Güven Park'ın otopark yapılmasını engelledi.

ğu açıktır. Yerelleşme söylemi kullanılarak çok merkeziyetçi bir yapı yaratılmıştır. Böyle monistik yapı kurulumu artık söz konusu olan bir "deconcentration"dur. Biraz abartılmış olsa da İlçe belediyelerinin şube müdürlüğün indirgendiği konusundaki eleştiriler bu bakış açısından kaynaklanmaktadır. Nitelik İstanbul'da son dönem belediye yapısı üzerindeki araştırmalar, anket çalışmaları, anakent belediye meclisi üyelerinin ve İlçe belediye başkanlarının "güçlü başkan" çözümünden ve yürütme ağırlıklı yetki yoğunlaşmasından rahatsız olduğunu göstermektedir. İlçe düzeyinde yetkilerin artırılmasından yanaadırlar. İlçe düzeyinde belediyeler kendilerini hem merkezi yönetimden gelen hem de anakentten kaynaklanan katmerli vesayet altında görmektedirler. Bu vesayetin kırtasiyeciliği arındırıldı, işleri geciktirdiği yakınılan konular arasında Ama en çok eleştirilen konu anakent belediye bürokrasisinin seçimle gelen İlçe belediye başkanları üstünde bir denetim oluşturmasıdır. Anakent bürokrasisinin yetkilerinin seçilmişler lehine azaltılması istenilmektedir. Anakent meclisi yürütme üstünde denetim yapmaya elverişli bir yapıya sahip degildir.

Şimdi de oluşturulan federal sistemi işbölümü açısından değerlendirelim. İki düzeydeki işbölümü kararlaştırırken etkinlik ve katılım açısından dikkatli bir seçme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Anakent düzeyinde verilecek hizmetler seçilirken, etkinlik açısından bu olceğin zorunlu olmasına ve hizmetlerin üretiminin anakent düzeyinde zorunlu bir koordinasyonu gerektirmesine özen gösterilerek bu düzeyin işlevlerinin sınırlı tutulmasına çalışmadığı anlaşılmaktadır. Benzer biçimde halkın katılımının önem kazandığı hizmetlerin mutlaka alt düzeyde tutulmasına da özen gösterilmemiştir. Güçlü bir anakent belediyesinin görevleri ve yetkileri belirlenmiş, geriye kalan hizmetler İlçe belediyelerine bırakılmıştır. Bunun ötesinde birçok alanda da iş bölümünü belirsiz kalmıştır. Özellikle bu belirsizlik gerilimler yaratmaktadır. Bu tür belirsizlikler inşaat ruhsatlarının verilmesinde, zabita denetimlerinin gerçekleştirilemesinde, taşınmaz mülkiyetlerinin belediyeler arasındaki dağılımında, yolların bakımında ve yollardaki ilan resimlerinin toplanmasında vb. sürdürmektedir. İş bölümünü bu şekilde anakente üstünük tanıacak biçimde olması, bu federal sistemin tabanından belediyelerin katılımıyla değil tepeden bir yasayla kurulması nedeniyledir. Eğer sistem tabanından belediyelerin katılımıyla kurulsayı alt belediyeler daha çok işlevi ellereinde tutacak, tepebelediyelerin işlevleri gereklilik en az düzeyde kalabilecekti. Son zamanlarda yapılan araştırmalar halkın asıl belediye olarak coğullukla anakent belediyesini gördüğünü ortaya koymaktadır. Eğer federal sisteme geçiş ikinci yoldan olsaydı, halkın kendisinin daha kolay ulaşıldığı alt kademedeki belediyeyi asıl belediye olarak görebekti.

Geliştirilen sistemde alt kademe belediyeler olarak ilçelerin seçilmesi de işbölümünün etkinlik ve katılım ölçütleri açısından değerlendirilmesini güçlendirmiştir. Burada ilçenin esas alınması iki bakımından yanlıştır. Metropoliten alanın morfolojisini yok varsayan bu ayrim çok çeşitli sorunları içinde barındırır.

► Belediye tabelası asmak yetmez.

Eğer halkın alt belediyelerde katılımı sağlanırsa, belediye halkın gözünde sadece "zabıta" olmaktan kurtulur

dolayısıyla yönetiminde zorluklar bulunan birimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Diğer taraftan çoğu kez çok büyük birimler olmuşmuştur. Bu halde alt düzeyde de katılım gerçekleştirmek olağan kalmamıştır. Aynı nedenle de bazı işlevlerin ekonomik ölçek getekesiyle üst kademe taşınmasına da neden bulunamayacaktır.

Bes yıldır yaşanan federal sistem deneyinin yukarıdan beri sıralattan yapıdan gelen nedenleri olduğu gibi işletilme biçiminden yani uygulamadan kaynaklanan nedenleri de vardır. Böyle iki kademe bir sistem kurulduğu zaman alt kademe üstündeki denetimine mesruluk kazandıracak bir üst kademe düşünce üretiminin gerçekleştirilemesi ve bu yolla denetiminin gerekçelerine berraklık kazandırılması gereklidir. Eğer bu yapılmazsa üst kademe denetimi keyfi hale gelir ve yarattığı gerilimler, doğrudu rahatsızlıklar yüksek olur. Bir örnek verelim; anakent belediyesi İlçe belediyelerinin 1/1000 ölçekli uygulama planlarını denetlemek istiyorsa, bu denetimi anlamlı kılacak üst kademe stratejik ve nazım planları üretmeli ve bunun için örgütlenmelidir. Eğer kendi örgütlenmesi de 1/1000 plan üretecek nitelikte kahyorsa diğerleri üzerindeki denetiminde bir haklılık kazanamaz. Türkiye'de Anakent belediyelerinin oluşturduğu alanların çoğu var olan Nazım Plan bürolarının bu federal belediye sistemi kurduğu sırada dağılıması bu bakımından bir talihsizlik olmuştur.

Eğer bu değerlendirmemizin sonuçlarını kısaca özetlemek gerekiyse kurulan sistemde varlığı koordinasyon sağlamak temellendirilen anakent belediye kademesi kendisini güçlü bir üst oturite haline dönüştürmüştür, İlçe belediyelerini yetkisiz temsilciler haline getirmiştir. Bu federatif sistemin beş yıllık uygulamasını değerlendirirken bu dönemde anakent belediye başkanlarının ve İlçe başkanlarının aynı partiden olduklarıunu unutmamak gereklidir. Önümüzdeki dönemde büyük olasılıkla bu durum değişecektir. Modelin iç çelişkileri kamuoyuna çok daha canlı biçimde yansıyacaktır.

Üçüncü ölçütümüz olan demokratikleşme bakımından bu dönem uygulamalarını nasıl değerlendirebiliriz. Temel belediye yasası geçmişteki yasadır. Bu bakımından bir değişiklik olmamıştır. Değişme büyük kentlerdedir. Yukarıdaki tartışmadan açık hale geldiği üzere burada da demokratikleşme yani katılım bakımından bir ilerleme değil gerileme söz konusudur. İlginç olan ANAP'in liberalik felsefesi içinde yerel yönetimlerin demokrasi açısından öneminden söz edilmesine karşın belediyeler işlemlerini saydamlaştıracak, yeni katılım kanalları oluşturacak denemelere girişmemiştir. 1980 öncesinde sosyal demokrat belediyeler, kent kongreleri toplayarak, proje düzeyinde katılım denemelerine girişmişler bir tür proje demokrasileri başlatmışlardır. Bu başlangıçlar geliştirilmemiştir. Oysa belediyelerin artan kaynakları ve imar yetkilileri, saydamlığı ve katılım daha önceki dönemlere göre daha da gerekliliğe kavuşmuştur.

Bu dönemin en önemli gelişmesi idare mahkemelerinin kentteki imar uygulamaları hakkında hemşehrilerin başvurularını kabul ederek yürütme durdurma kararı alabilmesidir. Böylece kentli için idari yargı denetimi ciddi bir demokratik katılım yolu haline gelmiştir. Bunun en ilginç uygulamalarından biri Ankara halkın Güven Parkı'na otopark yapmasını engellemesidir. ANAP'in bu katılım yolu kapmak için bir yasa tasarısı hazırladığını biliyoruz, bu yolu kapanması demokratikleşme konusunda attılmış bir geri adım olacaktır.

Toplumların yaşamında demokratikleşme bir süreç. Geliştirilmesi için sürekli çaba gerektiriyor. Demokrasiden yana olanların her fırsatta bu çabayı göstermesi gereklidir. Yerel yönetim seçimleri bu bakımından iyi bir fırsattır. Gerçekleştirilenleri değerlendirecek yeni isteklerde bulunmanın tam zamanı. Herkesin görev düşüyor.

SEZAR'IN HAKKI(!)

Bu gidişle İstanbul'un gökleri tırmalayan beş yıldızlı otelleri ve işhanlarıyla, ışıklı bordelleri ile "turist cenneti" tabir edilen cırlak bir Latin Amerika kıyı kentinden farkı kalmayacak.

Yerel seçimler vesilesiyle günlük başında B.Dalan hayranlığı alabileğine azdırıldı ve azdi. Aslında ortada bir Dalan fenomeni yok, Dalancılık fenomeni var. Hayli yaygın bir fenomen! Aylık ve yıllık maşetini usturuplu Dalan dalkavukluğuna bağlamış emektar ya da yeni yetme isimler bir yana, aklı başında olması gereken kimi kelli felli "solcu" yazarlarımıza değerlendirmelerinde de gözleniyor. Dalan'ın kim olduğu ve kime çalıştığı, yaptıklarının neye mal olduğu doğru dürüst irdelemeneden adı ve icraati etrafında gözboya-yıcı bir efsane yaratıyor. Ya da "her şeye rağmen" Dalan'ı beğenmek, yaptıklarının "hakkını vermek" bir tür entelektüel "çığlucu" anlayışın icaplarından sayılıyor. Bu olgunun, ulkenin en büyük kentine, yedi milyon insanın yaşadığı bir beldede ANAP'tan ve ANAP yönetiminden yana olumlu kamuoyu oluşturma gayretleri çerçevesinde yerine oturtulması gerekiyor mı; gerekmez mi diye sor-maya bile gerek yok. "Dalan faktörü" denilen bir unsur 26 Mart yerel seçimlerini genel sonuç ne olursa olsun (bu yazı takvim gereği seçim öncesinde yazılıyor) etkileyecektir. Kal-

di ki "Dalan faktörü"ne ağırlık kazandıran genel ve özel yaklaşılarda yansyan sorun yalnız yerel seçimlerle sınırlı değil; ülkede ve toplumda gelişmekte olan son derece sağlıksız politik, moral süreçlerle çok yakından ilişkili.

Hakkında onca gönüllü ya da "zoraki" hayranlık beslenen bu Dalan kim, bir kere?

ANAP gibi bir partiyi ve onun yönetimini tezgâhlayanların, o yönetimi başımıza çörek-lendirenlerin en önde gelenlerinden biri. Hadi 80 Eylül-83 Kasım arası saymadık di-yelim, son beş yıldır başbozuk bir despotizmin ulkenin ve toplumun- bu arada İstanbul'-un yedi milyon nüfusunun ezici coğuluğunu- başına püsküllü belâ kesilmesinde doğrudan sorumluluk taşıyan birisi. İstanbul'da yillardır süren "hummal" faaliyetinde ona ve onun gibilere bütün ülkede sağlanan poli-tik kolaylıklarından ne ölçüde yararlandığı, o kolaylıkların -kısacası, alternatif kargaşa ve sonra da demokrasinin elden gitmesi olur diye "demokrasije geçiş" maskaralığını kah-çilaştıran sivil faşizan uygulamaların- sürmesindeki sorumluluk payı mutlaka sorulması gereken birisi.

Şimdi çıkışmış milletin karşısına, camiden gelmiş birileri gibi, beni yine seçerseniz şim-diye kadar yaptıklarım bundan sonra yapacağlarımın teminatı olacaktır diyor! Hayranlardan aldığı cevap: "Elbet! Seni seçmeyeceğiz de kimi seçeceğiz? Partimi, liderini fazla tutmasak da seni beğeniyoruz. Seni seçmeyecek olsak bile yine de beğeniyoruz. Sen hatta başımıza başbakan olmaya layıksın"!

Ülkede büyük bir kesim aydın ve "solcu" bilincinin ugradığı erozyonu bundan âlâ yan-sitan bir fenomen gösterebilir misiniz?

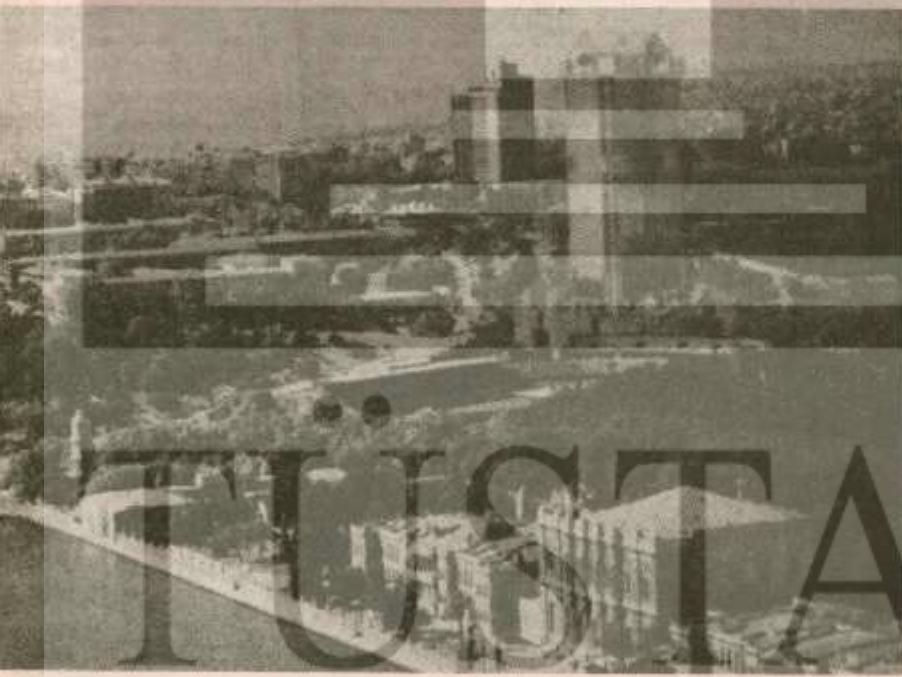
Gözler öndeki politik hüviyetiyle Dalan gibi birisini, yaptıkları ne olursa olsun, be-ğenmenin, takdir etmenin, günün seçmenle-rine de, gelecek kuşaklıara da örneklî diye göstermenin ne demek olduğunu idrak edeme-mek, bu ülkede yillardır olup-bitenler karşı-sında dünyanın en "garip" politik duyarsızlığına duçar olmakla ancak mümkünür. Po-litik duyarsızlık da ölü vicdanın obur yüzüdür.

Hem Dalan'ın yaptıkları ne ki? kime çalış-ıyor?

Gerek onu şimdîye dek yaptıklarından ötrü bol keseden kutlayanlara, gerekse onun tü-ründen "liberal" bir politikacı isadamını baş-la-rında başbakan olmaya lâyık görenlere bu-nu da sormak gerekiyor.

Dalan'ın yaptığı, özetle, İstanbul'u uluslararası ve yerli sermayenin talan almasına çevir-mektir. O alanda büyük, çok büyük paralar vuruluyor. Yabancı çıkarlara sağlanan iş ve mali yatırım imkânlarının, kapalı kapılar ar-dında tezgâhlanan tercihli ihaleler sayesinde yerli "teşebbüs sahipleri"nin ceplerine aktı-lan servetin, gizli kapaklı ya da inadına açık tarikat ve mafya ilişkili oy tasaronlarına da-ğıtılan ulufenin hacmi alşageldiğimiz tüm ölçülerî aşıyor. Hepsinin bedeli amansızca sü-regiden enflasyon ve dış borçlanmayı İstanbul ve ülke halkın sırtından çıkarıyor. "Hummal faaliyet"ten de geriye İstanbul ol-maktan hızla çıkan bir "İstanbul" kahyor. Bu gidişle bilemediniz on yıl sonra İstanbul neydiğü belirsiz bir beton ve asfalt konglo-merasına (yığışım) dönüşecek; gökleri tırmalayan beş yıldızlı otelleri ve iş hanlarıyla, ışıklı bordelleri ve kumarhaneleriyle "turist cenneti" tabir edilen cırlak bir Latin Amerika kıyı kentinden farkı kalmayacak. İstanbulullular-ı tıkkında birkaç yüzbin kişi dışında İstanbul'un içinde ya da hattâ, bugünkü yerleşik gecekondu semtlerinde bile yaşayamaz olup sefaletin, cürmün kolgezdiği yeni kénar ma-hallelerere, derme çatma uydu kentlere sürüle-cekler. Avrupa'nın Batısından Ortadoğu yönüne akan uluslararası sermayenin, şumarık turist gürültülerinin ucuz hizmetlileri olup çı-kacaklar; Dalan'ın İstanbul'da "örnek" be-lediyeçilik adına bütün yaptıklarından pay-larına düşen, evden işe, isten eve gönderilir-ken tikanan trafikte uzaktan gördükleri üç beş sözde parkla burunlarına çalınan deniz kokusu olacak.

Dalan gibi birisinin kafasının içindeki "ge-leceğin İstanbul'u" hayatı budur. Öyle olduğu her yaptığından belli oluyor. Yapılanlar alt-alta konulup dökümü çkarıldığından İstanbul

► İstanbul, İstanbul olmaktan çıkıyor. Dalan, kente yabancı sermayenin uzun vadeli bencil çıkarlarına, yerli kapitalistlerin aç gözülü istahsına kurban ediyor. İşte Taşkısta ile İnönü Stesi arasındaki yeşil alan da bir süre sonra bir gökdelelerin alanı haline gelecek.

AREN'İN GÖRÜŞÜ

ANAP ve Özal

► ANAP'ta niçin demokratik bir yönetim yoktur ve tek söz sahibi genel başkan Turgut Özal'dır?

I ■ Önce demokrasi denince bundan ne anlamamız gerektiğini kısaca tekrar anımsayalım: Demokrasi, özyü ve toplumda işlevi bakımından, toplumsal haksızlıklara karşı barışçı yollarla savaşın verme özgürlüğü olarak tanımlanabilir. Bu tânimden anlaşılacağı üzere, demokrasının asıl sahipleri toplumsal haksızlıklarla uğrayanlar, yani varolan düzenin işleyişinden zarar görenlerdir. Bunların, uğradıkları haksızlıklar düzeltilebilmek için savaşım vermeye, bunun için de demokratik hak ve özgürlükler gereksinmeleri vardır. Buna karşılık toplumsal haksızlıklardan yarananların böyle bir seye gerekşimleri yoktur. Hatta tersine, toplumsal haksızlıkların azaltılması bunların aynalıklaının ellerinden alınması demek olacağını, bu tür insanlar (sınıf ve tabakalar) demokrasiye karşı olurlar.

II ■ Toplumsal haksızlıklarla savaşım özgürlüğü, uygulamada başka bazı hak ve özgürlükler daha sahip olmayı gerektirir. Bunların başında fikir ve örgütlenme özgürlükleri gelir. Gerçekten, nehirin toplumsal haksızlıklar olduğunu bulup ortaya çıkarmak, bunların nedenlerini ve nasıl düzeltilebileceklerini arasında kamuoyuna anlatabilmek için fikir özgürlüğünü ve bu doğrultuda etkin bir savaşım yürütebilmek için de örgütlenme özgürlüğünü gereksinme vardır. Diğer demokratik hak ve özgürlükler de bunlardan türetilmişlerdir.

III ■ Bu nedenden ötüründür ki, toplumsal yaşamımızda herhangi bir uygulamanın demokrasi ilkelerine uygun olup olmadığını, bunun hak arama özgürlüğüyle olan ilişkisine bakarak belirleyebiliriz. Eğer o uygulama hak aramayı kolaylaştırırsa demokrasiye uygun, yok eğer güçleştiriyorsa değil demektir.

Siyasal partilerdeki örgüt içi seçimleri ale alalım: Biliñdi gibi siyasal partiler çarşalar aynı ya da benzer olan kişilerin (belli sosyal sınıf ve tabakaların) bu çarşalarını savunmak ve gelişim için kurulurlar. Bu nedenle parti yönetimi bu ortak çarşalar en iyi temsil edecek kişiler tarafından oluşturulması gereklidir. Bunu gerçekleştirmenin en iyi yolu da parti yöneticilerinin parti kongrelerinde serbest bir biçimde seçilmeleridir. Seçimlerin de seçeneklerin (parti tabanının) gerçek iradelerini yansıtılmasını için, adayların belirlenmesi, bunların yapacakları propagandaları, oy almasının ve oyların sayılması gibi konularla bellii kurallara uyulması gereklidir. Çünkü hiçbir sınıf ya da kafman ve dolayısıyla parti üyeleri tam türde (homojen) bireylerden oluşmaz. Böyle olunca örgüt üyelerinin çarşalarını en iyi bir biçimde temsil edecek ve savunacak parti yöneticilerinin seçmesi temel bir sorundur. Bu konuda yapılacak bir hata, yeni örgütü oluşturan kitlenin çarşalarını temsil etmeye bir parti yönetiminin seçilmesi partinin kendisinden beklenen işlevlerine getirmesini öner.

IV ■ Demek oluyor ki, çok partili bir toplumda partilerin kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirebilmeleri için, herseyden önce, parti yönetiminin parti üyelerini temsil etdigi olması gereklidir. Çünkü ancak bu takdirde partiler arasında sürdürulen savaşım sınıf ve tabakalar arası çatışması savaşımı ile çıkışmış ve böylece toplumsal ilerleme sağlıklı bir yolda gelişmiş olur.

Ancak ne var ki, kapitalizm gelişip sermaye az sayıda ellerde toplanınca, kapitalist sınıfın çarşalarını temsil eden bir parti -ki ANAP böyle bir parti- parti yönetimi ile parti üyeleri arasında böyle bir uyum sağlanmasa olansızlaşır. Daha doğrusu böyle bir uyum artık parti içi kongrelerde yapılacak serbest seçimlerle sağlanamaz. Çünkü bu tür partilerin üyelerinin büyük çoğunluğunu çarşaların temsil ettileri sınıfının mensubu olmayan kimseler oluşturur. Örnek olarak ANAP'ı ele alalım: Biliñdi gibi bu parti yerli ve yabancı büyük tekeli sermayenin çarşalarını korumak ve kollamak için kurulmuştur. Ama biliniz ki, bu sınıfın mensupları parti işleriyle pek uğraşmazlar. Zaten sayılır da çok değildir. Kaldi ki bir kısmı da yabancıdır. Oysa ülkemizde partilerin seçimlere gitirmeleri için en az 35 ilde ve seçimi kazanabilmeleri için de tüm il ve ilçelerde örgüt kurmak zorunlu var. BUNDAN OTURU ANAP'ın üyeleri, çok büyük coğulukla, büyük sermaye sahipleri, daha doğrusu çarşalarını korumak için kurulmuş olduğu yerli ve yabancı tekeli sermaye sınıfı dışındaki kimselerden oluşmuştur. Yani ANAP'ın üye tabanı ile partinin temsil ettiği çarşalar ve dolayısıyla savunduğu fikirler (ideolojisi) arasında yukarıda sözünü ettigimiz uyum ya da bağlantı yoktur.

Bu durumda açıkta ki, ANAP'in savunduğu çarşalar, parti kongreleri ve bu kongrelerde serbestçe seçilen yöneticiler değil, takat asıl Turgut Özal ve onun yakın çalışma ve danışma arkadaşları temsil ederler. Demek oluyor ki, ANAP'ın asıl sahipleri partinin üyeleri değil, tekeli kapitalist sınıf ve onların belirleyecekleri bir yönetici kadrodur. Turgut Özal bu sınıfın güvenini sürdürdüsu sâre ANAP'ın başında kalır ve partinin diğer yöneticilerini tek başına belirleyebilir. Nitekim ANAP'ın büyük kongresinden sonra Turgut Özal parti yönetimine seçimi kazanmış olanları değil kendi istediklerini getirmiştir ve buna kimse de karşı çıkmamıştır. Buna sağlamamak da gereklidir. Çünkü karşı çabilecek durumda olan üyeler de, ANAP'ın asıl sahiplerinin parti dışındaki büyük sermaye sınıfının olduğunu farkındadırlar.

V ■ Demek oluyor ki, ANAP'ndiçileri gibi bir parti olarak görmemek gereklidir. O, büyük sermayenin elinde tam rühsuz bir iktidar aracıdır. Bu gerçek tüm halde değil sadece ANAP'illa anıtlabildiği zaman bu parti çöküp gidecektir.

halkına sunulan hizmetin -belde halkın sağlığı, iş ve can güvenliği; düzenli ve ucuz trafik, ucuz konut, çevre temizliği; sağlık, ucuz beslenme; herkese açık, kolay erişili eğitim, kültür, sanat, spor, eğlence tesisleri; çocuk yuvaları, yeşil alanlar; eski eserlerin korunması, vb., vb... -devede kulak kaldığı hemen anlaşılır. "Hizmet" genelleştirilip soyutlanarak sisirilen gözboyayıcı perde ardında gizlenen gerçek budur.

Denilecek ki, kapitalist düzende yaşıyoruz. Kapitalizmin gereği budur. Dalan o gereği pekâl yerine getiriyor.

Bir kere, kapitalizmin gereğinin bu denli vahşice yerine getirilmesi hiç de gerekmeyi. Dünyada pek çok örnekleri var, Dalan'ın yaptığı kapitalizmin gereğini yerine getirmek değil. Dalan İstanbul'u ve İstanbulluları yabancılardan uzun vadeli bencil çıkarlarına, yerli kapitalistlerin aç gözlu iştahına kurban ediyor. Bunu yapmaka sergilediği peryasız beceri "is bilir, dinamik belediyeçilik" değil, olke değerlerini har vurup harman savurmaktır.

Hem sonra, kapitalizmin gereğinin yerine getirilmesini illâ da beğenmek mi gereki?

Dalan hayranlığında mündemî en ağır suçlardan biri budur. "Başarılı belediyeçi Dalan" imajıyla kapitalizmin hem de Türkiye düzeyindeki talancı egemenliği kutsanmaktadır.

Ve üçüncü: Dalan yaptıklarını nasıl yapıyor?

Hak, hukuk, yasa tanımadan; "ben yıkam olur, ben yaparım olur" anlayışıyla. Öyle ki en beğenilen özelliği zaten bu: "tutuğunu koparması", "is bitirmesi". Birtakım iş ve finans çevreleriyle kafa kafaya verilerek bir çırpıda kotarılan planlar, projeler, yetki arkadaşdan gelsin denilerek girişilen tasarruflar, bugün var yarın yok yönetmelikler; yargı kararları hiç sayılarak sürdürülün dikine uygulamalar, paranın çelik disiplininden milim şaşmayan keyfilipler... Hepside kural tanımazlığın, hukuka saygısızlığın, denetim dişi ve istikrar, teknokrat vurdumduymazlığının gozaçıcı örnekleri sergileniyor.

Bütün bunlara rağmen Dalan'ı beğenmek, bütün bunlara onay ve prim vermekti. Çok yönlü giriñ ilişkileri, karanlık uzantılarıyla kendine özgü bir alaturka otokrasiyi, bürokratik engelleri aşmayı beceren, imkânları yoktan var eden dinamik belediyeçilik imajı arısında kamuoyu nezdinde beğenilmeye, takdir edilmeye, giderek örnek alınmaya lâyık göstermektedir. Paranın gücü ve 12 Eylül olgusundan devralınan iktidarin zoru karşısında secdeye yatkıntır. Medeni değerleri küfürsemek, barbarlığı yüceltmektedir.

"Her şeye rağmen yine de Sezar'ın hakkı Sezar'a tanınmamah mı?" diyecikler olabilir.

Sezar'ın hakkı nedir ki?

Müstevlimin haraç hakkı, gasp hakkı.

Hazreti Isa o söyleye "Sezar'a haracımızı verelim, biz işimize bakalım," diyor. Bizzat çok görmüş, çok bilmiş zoraki Dalan hayranlarında politik bilincin o kadarı bile yok. Onlar, hesbelli, Dalan'ı sahiden beğeniyorlar. "Sezar'ın hakkı"ndan Dalan'a hak vermemi anlıyorlar. Yaptıkları hakşinaslık değil, zorba gücün gasp hakkını kutsamak.

Yani düpêdüz enayilik. Hem de sorumsuzca enayilik!

SENDİKAL MUHALEFET ÖRGÜTLENMELİ

Mesele Türk-İş'te yönetim değişikliği ile sınırlı değildir. Genel Kurul'a yönelik çalışmalar sendikal hakları kazanma ve birliği sağlama görevleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.

İdareye ve işe ve hizmete

Türk-İş'in 15. Genel Kurulu'na daha zaman var. Ancak Genel Kurul oncesi konferasyona bağlı sendikalaların ve bu sendikalara bağlı işyerlerinin delege ve temsilci seçmeleri önumzdeki aylarda hız kazanacak. Bu koşullarda, Türk-İş içerisinde özellikle DİSK'ten gelmiş ve Türk-İş'te önceden mevcut ileri sendikal kadroların sınıf sendikacılığı mücadeleini sonuc alıcı biçimde örgütlemesi ve bu doğrultuda ortak bir çalışmaya hayatı geçirmesi gereği kendimi iyice hissettiriyorum.

Mesele Türk-İş'te yönetim değişikliği ile sınırlı değildir. Türk-İş'te yönetim değişikliğini sağlamak, sınıf sendikacılığı ilkelerini egenen kılmak işçi sınıfının sınıf olarak güçlendirme mücadeleinin bir parçası olarak görülmeli. Bu mücadele, sendikal plana bugün iki temel görevin altını çiziyor: Sendikal haklar için mücadele ve sendikal birliğin sağlanması. Bu koşullarda önumzdeki Genel Kurul'a yönelik çalışmalar sendikal hakları -ve bundan ayrılmaz biçimde demokrasiyi kazanma, sendikal birliği sağlama mücadeleinin görevleri çerçevesinde ele alınmak ve değerlendirilmek durumunda.

Türk-İş üst yönetimlerinin 12 Eylül'e başlığı herkesçe biliniyor. Rejimin sendikal hareketi sindirmek girişimlerine ortak olan Türk-İş yönetimi, kendi tabanından, işçi kitelerinden ve nihayet uluslararası sendikal kuruluşlardan gördüğü yoğun tepki ve yaşadığı hızla tecrit olma süreci neticesinde özellikle

1984 sonrasında tutum değişikliği göstermeye başladı. Ne ki bu değişimin özde değil, biçimde olduğu, yılların kayıkçı dövüşünün "diyalog" adı altında eylemsizlikte tekrarlandığı ve Şeyket Yılmaz'ın işçi haklarına yönelik her saldırda "tulumlarını giyer, 67 ilde siyaset yaparız" türküsünü söylemeye devam ettiğini biliniyor. Ama mevcut yasalara rağmen artan grevlerin, işçi direniş ya da eylemlerinin Türk-İş üst yönetimini gönülsüz de olsa eylem programları yapmaya açıkhava toplantıları ve mitingler düzenlemeye kısaca harekete girmeye zorlaştığı açık. Ne ki muhalefet, eylemlerin sonuç alıcı olabilmesini ve daha ileri eylemlere gidilebilmesini sağlayacak örgütülükte değil henüz.

Sonuç olarak, rejimin ileri sendikal hareketi sari sendikacılığın kireçlenmiş yapısı içersine hapsedip, boğmak planları tutmadı. Ama işçi sınıfımızın, karşısına hem burjuva-zı, hem de sari sendikacılığın diktügi engelleri aşabilmek için sahip bulunduğu büyük potansiyel de fili gücü tam olarak dönüştürülebilmiş değil. Örneğin yasalara ve yasaklara rağmen grev ve greve çıkan işçi sayısı sürekli artıyor ama grevler gerçek anlamda işçi Lehine ve istenen sonuçları henüz getirmiyor. Eylemlerin, direnişlerin de kalıcı kazanımlara henüz ulaşamadığı görüllüyor.

Bütün bunlar demokratik sendikal hareketin bir program etrafında ve gerek burjuva-zının, gerekse sari sendikacılığın çizdiği sınır ve kısıtlamaları aşacak bir **Örgütülük** çerçevesinde işçi kitlelerini seferber etmesi gereğine işaret ediyor. Daha fazla zaman kaybetmeden en geniş katılım ve tartışmaya oluşturacak demokratik sendikal program sendikal hak ve özgürlüklerden yana herkesi kucaklamalı. Böyle bir programın oluşturulmasında asgari müsterekler, demokrasının kazanılması ile sendikal özgürlük arasındaki bağı gözeten bir mücadele anlayışı, sendikal hak ve özgürlüklerin uluslararası genel kabul gören ilke ve normalar çerçevesinde gerçekleştirilmesi hedef olabilir.

Demokratik sendikal programın hayatı geçirilmesi ise en başta ileri sendikal güçlerin işyerlerinden işkollarına ve bir bütün olarak sendikal harekete uzanan ortak çalışmalarıyla mümkün. Bu çalışmanın örgütlenmesi biçin olarak işyerinin, mevcut sendikanın, işkolu-nun vb. özelliklerine göre kuşkusuz çeşitlilik kazanabilir. Ama her yerde aynı özü taşıyacaktır.

Yok edilen sendikal hak ve özgürlüklerin kazanılması ve geliştirilmesi mücadeleinin başarısı, sendikal birlik yolunda atılacak adımlarla kopmaz bir bağ içerisinde bulunuyor. Sendikal mücadelenin başarısı için güdü ve büyük bir örgütlenme gerekiyor. Ama mesele hep bildığımız gibi yalnızca azami sa-

yıda üyesi biraraya getirmek değil, aynı zamanda içi sınıfın devrimci ilkelerinin bu büyük ve geniş sendikal örgütlenme içinde hâkim, öncü ve helirleyici kılınmasında. Yani, "sınıf ve kitle sendikacılığı" dedigimiz sınıf-sal temelde sendikal çalışma ilke ve esaslarının hayatı geçirilmesinde.

12 Eylül'den sonra, DİSK'in yasaklanmasının ardından demokratik sendikal birimin yoluna nasıl devam edeceğini, sendikal birliğin Türk-İş içinde mi, dışında mı sağlanacağı yoğun biçimde tartışılıyordu. Bu süreçte sendikal birliği sağlamak ve demokratik sendikal hareketin birimini başına aktarmak amaçları bugünkü koşullarda Türk-İş'te bütünlüğe yönelik temel bir eğilim şekillendi. Bu eğilim 12 Eylül'le yaratılan fili durumu onaylamak, hele işçi hareketi bütünlüğünün bir parçası olarak ortaya çıkmış ve sınısal bir nitelike dönüşüm DİSK'i reddetmem hıç değildir. 12 Eylül rejimi, bu alandaki basıkları ve dayatmasıyla sendikal hareketin birliğini değil, sınıf sendikacılığını eritmeyi öngörmuştur. Oysa gelişmeler demokratik sendikal hareketin bu fili dayatmayı geri tepebilir silaha çevirebileceğine işaret ediyor.

Sınıf sendikacılığı ilkeleri temelinde her işkolunda tek bir sendika ve ülke düzeyinde tek bir konfederasyon içinde birliğin sağlanması hedefinin gerçekleştirilmesi mücadele, Türk-İş içinde sınırlı da değildir. Türk-İş içindeki ve dışındaki sendikalardaki gelişmeler bu hedef ışığında ele alınmalıdır. Yine Türk-İş içerisinde sendikal birlik yolunda atılacak adımlar sendika içi demokrasının işletilmesi ile sıkı sıkıya bağlıdır. Öte yandan sendikal birlik mücadele sendika özgürlüğü için verilen mücadelede de ayrılmaz bağlar içerisindeydi ve bu aynı zamanda DİSK'e sahip çıkmaktır. Özettersek, sorun 12 Eylül öncesinde DİSK'te ifadesini bulmuş sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerini, Türk-İş'te mevcut aynı nitelikteki güçlerle ortak ve daha gelişkin bir mücadele zemininde egemen kılmak ve bu ilkeler temelinde sendikal birliği sağlamaktır.

Bütün bunların ışığında baktığımızda, önumzdeki Türk-İş Genel Kurulu'na kadarki sürede demokratik sendikal muhalefetin ortak hareketi yönünde somut adımlar gerçekleştirilmeli. Dar görüşlü yönetim hesaplarına, "hele bir yönetimle gelelim" yolu eylemsizlik, grup çıkarlarına, kısa vadeli gününbirlik değerlendirmelere düşmeden başta sosyalistler, devrimci-demokratlar ve sosyal demokratlar olmak üzere tüm demokratik sendikal güçlerin programı ve örgütü ortak hareketinin sağlanması, kuşkusuz Genel Kurul'da da yansımamasını bulacaktır. Türk-İş'te ve genel olarak sendikal harekette nicelik ve nitelik olarak etkisini gösterecek, özgürlük ve demokrasi mücadelemini ivmelendirecektir. ■

▼ Tersane İşçileri toplu viziteye çıktı. Mevcut yasalara rağmen artan işçi direnişleri ya da eylemleri, Türk-İş yönetimi hakekete geçmeye zorluyor.

UNUTULMAYACAKSINIZ BAY GÜLTEKİN

Şöyle bir ekonomi düşünebiliyor musunuz? Özel ve kamuya ait önemli işletmeler yabancı sermayeye satılmış; eski patronlar kendi şirketlerinde memur olmuşlar.

Devlet de, bu işletmelerden pay alıp durumunu idare ediyor.

Haziran 1979'da, TÜSİAD'ın gazetelere verdiği ilanlarda, "yıllık zararı 50 milyar lirayı bulan KİT'lerin kapsamını genişletmek değil, aksine daraltmak, ülke ekonomisinin sırtındaki bu yükü hafifletecektir" deniliyor.

KİT'lerin satılması tartışması, o günlerde başladı. Bu kuruluşları özel sektörün alamayacağı, daha o zaman belliymi. Dönemin İstanbul Ticaret Odası Başkanı Nuh Kuçulu bu konuda, "Özel sektör kendisi zor ayakta duruyor. KİT'leri alamaz," diyordu. (Cumhuriyet, 10/2/1982)

Geçen yıllarda, KİT'leri kimin alacağı ortaya çıktı. Yerli değil, yabancı özel sermaye. Yerli özel kuruluşları da birer, ikişer satın alımla başlayan yabancı sermaye, yalnız ülke ekonomisinin sırtındaki yükleri değil, yerli özel sermayeyi de hafifletmeye başlamıştı.

Yerli özel işletmeler, neden yabancılara satılıyorlar? Finansman güçlükleri yüzünden mi? Yerli işletmeler, yabancılarla ortaklık kurarak AET'ye mi hazırlanıyorlar?

Özel sektörün kimi büyükleri, yerli şirketlerin yabancıların cline geçmesine iyi gözle bakmıyor. Örneğin İstanbul Sanayi Odası Meclis Başkanı İbrahim Bodur, oda dergisinde yayımlanan yazısında, "1950'li yıllarda başlatılan sanayileşme hamlesiyle, gelmiş geçmiş bütün hükümetlerin katkılarıyla ve nihayet genç kuşak sanayicilerimizin bir ömür harcayarak kurdukları verimli işletmeleri, milli karakterli sanayileri, stratejik iş kollarını, giderek basını, dolayısıyla fikir hürriyetimizi, pazarlık gücümüzün en zayıf olduğu bir ortamda yok pahasına satmanın alemi var mı? Kimin malı kime satıyor?" diye soruyor.

Yine Bodur, sahibi olduğu Çanakkale Seramik Fabrikaları'nın toplu iş sözleşmesi töreninde, "Uygulanan ekonomik politikalar sonucu, yabancı sermayenin, milli karakterli, verimli ve memlekît kaynaklarına dayanarak kurduğumuz sanayi kuruluşlarına belli bir program içinde sahip olmaya çalıştığımız üzüllererek müşahede etmekteyiz. Ancak ne sanayiciler olarak bizlerin ne de Türk işçisinin bu kuruluşlarımıza Hans'lara, Con'lara teslim etmeyeceklerine yürekten inanmaktayız."

"Ben yiyeceğim..."

Kanımızca, Bodur'un tavrı biraz nostaljik. Satılan kuruluşları, sanayicilerin ve işçilerin

Hans, Con ya da başka adlı yeni yabancı sahiplerine teslim etmemeleri, olanaksız. Tersini savunmak, düzene karşı çıkmak ve yurttaşları anarşîye kıskırtmak olur. Bir kuruluş satıldıktan sonra, anahtarlarını istersen teslim etme. Önemli olan, (Bodur'un da belirttiği gibi) uygulanan politikaların, işletmeleri satılma noktasına getirmiş olması.

İşlerin bu duruma geleceği, çok önceden belliymi. Cheryl Payer'in Borç Tuzağı kitabı (Yalçın Yayıncı, 1981, s.52-53), IMF politikalarının uygulandığı ülkelerde hangi gelişmelerin ortaya çıkabileceğî, şöyle anlatılıyor: "IMF tarafından yaratılan ekonomik bunalım sonunda yerli üreticiler iflas edebilir, çalışmalarını tatil edebilir ya da çalışanlarını işten çıkartabilirler. Bu üreticilerin işleri, yabancılar tarafından devralınmaya hazır. Ama, ana firmaları tarafından desteklendikleri için bankaların verdiği sınırlı tutardaki kredileri almakta daha başarılı olan yabancı firmalar, yerli firmaları, dışardan para getirmeye dahi gerek duymadan, yerli bankacılık sisteminden borç alarak satın alabilirler. Yabancı firmalar dışardan para getirse bile, bu tür satışlar ülkede yeni kaynak yaratmazlar ve ülke içindeki kaynakların mülkiyetinin yabancılara geçmesine neden olurlar... en büyük zararı işlerini yabancılara satmak zorunda kalan yerli üreticiler görmezler. Bu kimselelere genellikle eski işletmelerinin yönetiminde görev ve yükü birer maaş verilir."

Yerli işletmelerin yabancılâşmasını, ünlü işverenlerden Halit Narin, "Ben yiyeceğim, al sen ye..." politikası olarak nitelendirmektedir ki bu yaklaşım, kanırmazca olayın özünü açıklamak açısından çok doğrudur. Çünkü yerli sanayimiz, sayın Bodur'un belirttiği gibi pek öyle verimli değildir. Tersine, dünya ölçüklerine göre çok yüksek maliyetli, dostlar alışverişte görsün türünden bir sanayidir. Bir liralık malı iki liraya mal edip dört liraya satan bu sanayi, ülke kaynaklarını, tüketici'nin alım gücünü, "yer". Bu yüzden dışa açılamadı. Finansman güçlüğü içine düştü. Mallarını satamadı. Şimdi yabancı sermaye gelip "yiyecek". Yeni yatırım yapmadan, işletmelerde verimliliği artırmadan. Çünkü ilkel yöntemlerle "yemek" daha tatlı.

Ve Bay Gültekin...

Türk ekonomisinin girdiği yabancılaşma furyasında siz, özel bir rol oynadınız, Bay

Gültekin. Sizin onayak olduğunuz Boğaziçi Hava Taşımacılığı'nın ve USAŞ'ın özelleştirilmeleri, (daha doğrusu "yabancılaştırılmaları") başında uzun süre tartışıldı. Bu kuruluşların çok ucusa satıldığı ileri sürüldü. Ortalığa yolsuzluk kokuları yayıldı.

Siz, yolsuzluk yapmayıacagınızı ileri sürüyorsunuz. Toplu konut fonundan ayrıldıktan sonra, Sümerbank yönetim kurulu başkanlığını bile millet yararına, bedava yapıyormusunuz. Milliyet gazetesinde sizinle yapılan söyleşide, USAŞ'ı neden satığınızı, "Uçaklarda yaprak sarma ikram edilmez" gibi bir gerekçele açıklamışınız.

Bu konuda sizinle uyuşmuyoruz, Bay Gültekin. Pek çok havayolu, kendi ulusal yemeklerini, ne denli karmaşık olurlarsa olsunlar, uçuşlarında sunmak çabası içindeler. Aynı söyleşide, büyük şirketlere günlük 2600 dolar'a danışmanlık yaptığınızı da açıklamışsınız. Bu şirketlere yaprak sarma konusunda, üstelik yanlış fikirler verdiğinizini sanmıyoruz. Hatta, bu şirketlerin, sizin yaprak sarma konusundaki fikirlerinize hiç ilgi duymadıkları kanısındayız. Ankara'da Toplu Konut Fonu Başkanı ve Sümerbank'ın (bedava) yönetim kurulu üyesi olarak, sizin 2600 dolarlık günlük danışmanlık ücretinizi hak etmenize katkıda bulunacak başka bilgi ve deneyimler kazanmış olduğunuzu inanıyoruz.

KİT'leri ucuz pahalı satarken oluşturduğunuz bir model, ilgimizi çekti. Yapılan satış anlaşmalarıyla devlet, satışı KİT'lerin gelirine belli bir süre için ortak oluyor. Bugüne dek kimi hükümetlerin yabancı sermayeyi kayrdığı, ülkenin sömürülmesine neden olduğu yolunda pek çok tartışma yapıldı. Sizin oluşturduğunuz modelde devlet, ülkenin kaynaklarını yabancılara devrediyor ve bundan küçük bir pay almakla yetinmiyor. Bilmiyoruz, başka ülkelerde örnekleri var mı. Biz, ilk kez duyuyoruz. Bu modeli Türkiye'ye siz getirdiniz.

Şöyle bir ekonomi düşünebiliyor musunuz? Özel ve kamuya ait tüm önemli işletmeler, yabancı sermayeye satılmış. Eski patronlar, kendi şirketlerinde memur olmuşlar. Devlet de, yabancılara satışı işletmelerden pay alıp, durumunu idare ediyor.

Ekonominin bu duruma gelebileceğini, daha önce düşünmemedik. Düşündürdünüz. Milliyet gazetesinde yayımlanan söyleşide "Unutulmak istedığınızı" söylemişsiniz. Unutulma yakaksınız, Bay Gültekin. ■

BU NASIL ÖZELLEŞTİRME?

Özelleştirme adı altında, yabancı kuruluşlar Türk kuruluşlarını çok ucuz kapatıyorlar.

Son birkaç yıldır kamu kesiminin finansman açığı giderek büyümektedir. Bu büyümeye deki başlıca etken, yayınlanan göstermelik duyurulara karşılık, sorumsuzca yapılan harcamalarıdır.

Ülkemizde ekonomik haberler, veriler, davranışlar, siyasal otoritenin tutumu giderek çarpıcı hale gelmektedir. Geçtiğimiz günlerde başında yer alan haberlere göre özelleştirme işi yeniden hızlanmıştır.

Özelleştirme işinin hızlanmasındaki tek neden kamunun finansman açığını kapatmak değildir. Özelleştirmelerde ilerde ekonomi tarihçilerinin ele alacağı çok özel konular vardır.

Özelleştirme kamu kesimine finansman olanağı sağlama amacıyla yönelik olarak kamu kuruluşlarına ait işletmelerin satılmasıdır. Hatırlanacağı üzere bu konuda yapılan çalışmalar başlamadan önce, özelleştirmenin küçük tasarruf sahiplerine pay devri şeklinde olacağı açıklanmıştır. Ancak bugüne kadar yapılan özelleştirmelerde küçük tasarruf sahiplerinin paydaş olması olanağı sağlanmadığı gibi, özelleştirmelerde Türk asıllarından daha çok yabancılarların etkili olduğu gözlenmektedir.

Öncelikle belli bir program çerçevesinde özelleştirilmesi düşünülen kuruluşlar yabancı denetim şirketleri aracılığı ile

gözden geçirilmişler ve yine yapılan resmi açıklamalara göre özelleştirme konusu olan kuruluşların gerçek piyasa değerleri saptanmıştır.

28.5.1986 gün ve 3291 sayılı yasanın 13. maddesi hükmü gereği olarak kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesine Bakanlar Kurulunda, müesseses, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimlerinin özelleştirilmesine ise Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulunda karar verilmektedir. Ayrıca aynı yasal düzenleme gereği olarak Kamu Ortaklığı Kurulu bu kuruluşlara ait iştiraklerindeki kamu paylarının satışı ve devri konusunda da yetkili bulunmaktadır.

Başından edinilen bilgilere göre 50 milyon dolar değer biçilen Boğaziçi Hava Yolları, aniden 1,5 milyar liraya satılmıştır. Başında bu satış işlemi "Satış mı, bağış mı" di-

ye okurlara duyurulmuştur. Bankada mevcut cari hesabı 6 milyon dolar, yedek parça stoku 4 milyar dolar olan bir şirketin, 1,5 milyar Türk Lirası'na özelleştirilmesi gerçekten başından öteye yağmalama niteliğinde bir davranıştır.

Once yasa maddeleri hazırlanmış ve TBMM'den geçirilmiş, sonra bu yasa maddelerinin semsiyesi altında kamu malları yağmalanmaya başlanmıştır. Boğaziçi Hava Taşımacılığı şirketini "Özelleştirme" operasyonuna katılanlar arasında bir de yabancı kuruluş vardır.

Boğaziçi Hava Taşımacılığı şirketi kârî olarak çalışırken, genel müdürünün dahi haberi olmadan el değiştiririvermiştir. Şirket çalışanları şirketi iki milyar liraya alımaya hazırlarken, yapılan "Özelleştirme" operasyonu konusunda kimsenin neden arama hakkı yoktur.

Türkiye'de özelleştirme düşündesi zaman zaman ortaya atılmış ancak bu düşüncelere pek itibar edilmemiştir. Çünkü Türkiye'de faaliyette bulunan Kamu İktisadi Teşebbüslerinin fonksiyonel görevlerinden birisi de kamu kolaylıklarını özel sektörde aktarmaktır.

Özelleştirmeye giderken, konunun, genel kabul görmüş ilkelere uymak gerekmektedir. Çünkü gerek İngiltere'de ve gerekse Fransa ile Almanya'da bu ilkelere hukuki edilmiştir.

Öncelikle özelleştirme bir amaca yönelik olarak yapılmalıdır. Amaçlar ülkelere göre değişebilir. Genel olarak kamu kuruluşlarının ulusal ekonomi için zararlı sonuçlar vermesi, başka bir anlatımla, devlet bütçesine katkı sağlanması yerine, devlet bütçesinden pay alır hale gelmesi özelleştirmenin nedenidir.

Kamu iktisadi teşebbüsleri ekonomiye yön vermek için, öncülük etme amacıyla yönelik olarak kurulur. Fonksiyonel görevini tamamlayan kamu iktisadi kuruluşlarının da özelleştirilmesi düşünülebilir.

İşletmecilik açısından bazı kamu iktisadi kuruluşlarında siyaseti ağırlıklı yönetmelerin başarılı olmadığı, çok kısa bir dönemde içerisinde kârî kuruluşları zararlı hale getirdiği ve bu kuruluşları oy deposu haline getirebilmek için kadrolasmaya gidildiği gözlenmiştir.

Türkiye'de kamu iktisadi kuruluşlarının bir bölümü ekonomiye öncülük etmesi amacıyla kurulmuş bu kuruluşların bazıları kendilerine verilen görevi fazla ile yerine getirmeler ve getirmektedirler. Türkiye ekonomisi için sembol haline dönüştürilen bu kuruluşlar zaman zaman siyaseti iktidarlarca çeşitli amaçlara yönelik olarak kullanılmışlardır. Ancak, söz konusu kuruluşlar, kötü yönetimiyle rağmen ayakta kalmayı başarmışlardır.

Özelleştirme sırasında, özelleştirmeye tabi tutulan işletmenin devri bir bakkal dükkanının el değiştirmesi gibi olamaz. Türkiye'de kamu iktisadi teşebbüslerinin ederini hesapla-

mak çok zordur. Çünkü yıllar boyunca üst kademe yönetiminin devamlı değişiklige uğraması nedeniyle, görevde bulunan yöneticilerin aracılığı ile işletmeyi tam ve gerçek anlamda kavrayabilmek çok zordur. İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde kamu iktisadi teşebbüsleri yöneticiliği bir kariyer olduğundan ve bu görevde bulunanların çoğunluğunun tüm hizmeti bulunduğu kuruluşta geçtiğinden işletmelerin gerçek durumunu kavrayabilmek daha kolaydır.

Türkiye'de özelleştirme kararı iyi bir alt çalışmaya dayandırılmadan yapılmaya çalışmaktadır. Bugün ülkemizde özelleştirmeye tabi tutulmaya başlayan kuruluşların bilançosları ile gerçek varlıklar arasında büyük farklılıklar vardır.

Örneğin, USAŞ'ın satışında 30 Haziran tarihli ara bilançosu değerlendirilmeye esas alınması için 10 milyar liralık ödenmiş sermaye 2 milyar lira olarak gösterilmiştir.

Bu tür devir ve satış işlemlerinden kârî çikan firmalar Türk firmaları değildir. Çünkü ülkemizde özelleştirme işlemleri daha çok kamu iktisadi kuruluşları ile yabancı ortaklı kuruluşlar arasında olmaya başlamıştır.

Türkiye'de altı tür özelleştirme işleminden bahsedilebilir. Bunlar sırası ile:

► Hisse senetlerinin satışı suretiyle özelleştirme,

- Varlıkların satışı ile özelleştirme,
- Kiralama,
- İşlette hakkı verilmesi,
- İşletmenin devri,
- İşletmenin tasfiyesi'dir.

Özelleştirme yasası olarak tanımlanan yasa da yer alan düzenlemelerden anlaşılacığı üzere özelleştirme biçimlerinin yukarıda belirtilenlerden birisine uyması gerekecektir.

Özelleştirme biçimini kim belirleyecek? Bu belirleme için gerçekten olayları tüm boyutları ile değerlendirebilecek bir kurum veya kuruluş veya yahut bir komisyon mevcut mustur?

Gerçekte bu soruların yanıtını verme olanağı yok gibidir. Çünkü Türkiye'de özelleştirme bazı kişilerin iradesi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bu tür özelleştirmelerin kaçınılmaz sonucu olarak da yapılan hatalar çok kısa sürede basına yansımaktadır.

Özelleştirme aşamasında Boğaziçi Hava Taşımacılığı ve Uçak Sanayi A.Ş'nın (USAŞ) devri geride bir çok karanlık noktayı bırakarak adeta yabancılştırılmıştır. Oysa özelleştirmenin kural olarak amacı bu değildir.

"Özelleştirme" adı altında milli kuruluşların teker teker el değiştirmesi gerçekten üzerinde durulması ve tartışılmazı gereken bir konudur. Türkiye ekonomisi büyük bir çabuklukla, yabancı isimlerin denetimi altına gitmektedir, yabancı kuruluşlar çok ucuz olarak Türk kuruluşlarını adeta kapatmaktadır ve bunun adı da "Özelleştirme" olmaktadır.

Boğaziçi Hava Taşımacılığı şirketi, kârî olarak çalışırken, çalışanları şirketi 2 milyar liraya almaya hazırlarken, genel müdürünün dahi haberi olmadan, 1,5 milyara satılmıştır.

SÖZÜM SANADIR

Toplumu futbolla yönetmek

Futbol, toplumların politikadan uzaklaştırmamasında kullanılır" diye düşünülür. Ünlü 3 F formülü akıllardadır (Fado, Fiesta, Futbol). Salazar diktörlüğünü böyle sürdürmüştür. Bu yüzden de politik entelijensiya futbola soğuk bakar, uzan durur.

Bu düşünceye politikaya uğraşanın da katıldığı düşünüyorum. Öyle ya, statları dolduran binlerce kişi takımı sonuna kadar destekleyen kitle, deplasmana giden takımlarının peşine takılıp nice cefalarla göğüs geren "vefakar taraftar", takımı kazanınca sekaklara döküüp şenlikler yapan gençler, hangi politikacuya "ah, binalar futbolu destekleyeceklerine beni destekleselerdi" dedirten.

Bu çırkuya bir parçacık ortak çıktıp da kendini alıksılatmak için Galatasaray'ın peşine takılıp Köln'e koşan Türkiye Başbakanı Turgut Özal da böyle düşünmüş olmalı. Aklı başında herkese dudak ısırtıp "pes yan, bu kadan da olmaz" dedirten bu davranış Özal'ın beklediği gibi olmayı canının sıkılaşmasıyla bitiyse de, futbolun önemini de ortaya koydu.

Aslında, "futbol oğusu"ndan herkesin, özellikle politikacıların öğreneceği çok şey olduğunu düşünüyorum. Bu da futbolun erdemleri olmalıdır.

Bir kere, "oyun herkesin gözü önünde oynanır." Öyle kapalı kapılar ar丹ca şamdan atıp da ortalık yerde masum rolü oynamak yok. Penaltı atarken de kalecinin elini kolunu bölgeyamazsan. Ne yapacağın açıkça yapmak zorundasın. İnsaf edelim bu az erdem midir? Ne hünerin varsa ortaya koyacaksın, herkes de görecektir.

Sonra, "her futbol maçı doksan dakikadır". Öyle bir gol yiyince "moralim bozuldu, bu takım adam olmaz" diyip küsmek yok. Sanki gol yememiş gibi çalışacaktır. Arkadan bir gol yersen, gene oyuna küsmek yok. Sınırların gerilmeyecek, kendine hakim olacaksın. Sen de gidiip gol atacaksın. Son dakikaya kadar da bu çabayı sürdürceksin.

"Futbol, oyun sahnesinde 'vnanır'. Karşındaki takım zorlu çırınca, gidiip de kenarla top çektirmek yok. Oyunun oynandığı sahada elinden geleni yapacaksın. Kendini büyüklerden ama küçüklemeden de oyunu oynayacaksın. Maçtan önce kritikini doğru yaparsan kazanma şansın artar. Kendi gücünü, zayıf noktalarını iyi bilirsen, başarı şansın artar. Bunları bilmeyip de ortalara çıkarsan sonra 'top küçütü, kale büyüğü' fala gibi şeyler söylemen gerekiyor, dinlemezler.

"Futbol koordinasyon oyunudur." Takım oyunuunu kuramazsan, bir iki yıldız oyuncuya güvenip ortaya çıkarısan, artık elin mankundur. Onlar iyi olursa sevinmeye, kötü oynarsa üzülmeye gözle almissın demekdir. Akıllı futbol yöneticileri buha beş bağlamaz, tribünlerdeki alkışlara oynayan bencil oyuncuları takımın dışında bırakır, takım oyunuuna uygun oyuncularla takım kurarlar.

"Ben toplumu fadolla, fiestaya, futbolla yönetirim" demek Salazar'ın işine gelmiş. Hapishanelerden, işkencelerden, toplumun örgütlenmesinin engellenmesinden baskılardan hiç söz etmeyeceksin, sonra da dans, müziği, futbolu suçlayacaksin

Dans da, müzik de, futbol da halkın politikadan soyutlamasının araçları değildir. Bunlar, çağdaş kültürün araçlarıdır ve yok-sayılmalarının kimseye yararı yoktur.

Bence, tam tersine, toplumlara politikayı dansla, müzikle, futbolla anlatmak olasıdır.

Politika duygusu, heyecansız, coşkusuz bir uğras değil ki. Tersine, politika hayatın içindedir, hayatın bir parçasıdır, "dans-music-futbol" üçlüğü gibi duygusu vardır, coşkusunu vardır, sevinci vardır, üzüntüsünü vardır.

Keşke topluma politikayı futbol gibi anlatabilsek.

Keşke, oyunun başlangıcındaki eşitliği, kim daha iyiise onun kazanmasının doğru olduğunu, her şeyin herkesin gözünün önünde olması gerekligini, bir takım kazanmaya giderken sahaya eli çöplü kişilerin girip oyuncuların dövmeye başlamasının, öteki takım yenilirken galip ilan edilmesinin nice haksız olduğunu anlatabilsek.

Yaşananlar belki daha kolay anlatılabilir.

Özelleştirme kısa dönemde kamu finansman açığını kapatacak girdiyi saglıyabilmektedir. Böylece harçlığı biten işsizin yorganını satması gibi bir davranış, kamu mallarının elden çıkarılmasında uygulanır hale gelmiştir.

Atatürk Havalimanı'nın dahi yabancı kuruluşlara devri, süre ile sınırlı olsa bile kamusal büyük bir yanığıdır. Böyle bir davranışın mutlak suretle ırdelemesi gerekdir.

Teletas gibi önce büyük bir tanıtım kampanyası ile halka, küçük tasarruf sahiplerine devri düşünülen bir kuruluşun, hisse senticili bugün devir fiyatının altında satılmakta ve satın alınabilemektedir. Buna karşılık Boğaziçi Hava Taşımacılığı işinin özelleştirilmesinde, halka açılma yoktur. Çünkü söz konusu şirket ederinin çok altında özelleştirilmemiştir. Toplu Konut ve Kamu Ortaklısı İdaresi halkın malını satışa çıkartmasına rağmen türkçe açıklık politikasını benimsiyememektedir. Başka bir anlatımla Toplu Konut ve Kamu Ortaklısı İdaresi tüm değerlendirmeleri ve istemeleri halktan gizli olarak yapmaktadır.

Son zamanlarda özelleştirme çalışmaları sırasında değerlendirme konusunda yabancı devlet kuruluşları yanında, Türk kuruluşlarına da görev verilmiştir. Ancak bu kuruluşların tümü özel niteliktedir. Örneğin Uluslararası Banka, Sümerbank'ın özelleştirilme sırasında görevlendirilmiştir. Sümerbank bankacılık ve dokuma sanayii alanında faaliyet gösteren ve yatırımları ile ülke ekonomisinde önemli yeri olan bir kuruluştur. Bu kuruluşun başka bir bankanın değerlendirilmesine terkedilmesi hem manidar hem de yasal açısından üzerinde durulması gereken bir konudur.

Türkiye'de uygulanan özelleştirme ile Ingiltere, Fransa gibi ülkelerde uygulanan özelleştirme arasında büyük farklar vardır. Örneğin Ingiltere'de en büyük özelleştirme olan devlet evlerinin oturanlara satışı ile ülkemizdeki özelleştirme arasında gerek uygulamış gerekse fiyat tesbiti yönünden büyük farklılık hemen gözle çarpabilemektedir. Çünkü ülkemizde düşük gelirlilere yönelik kamu malı devri suretiyle özelleştirme amacı yoktur ve böyle bir özelleştirme de yetkililere düşünülmemektedir.

Olkenin gelir getirici kuruluşları ile milli varlıklarının özelleştirme sözçüğü ile yabancı kuruluşlara satışı, gerçek bir özelleştirme sayılama. Özelleştirmeden bahsedebilmek için devir işleminin ülke halkına yapılması gereklidir. Oysa borçlanma kapıları kapanan ve yetersizlik içine düşen yönetim, kamu mallarını yabancılara satabilmek için özelleştirme adı altında milli varlıkların yabancılara geçmesine neden olmuştur.

Petkim'in, Afyon, Ankara, Bahçeşehir, Pınarhisar, Söke, Bolu çimento fabrikalarının, Sümerbank'ın, Boğaziçi Hava Taşımacılığı'nın, Turban Turizm A.Ş'nin özelleştirilme düşüncesi ilerde ekonomi tarihini yazanlarca çok farklı değerlendirilecektir.

Ülke ekonomisine yabancı sermayenin egenen olması olgusunu yaşayan ülkelerde ortaya çıkan toplumsal sorunlar, daha çok ekonomiye hakim ülkelerin istekleri doğrultusunda, bağımsızlık kavramından fedakarlık etmek, daha başka bir anlatımla bağımsızlığın yok olması suretiyle çözümlenebilir. Bu gerçekin gözardi edilmemesi gerekdir. ■

Vedat Türkali:

AYNI KAYNAKTAN GÜC ALAN YENİ SAYFA

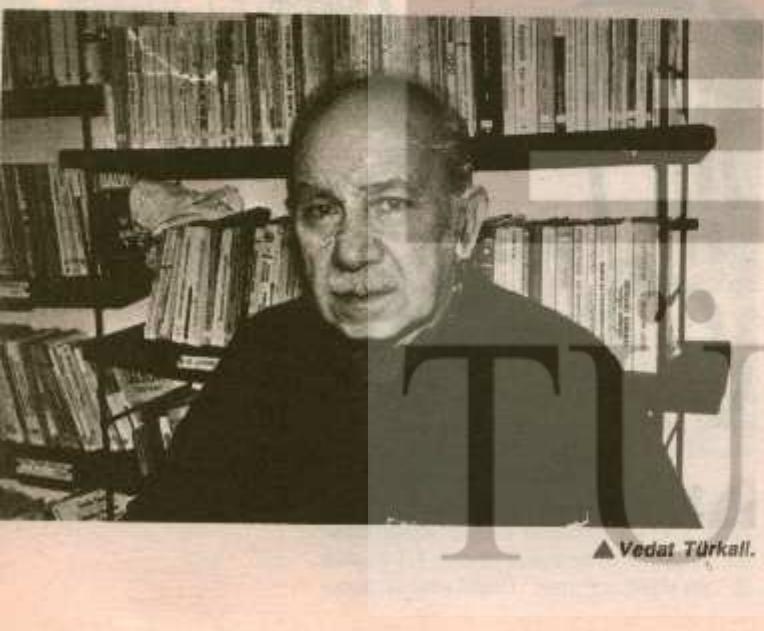
*Ben geçmişin tapusunun hiç kimseye, hiçbir tek örgütte verilmesinden yana değilim.
Bugün yeni sayfa dediğimiz dönem herkesin ortak bir tarih bilinciyle aynı kaynaktan güç almaları dönemi demektir.*

A
bdulkadir Pirhasan 1919 Samsun doğumlu, Liseyi Samsun'da bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine girmek istiyordu. Sınav sonucunda Yüksek Öğretmen Okuluna iki kişi kabul edildi, dördüncü olan Pirhasan giremedi. Askeri öğretmenlik diye bir şey olduğunu öğrendi. Ya Samsun'a donecekti, ya da askeri öğretmen olma yolunu tutacaktı. Bütün tutkusunu edebiyat öğretmeni olmaktı. Askeri öğretmen olmak için Milli Savunma Bakanlığı adına Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümüne girdi. Bitirdi. Askeri Lise'ye edebiyat öğretmeni oldu. 1951 yılında Yüzbaşı rütbesindeyken TKP tevkifatında tutuklandı, 7 yıl cezaevinde kaldı. Senaryolar, tiyatro oyuncuları, romanlar (Bir Gün Tek Başına, Mavi Karanlık, Yeşilçam Dedikleri Türkiye) yazdı. Şu anda döneklerle, itirafçılarla ilgili eserini, Tek Kisilik Ölüm'ü yayına hazırlıyor. İkişi de sanatçı olan iki çocuğu var; Deniz Türkali ve Barış Pirhasan. Vedat Türkali adını ilk kez 1959 yılında kullandı ve bu adla tanıtıldı.

►Efendim, izledığınızdan eminim. Yakın bir zaman önce Türkiye İşçi Partisi ile Türkiye Komünist Partisi birleştiler ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi adı altında yeni bir program oluşturdu. Bu, birlik doğrultusunda atılmış önemli bir adımdı. Daha sonra da Türkiye Sosyalist İşçi Partisi ile TBKP arasında ortak programa varma amacıyla görüşmeler başladı. Bu görüşmeler şu anda olumlu bir sonuca varamadı. Ben sizin gerek bu birleşmelerin kapsamum yeterli görüp görmediginiz, gereke sebebinde dikkat edilmesi gereken ve Türkiye'nin özgünlüklerinden kaynaklanan oğelerin ne olabilecegi konusunda görüşlerinizi almak istiyorum.

Halkının yetmişine varmış yazarıymış Çağatay. Hiç bir siyasal kişisel hesabım, tutkum, hiç bir siyasal konuma karşı özlemim yok. Bugün hiç bir siyasal örgütle organik bağım da yok. Kendimi bildim bileyi solun içindeyim. Yillardan beri de, Türkiye'deki bütün sol devinimi doğru tarih çizgisine içinde, tam boyutlarıyla öğrenip saptama uğraşıyorum. Olabildiğince de nesnel davranışmaya çalışıyorum. Bilimsellikten sapmak yarar sağlamaz, zarar verir inancındayım. Bir romancı olarak da bu bilimsel yöntemi tarihi kadar nesnel kullanmanın gerekliliğini bilir, savunurum. Vardığım noktalar üzerinde tartışalım seminle, Birleşmek Öteden beri bütün solun ortak isteği. Ama nedense bu kadar çok istenmesine karşın, bu kadar çok da aynılık olda. Galiba bugün sağlık bir birleşme önce bu ayrılığın nereden kaynaklandığının doğru tanımı varmakla olasıdır. Aslında dünyada solda bir çeşitlilik, bir parçalanma bunların bir kısmı tabii belli kaynaklardan, maksatlı kişikirimlara dayanan ayrıllıklardır var. Ama bizdeki bunu aşyor, aştı. Fazla uzatmadan çok ayrıntılara girmeden, kaba taslak da bakılsa şu görülür: Türkiye'de bellî bir tarihe kadar Marksistler tek bir örgüt içindedir. Bu da taa '20'lere başlayan ve yirmibin'e kadar düşे kalıka kimi yassalık çerçevesi içinde, kimi yasa dışı bazı açılımlar ve atılımlarda bulunmuş, '25'te Takrir-i Sükûn kanunu ile yeraltına geçmek zorunda bırakılmış Türkiye Komünist Partisidir. Marksist solun bu tek partiliğin gönülüm '46'ya kadar devam eder. Bu arada tek tük, Trotskilikle suçlanan grupçuklar, fraksiyonlar, hizipler duyulur, duyulagelmıştır. Ama bunlar bir karşı örgüt biçiminde ortaya çıkmamıştır. Parti içi en büyük devinim olarak Nazım muhalefeti (İşçi Muhalefeti de denir buna) gorulur. O da Komintern'in kesin tavrı, kararlaştırdı. Marksist-Leninist özden ayrılmak ya da ödünlü vermek söz konusu değildir orda da. ÖrgütSEL uygulamadaki ayrılkıardır... İlk kez '46'da biliyorsunuz Esat Adil Sosyalist Parti'yi kurdu ve o zaman da aman parçalanmayı, birlikte çıkışım isteği yaygındı. Buna karşın galiba o gün de olamazdı bu, Esat Adil'in Sosyalist Partisi ile Şefik Hüsni'nin kurduğu Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi arasında pek de fark yok, birleşmelidirler deniyordu ama Amerikan yardımı söz konusu olunca Esat Adil, dönemin partileri doğrultusunda Amerikan yardımını destekleyiverdi. Birleşmenin olamayacağının açık kanıtıdı bu. Sonra biliyorsunuz '46'da partiler kapatıldı, '51 tutuklaması oldu. Bu tutuklamada TKP büyük bir darbe yedi. Ve '60'ta, 27 Mayıs'tan sonra yeni bir demokratik dönem başlıdı. Yalnız, Türkiye hiçbir zaman işçi sınıfının kendi siyasal örgütünü korkusuzca kurup geliştirdiği bir demokratik ortama kavuşmadı. Bız buna tekelci demokrasi diyoruz. 2. Dünya Savaşı bitince demokrasi cephesinde yer alabilmek için coğulcu bir sisteme gerek duyuuyordu, daha başka etkenler de bir araya geldi ve biz coğululuğa geçtik. Ama bu coğululuk hiçbir zaman demokratik bir coğululuk biçimine dönmedi. Ve bu oyun oynanageldi. Devletin resmi görüşünün izni ölçüünde bir demokrasiydi bu. Ne sağcı ne solcuyduk ve iki ucun aşırılıklarına bu demokrasi kapaklıdı! Manşet de şuydu: "Onlar demokrasının düşmanıdır, bunlara demokratik haklar tanınmaz." (Bugün kinilerinin 163. maddeyi karşı tutumları da tek yanlı olarak bu Kemalist manşetle dayanıyor demek...) Kemalist devinim anti-klerikal bir atılımla çıktıtı ortaya. Hakkıdı, yerindeydi herhalde bu. Hilafet kaldırılmıştı, fetva kurumu kaldırılmıştı, tekkeler kapatıldı, şeriatla karşı anayasal bir takım hükümler, medeni kanun vb. konuldu. Bunlar İleri, reformcu hareketlerdi. Feodal yapıdan kapitalist burjuva düzenine geçmek için yaşal atılımları bulalar. Tarihsel bir geçicime içinde ve bu doğrultuda gelişme çabasındaki sosyo-ekonomik yapı demokratik hakları da bir sürü baskılarla alabildiğine daralttığı bir kanal içeresine sokmuştu. Bizim bu demokrasımızın de bu ekonomik, sosyal yapının daha iyi gelişmesinin en uygun biçimi oluyordu. İşçi sınıfının siyasal örgütlerine hak tanınmadı. Ama sosyal gereksinimlerle bütün dünyada çok gerekli olan ve doğal olan düşüncelerin Türkiye'ye ağır ağır girip yerini almasına da engel olunamadı. TKP yasaktı, komünizm yasaktı. Komünizm sözcüğü devletin resmi tanıtmasına göre bir baskı aracı olarak kul-

▲ Vedat Türkali.

lanıyordu. Özellikle 27 Mayıs devrimiyle ortaya çıkan kuşaklar bu ileri ideolojiyi öğrenmek için dört bir yana saldırıyor. Şimdi burada biraz durmak gerekiyor. 141-142 maddeler çok kuzanca düşünülmüş maddelerdir. Bu maddeler yıllarca yalnız bugünü yasaklamadı, dünü de yasaklıdı. Ve böylece, sonuçta bugün burjuvazi kendi geçmişle ilgili bütün tarih deneyimini, bütün dinyanın geçirdiği deneyimi çok iyi bildiği halde Türkiye İşçi Sınıfı için kendi geçmişini tam bir karanlık içindedir. Kuşaklar ortaya çıktığı zaman her şeyi yeniden keşfetmek gibi bir durumla karşılaşırlar, kendinde birikimi yoktur, kurulma yoksundur. Deneyim, zaten, kurumla başka kuşaklara geçirilir. Ve sürekli geçmişinden, tarihinden habersiz, aynı yanlışları yineleyen, bir çeşit körebe oynayan, iyi niyetlerin bile kolayca bir yere varamayacağı insanlar ülkesidir Türkiye. Bu bir, ikinci, söyle bir korkulu ortam yaratmış ki, çoğu aydınların düşünsesi yeteneğini yamru yumru etti. Adam devletin en üst katlarına çıkar, gene de ölü patlar "komünist" diyecekler diye. Rektöri, profesörü, bakanı, generali bile... Hele sola özenelerin... Dünyanın en korkak sosyal demokratları Türkiye'dedir belki de bu tedirginlikle. Düşünce kişisliğimizin altında bu korku yatıyor... İşin bir başka yani da şu: Yıllarca Türkiye'de işçi sınıfının örgütlenmesi, kurulmasına izin vermeyenler Türkiye'ye kötüük ettiler. Şu anlarda kötüük ettiler: İşçi sınıfının en küçük hakları olmadı. Bu ülkede nice yıllar sendika sözüğü, grev demiyorum, asırı suç sayıldı. Azgun solculuk sayıldı. Ve işçi sınıfının en küçük haklarını elde edemedi, ilkel bir sönürtüye uğradı. Bu sönürtü Türkiye'nin endüstriyel bakımdan geri kalma nedenlerinden biridir. Biliyorsunuz, ya mutlak artı değer elde edilir, ya da nispi artı değer elde edilir. Nispi artı değer elde edilmesi için teknik araç gereçlerin geliştirilmesi gereklidir. Bir ülkede sınıfal baskı yaratılan terör varsa ve mutlak bir artı değer stürtüt elde etmesi mümkünse adamın; bedava insan çağıştırır, endüstriyi geliştirmez. Türkiye'nin durumu bu olmuştur.

► Burada acaba hareketin kendi kuşaklarını nedir? Örneğin, sürekliliğini '51'den sonra koruyabilmiş midir? Türkiye İşçi Partisi'nin oluşumunda ne ölçüde dirijken olabilmisti?

Ben de ona getirecektim. Yakınma hiç de yerinde birsey olmaz. "Efendim düşman bize bir türlü izin vermiyor ki onu iktidardan düşürelim, kendi ideolojik örgütümüz kuralım ve gereği gibi güçlenelim" bu, biraz komik bir yakıma olur. Peki biz ne yaptık, ne yapmadık?

TKP tarihini çok iyi bilmiyoruz. Komintern dönemi gizlilik içerisindeydi. Son duyduğumuzda göre Komintern belgeleri bütün ülkelerin partilerine dağıtılmıştır. Umuyoruz ki ilgili kurum bunları açıklayacaktır, biz de göreceğiz. Fakat kabaca bildiğimiz şu: Türkiye'de, 25'ten sonra ve 36'ya kadar, onbir yıl, yer almış bir takım idealistler acı, kanlı, aslında umutlu, görünüşle umutsuz bir kavgayı yürüttü. Türkiye koşullarını bir legal parti olanakları içerisinde tamamak, anlamak, savaşım yürütmeye olanlığı verilmemi buntara. Ama gene ana çizgi olarak, bildiğimiz, duyduğumuz, öğrendiğimiz kadariyla doğru çiziyi stırdurdular. Başlangıç döneminde yeni Cumhuriyet, anti-emperyalist bir savaş vermiş, yeni kurulmakta olan bir Cumhuriyet ve yeryüzünde ilk kurulan Sosyalist Ülkkeye tek dost Cumhuriyet. Biliyorsunuz Sovyetler Birliğinin etrafı "Sıhhi Kordon" diye düşman ülkelerle çevrilimiştir; tek dost ülke Türkiye Cumhuriyeti idi. Kemalist Türkiye idi. 1925'te TKP Ankara'nın ilerici atılımlarını destekliyor. Sözelimi Doğu'daki Kürt başkaldırısında Kürt halkın varlığı gereksinimle-

ri özenli biçimde, altı çizilerek belirtiliyor, ama, emperyalist oyulara araç gibi gördüğü şıhaların ağaların hareketine karşı Ankara destekleniyordu. Buna karşın Ankara yöneticileri Taktır-i Sukün yasasını çıkarır çıkarmaz hiç ayrı gözetmeksiz sola da saldırır. Sağda sola da vurdu. Komünist Partisi '36'ya kadar böyle devam etti. Bu gizlilik döneminde bildiriler dağıtıldı, 1 Mayıs bayramları için mitingler yapılmak istendi, fabrika kaplarında bağırrıp çağrınp kaçmalar, ajitasyonlar. Fakat bunlar her zaman ağır fatura çikaran eylemlerdi. İşin ilginç yanı her zaman Sovyetler Birliği ile Kemalist Ankara arasında bir kıymık gibi rahatsız edici olmaya başlamışlardı. İki taraf da birbirlerini kollamalı zorundaydılar. Bu oyun oynandı, iyi oynandi, kötü oynandı; böyle oynandı. Ve '36'da Komintern' dünyada gelişen savaş tehlikesine karşı biliyorsunuz genel bir durum muhasebesi yaptı ve dünyayı ikiye ayırdı: savaştan yana olan ülkeler, savaştan çıkarı olmayan ülkeler. Türkiye savaştan çıkarı olmayan ülkeler arasında kabul edildi, böyle değerlendirildi. Ve Türkiye Komünist Partisi de o zaman tınlı desantralizasyon kararına uğradı. Bu desantralizasyon kararı Türkiye Komünist Partisi'ne gerçekten çok zararlı olmuştur. Ondan önceki dönemde işler çok iyi gidiyordu da, çok başarılıydı da oandan sonra kötü oldu diye bir ayrıntı doğru değil belki, ama bu bir kargaşa yarattı. O zamanı muhalifler, demin sözünü ettigim tek tük gruplar vardı, o zamanı TKP yönetiminden hoşnut olmayan muhalif gruplar Şefik Hüsnü Komintern'den kovuldu diye yaygara kopardılar. Olay o değildi, açıkça söylemek gerekirse olayı çok aynılık olarak bugün de biliyor ve değerlendirebiliyor değiliz, ama görünür odur ki Stalin'in o gunkü politikası TKP'nin bildiğimiz klasik yollarla kavga yürüterek Ankara'yı Sovyetler'e antagonize etmesi tehlikesini onlemeye çalıştı. Ticari, tarihsel bağlarını kullanarak Türkiye tıraşine her türden oyunu tezgahılayacak Alman Faşizmi'nin saldırısı gündemin başındaydı o günler.

Dogal olarak bu şimdi tartışılabilir. Bir komünist partisiyle Sovyet devlet politikasının bu kadar içice, paralel olması yerinde miydi, değil miydi? Unutmamak gereklidir ki o gün dünya komünistleri için tek ölçü vardı, Dimitrov'un da dediği gibi "Sovyetler Birliği'ne karşı tavrı!" Çünkü biliyorsunuz tek umut oydu. 180-200 milyonluk ve düşman bir dünya ile kuşatılmış ilk sosyalist ülke. Ve onun en yaşamsal noktasında karnının altında yer almış olan, Kafkas petrollerine yakın, bütün emperyalist istanları kabartan petrollere yakın ve egemen bir devletin doğduğu çok önemli Sovyetler Birliği için. Türkiye'nin egemen güçleri de bu durumu akılalıca ve kurnazca değerlendiriyor.

► Efendim, bu bir faaliyete son verme olursa yorumlanabilir mi?

Desantralizasyon kararı şu, buna separat karar da denir. O zaman tek parti olarak Cumhuriyet Halk Partisi yardı biliyorsunuz. Ve o zaman Türkiye Komünist Partisi artı, bir merkeze bağlı, örgüt bütünlüğü içinde çalışan ve bildiğimiz komünist sloganları yineleyen, ajite eden bir örgüt olmaktadır. Savaş karşıtı, barıştan yana, anti-faşist, demokratik, insan haklarının savunucusu ve bu savunusunu eylem olarak legal bir takım örgütler içinde sürdürür bir demokratik örgüt durumuna gelmiştir. O zamanın örgütleri neydi? CHP idi, Halk Evleri idi, spor klubleri, bazı esnaf ve meslek dernekleri idi, öğrenciler vb. idi. Onlar arasında yapılmıştı.

Aşında bu sloganlar, o gün bütün dünyada komünist partilerinin, beliren faşizm, savaş tehlikesine karşı kullandığı şeylerdi. Ama on-

lar bunu disiplini, güçlü bir işçi partisi yapısında ödün vermeden, partiyi güçlendirmek için kullanıyorlardı. Bizimkiler ise bunu daha 'liberalce' yorumlayıp partinin merkezî yapısını gevsetmek biçiminde alırlar. O günlerde merkezi oluşturan Hasan Ali-Eczacı Vasıf'la Doktor Hikmet arasındaki çatışmalarda bu yorum ayrılığının etkili olduğu söylenebilir... Biraz da herkes kendine göre desantralizasyon yorumu yaptı galiba. Zeki Baştımar'ın Eyüp'te evine çağırıp girdiği iki Halk Partisi müftüsüne gizli işlerle uğraşmayıcağına söz vererek Ankara'da Başbakanlık Kitaplığı'na atanması da bir desantralizasyon yorumudur!.. Kimileri için de sırada kadem basmanın ilk basamağı oldu! Hasan Ali Ediz gibi... Zaten kabul etmek gereklidir ki ancak sayılı bazı merkezlerde adeta gettoya sıkışır duruma gelmiş TKP. Devinim, bazı işçi grupları içerisinde polisin yoğun denetimi altındaydı. Bunları süyperken o dönemde verilen savaşının ne gerekliliğini savunuyorum, ne de yiğitliğini yadsıyorum. O dönemde gerçekten çok önemli işler de yapılmıştır. Daha demokratik bir yayılma olağan doğmuştur yeni dönemde.

Daha sonra Komintern lağvedildi. O dönemde faşizmin saldırısına uğramış olan Sovyetler Birliği, insanlığın, tarihin tek umudu oldu. "Sovyetler Birliği'nin bir an için olmadığını kabul etsek dünya işçi sınıfı giderilmeyecek bir kayba uğrar." Bunu Türkiye'de ancak bir komünist söyle denebilir değil mi? Oysa söyleyen Guy Mollet'tir. Yani bu kadar ortak yaygın bir yargıdır. Bu, dünya için de geçerli bir şevidir, yalnız işçi sınıfı için değil, bütün bir insanlık için geçerliydi. Ayrıca bizim herkesten çok kaygılanmamız gerekiyor. Sovyetler Birliği eğer Stalingrad'da yenilip de Almanlar Kafkaslar'dan inselere: Türkiye Alman Gauleiterleri ile yönetilen aşağı ırktan insanların bulunduğu bir sömürge durumuna getirilecekti. Böyle bir dönemde, '44 yılında, TKP harekete geçti. Ve biliyorsunuz Resat Fuat, parti genel sekretiydi, "En Büyük Tehlike" adlı bir broşür çarkırdı. O günün bütün yurtseverlerini uyarıcı nitelikte bir broşürdü.

► Faris Erkman imzah.

Evet. Faris yiğit bir arkadaştı. O benimsedi ve polisi ben yazdım diye atlattı. Ve orada, Türkiye'de savaşa Almanların yanında girmeyen savunucular demsə edildi. Bu yeterli deyildi, o zaman, '44'de biliyorsunuz Reşat Fuat askerdeyken birliğine dönmedi ve 44 hareketini başlattı. Tutuklandı. '45'te İleri Gençler Birliği, Mihri Belli'nin demokratik gençlik örgütü tutuklandı. Ben bunlara yeni romanında söyle bir deydim, bir tarihce olarak. '46'da savaş bitmiş, demokratik bir dönem başlamıştı! '46'da, yukarıda deyindim Şefik Hüsnü'nün Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köyü Partisi kuruldu ve bir yıl sonra kapatıldı. Burada bir şeye de gideceğim. Bir özleştiri yapalım. TKP gizli çalışmalarını ne yazık ki doğru dürüst beceremedi ve her defasında yüzüne gözüne bulastırdı. Bu da bir gerçek. Hiçbir gizli devinim uzun süreli olmadı. '27, '29 büyük tutuklamaları geçelim hâdi. '44'deki hareket çok kısa sürede, söylemeye diliyorum ama, gene genel sekretar arkadaşın bir yanlış davranışıyla yıkıldı. Reşat Fuat tutuklandı. Hareket bir dönem kesintiye uğradı. İl Sekreteri olan Sebatı Selimoglu çok dürüst, namusu arkadaşımdı; önce o tutuklanmıştı. Tutuklulukla birlikte baskı başladı tabii. Reşat nerededir? diye. Devrin cılıkta bir yöntem ►►

Şefik Hüsnü '36'da artık gizlilik yöntemlerine gerek kalmadığını söylüyor. "Doktor" dedim, "Marsal yardımını alıyorlar, Truman doktrini var. Mutlaka polis baskısı gelecek". Kafasını inatla sallıyor "Hayır" diyor.

vardır: yakalanan insan belli bir süre, üç gün konuşmaz; üç güne kadar da saklanana düşen, bulunduğu yerden ayrılmaktır. Garip bir şey, üç gün diretti. Gittiği zaman Reşat'ı orada buldu. Reşat'la konuşmustum; Reşat, Sebat'ının tutuklandığını duyduğu zaman evden çıktı, üç gün beklemiş, gelmediler diye geri dönmüş. Bu çok kaba bir yanlış. Bağışlanır gibi değil. Ne olduğunu biliyor musunuz? En azından Sebat Selimoğlu, arkadaşını ihtar eden duruma düştü. Bundan daha trajik bir şey olamaz. Şimdi '46'yı alalım, yeri geldi de açıklyorum. '46'da ben Doktor Şefik Hüsni ile uzun zamandan beri gizli örgüt ilişkileri içerisindeydim. Askerdim o zaman. Şefik Hüsni '46'da artık gizlilik yöntemlerine gerçek kalmadığını söyleyip açık açık buluşmaya çağrıryordu heni, korkulacak bir sey olmadığı inancında ve savındaydı. "Doktor, dedim, Marşal yardım alıyorlar, Truman doktorunu var. Mutlaka bir polis baskısı gelecek". Evet, inanılamak gibi değildir ama, üç dört kez yineleme karşın Doktor'a bunları kabul ettiremedim.

Türkiye'de partiçi yasallık hiçbir zaman sağlıklı bir şekilde işlememişti. Sosyalist legalitenin bozulması sorunu devrimci devinimin temel sorunudur. Stalinizmin belki devinime getirdiği en büyük kötülük budur.

bilmiş değilim. Belki Doktor'a karşın bir ölçüde önemi eiden bırakmamam, belki o sıralar İstanbul'da olmamam, belki başka rastlantılar. Yoksa '51'de olan '46'da olacaktı... '51 hareketini alım. '51 olayının üçüncü turulanan kişisiyim. Genel Sekreter Zeki Baştımar. Ben askerim ve biliyorum ki benim adım poliste geçti, polis beni biliyor. Askeri okulda öğretmemen.

► O sırada yüzbaşı mydim? Sizi hep Yüzbaşı Abdulkadir olarak biliyoruz.

Evet yüzbaşıydım. Çok iyi biliyordum beni bildiklerini, çok tutuklama atlatmıştım, her kezinde bir tarafından adamlar işi sezmişler. Tam dokuz kez Zeki Baştımar'la kavga ettim. "Zeki, dedim, biz kesinlikle izleniyoruzdur. Şakaya gelmez bu iş. Ya bu iş tam gizli yapalım, ya da açık olsun. Örneğin sen gel benim evime, ya da bir kahvede oturalım. Sorulduğunda da yadsımayalım ilişkimizi. Edebiyat meraklısıyız. Nazım'dan söz ettik deriz. Ne yaparlar bana? Olsa olsa meselek atarlar. Size de bir sey olmaz." O zaman da '51 yılı basın veryansın ettim. "Kökleri kazınacak Moskova'nın usakları, kızıl köpekler, Kremlin'in plakları" diye yazıp duruyorlar. "Peki bütün bu gürültü kime, "kim gelir akla? Sen gelirsin!" diyorum. "Kesinlikle izlenmiyoruz; ben şöyle bir bakım mı izlenip izlenmediğimi hemen anlarım" diyor, hiç unutuyorum. Polise alıp da daha ilk soruda "Zeki Baştımar'ı tanımıyorum, dediğim zaman sorgulamayı yapan kişilerin gözlerindeki sevinç parlıtları, kendilerini tutamayıp "Yeraltı yer üstüne çıktı" diye ellerini oğuturmalarını da hiç unutamıyorum.

► Hem Şefik Hüsni'de, hem Zeki Baştımar'da ayı refleksizliği bir nedene bağlıyor musunuz?

Vallahı ben bağıyamadım, siz bağıyabilirse-

niz bağlayın. Bence gizli çalışmaya hazır değilidik. Olup biteni doğru değerlendiremiyorduk demek. Ve doğal olarak duruşmada izleme raporları ortaya çıktı; zaman gördük ki adım adım izlenmiş Zeki Baştımar. Bütün örgütün gece buluşmaları filan, hepsi izlenmiş ve adeta şema çıkmış ortaya. Bu arada bir talihsizlik oldu. Sevim geldi Fransa'dan. Sevim'i de ben tanıdım. Zeki Sevim'i görmek istiyordu. Görüştürmek bana düştü. Ben de kabullendim. Ben götürdüm Sevim'i. Kızı alıyor yanına, gidiyor açık kahvelerde dolasıyor. Kulagi da ağır ışırı Sevim'in bağıra bağıra konuşuyor. Sevim diyor ki "Aman bizi izlesinler" "Yok, yok" diyor Zeki, "ben hemen anlarım". Ve buna TKP'nin belgelerini veriyor. Kız giderken yakalandılar. Polis konuşmalarını bile saptamış, "sen ona bunu dedin, o sana bunu dedi" denince kuşku oluyor. Zeki 170 sayılı ifade verdi ve bazı konularda da Tevfik Dilmən'i kullandı. "Bunları ben bilmem Tevfik Dilmən bilir" diye üstüne yıkarak, adamı da ihanete itti. Bütün örgüt çıktı, 168 kişi tutuklandı. Bütün Merkez Komitesi toplantıları ortaya çıktı. Aşağı yukarı TKP tarihinin en rezil tutuklaması değerli Genel Sekreterimizin sayesinde gerçekleşti. Ben bunu Zeki'nin yüzüne karşı da, Reşat Fuat'a söylediğim için burada da yineliyorum. Zeki'ye polis ya da polisin adamı derler, elimi basarım polis geldi. Ama hiç bir polis müfettişi Zeki Baştımar kadar TKP'ye zararlı olmamıştır. Doğal olarak bu durum bir ayrılık yaratı.

Türkiye'deki bu karmaşık durumda, dışarıda bir kişi var, İsmail Bilen denilen dış büro temsilcisi. Meydan ona kalmıştı. Cezaevinde çıktıktan sonra Zeki kaçtı, yukarıya gitti. Bir süreliğine genel sekreterliği aldı. O dönemi daha iyİ anlamak istiyorsanız Himalyan'ın anılarını da okumalısınız, yakında çıkaracak.

► Hangi yayinevi basıvor?

Cem Yayinevi. O dönemi çok güzel anlatıyor. Ondan sonra I. Bilen dönemi başlıdı.

► Burada birsey sorabilir miyim? Reşat Fuat'ın çevresinde ve günümüzde belli bir bütünlüğü olan bazı ağabeylerimiz, Zeki'nin yurt dışına çıktıktan sonra oluşturduğu yapının TKP olmadığını, Zeki'nin böyle bir yetkisi olamayacağını söylerler ve hatta bazı İhraçlar dolayısıyla "Biz üyesi olmadığımız yeni bir partiden İhraç edilmiş olduk" derler. Bununla ilgili bir bildiğiniz varsa onu da rica edeceğim, ama bir de söyle bir değerlendirme olabilir. Zeki belki yetkisini almıştır fakat yetkisi olan insanların da dükkanı beklemek gibi bir aktivite içerisinde olduğunu dair bir bilgi yok. Reşat Fuat hâpisten çıktıktan sonra hareketi tekrar toparlamak için üstüne düşeni yaptı mı, beklemeyi mi tercih etti?

Sorunuz gerçekten ilginç, yanıtı kolay da değil. Bu arkadaşların savlarında haklı olmalarını çok isterdim. Ama bütün dünya komünist partilerince, özellikle Sovyetler Birliği'nde tanıtan, bütün uluslararası kongrelere, konferanslara, toplantılara TKP olarak çağrılan bir örgütün yasallığını çürütmeye böyle bir sav kurkarım ki yeterli olmaz. Hele bu savda olanlar alternatif bir örgütle ortaya atılıp bu kurumlara bas vurarak doğru örgütün kabulu için resmi bir çaba göstermemiş ya da gösterip de kabulünü sağlayamamışlar... Doğru olan şu savdır bence: TKP'nin başına haksızca oturtulmuş kişilerin sosyalist parti legalitesini çigneyerek adıkları kararlar geçersizdir... İşte bunun hesabını sormak, partiyi bu ellerden kurtarmaman yollarını aramak gerekiyor. Doğruları yıldından aşıklayarak...

Gelibé TKP'nin yillardan beri oluşmuş geleceği, Moskova'da bulunan ve diğer kardeş par-

tillerle ilişkili kuran bir insam temsilci kabul etmek gibi bir eğilim içindeydi. Türkiye'de de o ağır baskı döneminde yapılacak başka bir şey yoktu. Ancak kendi aralarında bazı insanlar bir takım ilişkileri devam ettiriyorlardı.

Yeteri kadar güçlü müydüler; dediğiniz gibi dükkanı sahip çıkacak nitelikte miyidiler, değil miyidiler? Bu da tartışılacak bir konu. O zaman ne kahyordu? I. Bilen'in dış büro temsilcilik sahibi kaldığı ve kardeş partilere de tanınan konumum bir anlamda sineye çekilmeydi. Ayrıca I. Bilen gökten inmedi. O da buradan gitti. Ben I. Bilen'i tanmadım ama tanımışım. Reşat Fuat'tan tanımam, Halli Yalçınkaya'dan tanımam, Mihri Belli'den tanımam, Doktor Hikmet'ten tanımam, Martel Şükrü'den tanımam, Emin Sekun'dan tanımam, Ekber Babayev ve diğerlerinden tanımam. En azından on oniki kişiden tanımam ki bunların bir kısmı yaşamının son günküne dek çevreindeydi.

Bir dönemin ibret diye gösterilecek tipi. Bütün TKP tasfiye edilir ve bir tek o kalır. Haksızlık etmemek gerek. Bugün bir anlamda da I. Bilen bir günah tekesi durumuna düşürülmüş gibi oluyor. TKP'nin geçmişinde bir takım yasasızlıklar, sosyalist legaliteyi bozmalar olagelmiştir. Ve bunun her halde çok önemli bir kısmı I. Bilen'in manifeti olarak düşünülebilir ama tek suçlus, sorumlusu budur denirse buna da inanmam. Bu dönemler karanlıktır, "glasnost" döneminde belgeler açıklanacaktır. O zaman her şey daha iyi görülecektir. Stalin terörü döneminde Baytar Cevdet'in öldürülmesi olayı vardır. Hain olarak. Biz bunun kimden kaynaklandığını bilmiyoruz. Birçok kimseler sürülmüşür, Stalin döneminde öldürülülmüştür. Bunların altında ne yatar bilmiyoruz. Daha birçokları lasfiye edilmiştir. Martel Şükrü 15 yıldır sığırda gecirmiştir. Bütün bunların tek sorumlusu I. Bilen'dir, başka da kimse yoktur sözü, bana, tarih gerçeğine yabancı gibi görünürt. Yalnız şu bir gerçektr ki hayatı kabullen, kabulme becerisini gösteren tek adamdır. Ve bunun da herhalde o dönemdeki ahlaksal faturası çok ağır olmak gereklidir. İşin bir başka yolu de bu adam, aşağı yukarı 40-45 yıl yurt dışında kalmıştır. Türkiye'yi bilmez.

Yalnız adam ettiğim arkadaşlardan duydukları değil, ortada olan yapıp ettiğleri açık şekilde ortaya koyuyor adının kimliğini. Orneğin Doktor Hikmet'i tutup sınırdan dışarı çıkarması. Üstelik kanserli adamı. Zeki "Laz'ın halt yemesi, ben izindegim, orada olsaydım yaptırımadım." demiş. Fakat dikkati çekerim, gerçekte bu, Sovyetler Birliği için de parlak bir tablo değil. Yani yetmiş yaşında, kanserli ve bütün yaşamı cezaevinde geçmiş, kavga yürütmüş, Marksizme yerel, özgün yaklaşımıyla tanınmış, yiğit, özverili bir komünistin sınırdan içeri sokmuyor. O sınırlar ki nice casuslar fink atıyorlar, tek Doktor Hikmet'e dar geliyor ve bu da bir tek adamın sözüyle oluyor. Bu, bir tek adam suçu değil. I. Bilen konusunda çok uyarılar yapılmıştır. Ama Sovyet Bürokratı dünyamın en sorumluluktan çekinen insanıdır. Neden I. Bilen'in yeri sarsılmıştır? Çünkü ilişki kurduğu bürokratlar kolay kolay o sorumluluğu alamazlar. Yeni gelen adam ya polisse, ya ajansa! Öteki zaten babadan devaladığını sürtüp gidiyor! Yeni kimşin sorumluluğunu istenemezler. Bu sorumluluğu ancak Türkiye'nin kendi örgütü üstlenebilir.

Garip, karmaşık ama bir o kadar da basit, dramatik bir dönemdi. Türkiye'de parti içi yasallık, partinin demokratik legalitesi hiçbir zaman sağlıklı bir şekilde işlememişti ağır baskı koşullarında. Sosyalist legalitenin bozulması so-

runu devrimci devinin temel sorunlarından biridir. Stalinizmin belki devinime getirdiği en büyük kötülük budur. Bu legalite olmamıca o zaman genel sekreterin, bu makamı eline geçirmiş kişinin bireysel savları doğrultusunda bir legalite oluşur. Ona uyanlar, ona uymayanlar ayırmalar ortaya çıkar. Ona uymayanlar parti dışındaki olurlar, hain olurlar, Marksizmden sapmış olurlar ve biliyorsunuz Stalin döneminden suçlama Troçkist olmaktadır. Adam "Ben Troçkist değilim" der "Hayır sen Troçkistsin" der. Bu bir ortaçağ suçlaması haline gelmiş. En ufak bir eleştiride küsmeler, suçlamalar, tavrı koyular olagitti. Doğaldır ki işler onu yürütülenin niteliğe de ilgili. Oradaki insanlar yetenekli, gerçekten olgun kişilerse işin uygulaması da daha başka türlü oluyor, aptallarını çok başka... Zeki burdan kaçınca ilk yaptığı iş Reşat'ı suçlamak ve Reşat'ı partiden atmak, atmaya kalkmak olmuştur. Yakında çıkacak olan İhmalyan'ın anılarında görecesiniz, bir sürü insan da partiden atılmıştır.

► **Saik nedir efendim? Niçin böyle yapıyor?**

Hegemonya kurmak için, parti hemim demek için. Bak bir örnek vereyim: İçerdeyken adam basit bir olaydan, bir çamaşır olayından kavgaya tutuştu. Ve hiç unutmadım, "Hayır" diyor "ben bana karşı söylemenmesine bir şey demiyorum partime düşmanlık yaptım!" Böyle aptalca biri kadar düşer sırasında bu benmerkezli tavı...

► **Bunu söyleyen kim?**

Zeki. Biz uydurmuyoruz ki bunları. Bu aplatıkları yaşadık biz. Bu her düzeyde bütün dünyada olageldi. Stalinizm'in hareketi getirdiği en büyük kötülük budur. Ashında bugün gündemde bu işler biliyorsunuz. Glasnost filan da geldi. Demokratik çok seslilik deniliyor. Lenin bu çok sesliliği parti içinde demokratik disiplinle düzenleyen biriydi. Ama Lenin'di o. Demokratik merkeziyetçilik komünist partilerinin kolay kolay vazgeçemeyeceği bir örgütlenme yöntemi dir. Ama hem demokratik, hem santralizasyon olmak koşuluyla. Stalinizm, demokratik adı altında despotik bir santralizasyon önerisidir. Birçok örgüt olmadığına göre Sovyet toplumu, tek umudunu Komünist Partisinin demokratik işleyişine bağlamıştı. Stalinizm bu demokratik işleyiş yaktı. Bunun en kötü, taklit uygulamaları da bize geldi. Zeki gibi adamın elinde, yeteneksiz ve hırslı bir adamın elinde bu durumlara kadar düştü. Bu bir şeyin başlangıcı oldu. TKP ilk kez çok açık bir şekilde geçmişinden koparılmaya başlandı. Reşat Fuat dışlandı, özellikle İ.Bilen Doktor Hikmet'i dışladı, Doktor Şefik Hüsnü dışlandı ve ondan sonra, İ.Bilen zamanında bu açık seçik söyle kondu. Herşeyi yapan İ.Bilen'di. Yani eskilerden, ulu önder İ.Bilen dışında kim varsa karalandı, yadsındı. Dikkat ederseniz burjuvazının 141-142.maddelerle yapmak istediği, yani bizi geçmişimizden koparmak isteğim, çok namusuzca yapılmış bir benzeridir bu. İşte bizim TKP'nin dram burda yatar bence. Bu dram nasıl isledi? Ashında bunlar bir avuç azınlık. Türkiye ile doğru dırıktılık bile kuramıyorlardı. Zaten bu yetenekte de degildiler. Fakat Türkiye arıyordu. Türkiye devrimci potansiyeli kaynıyordu. O dönemleri siz de yaşadınız, biliyorsunuz. O arada Türkiye'deki bir grup gittiler ve TKP'nin tabelasını buldular.

► **1970'ten sonra.**

Evet. Ama şimdi oraya gelmeden önce Türkiye İşçi Partisine bakalım. 60'tan sonra yeni bir dönem başlıdı. Ashında yeni dönemde ortaya çıkanlar, Behice Boran içinde olmak üzere hepsi, TKP döneminin ya çalıştığı, ya yetiştiği, ya da bıraktığı insanlardı. Bunlar önce

yasal bir takım baskılarından kaçmak gereklisi, reddi mirasta bulundular. "Bizim geçmiş TKP ile bir ilişkimiz yoktur" derken görünüşte polisin baskısından örgütü kurtarma çabası içindeydi. Ancak ne kadarı bundandı, ne kadarı "biz bu harcetin başlatıcılarıyız, asıl başlatıcıları biziz" den bunu ayırmak kolay değildi.

► **TKP ile geçmişte bağlantısı olmuş kişilerin TİP'e yönetici olarak gelmelerinde sinyorum ki bir TKP etkisi yok.**

Hayır. Bildiğim kadariyle yok. O zaman Reşat Fuat ile yakındılar. Behice Hanım eski sevgidi arkadaşlarının onayı olmadan böyle bir iş gitmezdi.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

Ashında biz onların atmalarına itibar filan etmediğimiz için, yine, bu arkadaşlara partinin insanları gözle bakiyorduk. Doğal olarak Behice Hanım da böyle bakiyordu, ancak tam net karara varlanamadı. Bir çeşit idare-i maslahatçı oluyordu. Zeki'nin orada aldığı kararların, burada Mihri'ye karşı duyduları tepkinin etkisiyle iyice koparmaya gidiyorlardı da denebilir. Reşat'ın o günler "Bunlar ihanete gidiyorlar" yolu yazısı bu kopma noktasının belgesi sayılabilir.. TKP'nin, Türkiye işçi sınıfı örgütünün başına söyle bir çorap örülümlü: Bir, zaten egemen sınıflar 141-142.maddeler ile öteden beri deviminin kökünden kazınmak için uğraşıyordu. İki, '60'tan sonra ortaya çıkan hareket baştan haklı olarak belki, yasallık için eski ile hiçbir bağının olmadığı söyleyiyor. Ve üç, dışarıdaki insanlar da kendi hırslarıyla, önce Zeki'yi başlıyor sonra İ.Bilen öğrencilik yıllarından tanıdığımız '46 tutuklamasının zavallı bir döküntüsü Aram Pehlivanian (A.Saydan)'ı da yanına alarak devam ediyorlar, deviminin geçmişinden koparıyorlar. Bu, Türkiye Marksist-Leninist işçi deviminin en dramatik tarihsel olusudur. Bu üç noktadan yediği darbe sonucu yeni kuşaklar geçmişlerini bilmeyorlardı, giderken bilenler de suçlama biçiminde, taşlama biçiminde biliyorlardı. Ve bu yüzden de bulundular tarihsei anı sağlıktı biçimde sapıtabayadılar. O zaman ne olduğunu? Yeni dönem genç kuşaklar, yeni çıkışın bir takım adamları gördükleri ve onları begemdedikleri bu kargaşa arasında kendi bayraklarını açtılar. Ve dünyanın hiçbir yerinde görülmeyecek kadar çeşitlikte sol parçaları oldu.

► **Ortalık bayraktan görülmeyeceğini.**

Bir bayrak olmadığı için bayraktan görülmeyeceğini. Bu solun trajedisidir. Gelelim 70 sonrasında. Durum daha da azdırarak sürüyor. Parçalanmalar daha da artmaya başlamıştı. Bu olmuştu, her kafadan bir ses çıkan sol fasıl helyetine, yasal olanakları ele geçirildik diye bir darbukuya koşturarak siz TSİP'liler de karışımız. Türkiye'den kopan bir grup da gitti İ.Bilen'in çevresinde toplandı. Ben buna Leipzig okulu diyorum. Bunalımlar büyük bir kısmı ardından duyup tanıdığımız dırıktılık çocukları, iyi insanlar. İnsan bulunduğu kaba göre insanıdır. İ.Bilen gibi yedi denizin sıfırıntısı bir adamın yanında, ipi koparımadan, yaşılığını da gözünden tutarak burası bize kalacaktır hesabı içerisinde ilişkili sürdürdü. Bu ilişkisinin stirdürülmesi bir yönüyle iyi oldu. Derlenip toparlandılar, canlanma oldu. Böyle bir canlanmaya herkesten çok İ.Bilen'in gereksinimi vardı. Sosyalist ülkeler kamuoyu önünde legalitesini bu genç kişilerin Türkiye ile kurdukları bağları sağlama alıyor. Artık. Böylece yapılması zaten kaçınılmaz olan V.kongre hazırlanıyor. Konferanslar düzenlendi, yayınlar yapıldı. Ancak temeldeki çürümlük geçmek, iyileşmek söyle dursun daha da

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.

► **Ama eski sevgidi arkadaşlar da partiden dışlanmış. Partiyle bağ Reşat Fuat ile kurulmuş.**

artıyordu bir yandan. Komünist devininin, örgütlenmenin temelinde yatan arkadaşlığı, açık yürekliliği, hiçbir çıkar oyuna dayanmayan özveriliğin ve ayrılmazlığı, onun işi sinyorum ki bir TKP etkisi yok.</p

tici diye şatafatlı bir törenle gömdükleri bir parti kodamamı olayların içyüzü anlaşınca oğlu da lanetler. Dayanamaz sonunda, bu adamın toprağa yatacak yeri yoktur diye mezardan çıkarıldığı leşini kurda kuşa yem olsun dierek uçurumdan aşağı fırlatır. Benim bu gençlere yürekten önerim sunun, bunun, I. Bilen'in çocuğunuza diye çıkışlarını; emekçi halklarının çocuğu olsunlar. Hele böyle bir sahtekar soyturnan ölümü sirtlarına vurup ülkemize getirmeye hiç kalkmasınlar. Tarihin kanalizasyonuna fırlatıp atınlar onu. Biz ülkemize Nazım Hikmet'in kutsal naaşını, onun çok sevdiği halkın toprağına vermek için getirmek savasındayız. Onların yeri de ancak bu savaşın içi olmalıdır.

Demek ki biz bu durumda birleşmeye karıkıyoruz. Bu durum neyi yaratır? Bu durum çeşitli fraksiyonlar yaratır. Doktorcular ayrı oldu, bir doktorculuktan seksen tane şey çıktı. Doktor Hikmet'i iyi tanıyan bir insanım. Ona büyük saygı duyarım. Hiçbir zaman doktorcu olmadım. Ondan çok şey öğrendim. Çok büyük, yakınık, hayranlık duyuyorum. Hâlâ layık olduğu yere konulmadığını düşünüyorum. Ve TKP içerisinde uygar bir yigittikle en bağımsız biçimde özgün düşünen bir devrimci olduğuna inanıyorum. Reşat büyük saygı duydugum gerçekten yiğit bir devrimcidir. Ondan da çok şey öğrendim. Hepimiz çok şeyler öğretti o. Şefik Hüsnü'nün nasıl seçkin bir kafa olduğunu anlamamışın, 923 yılında, Vazife gazetesinde yayınlanmış, yeni kurulmakta olan Cumhuriyete, yapılan anayasaya yönelik özlü eleştirilerini okumanız bile yeter. Eski arkadaşlarınızın tümünde çok iyi nitelikler vardı, eksiklikleri de vardı elbetteki. Ama tümü de bu çok rak ülkeye yaşamalarını büyük özverilerle içi sınıfına adamış yiğit, büyük insanlardır. Aslında ben kahramanlıklarına inanırmam, kahramanlara inanmam! Kimleri nasıl yutturmaya kalkıklarını gördük. TKP'nin bugün yapacağı ilk iş kendi geçmişyle çok dursuz, çok yığınca ve çok yüreklice hesaplaşmaktadır. Gelelim yine birleşme konusuna. Ben bu birleşik sözünü sevmem. Birleşik sözü, içinde bir ayrılığı taşırı. Birleşik kaplar, Birleşmiş Milletler gibi. Bugün

demokratik yeni bir açılma dönemine karıştıktan sonra komünist partilerin gündemindedir biliyoruz, ben yine de bir komünist partisinin, içinde fraksiyonlar, hizipler, parçalar taşıyan bir örgüt olabileceğine inanıyorum. Bugünkü dönem onu yanında birlikte çalışacağı başka siyasal kurumlara hoşgörülü bakması dönerdir. Ve onları işbirliği yapması, iktidara kadar, iktidarda da demokrasi yolunda da, sosyalist uygulamada da yurtumesi dönerdir. Ama kendi içerisinde bir Marksist-Leninist parti demokratik santralizasyon, ancak gerçekte demokratik olan santralizasyon ogesinden özveride bulunamaz. Bu böyle olduğu zaman da birleşik sözleşmiş bana ters görünür, parçalı kalmanın mayasını oluşturur gibi gelir bana. Zannediyorum ki bu biraz TİP'in üstelemesiyle olmuştur. Benim önerim birleşme olduktan sonra hemen bu sözleşmiş kaldırmak. Türkiye Komünist Partisi yeteneklerini ad gibi geliyor bana. Birleşme için önce bu demokratik yöntemde çok geniş bir tartışma ortamına girmemiz gereklidir. Hatta yukarıda o kadar ağır konuştuğum I. Bilen'in bile ayrıntılara dek yerini saptamamız gereklidir. Basta da söyledim, günah tekesi haline getirilmesin. O dönemin bütün pisliği bir adama bağlanamaz.

**Şefik Hüsnü söylemişti.
Bunlar İsmet Paşa'yı
eleştirmekté biraz ileri
gittikleri zaman, Sovyet
yetkilileri bunları
uyarırlarmış "fazla ileri
gitmeyin, ötede daha
kötüler var" diye.**

Kesinlikle bunda ilişki kurdugu Sovyet makamlarının da büyük bir sorumluluk payı vardır. Taa baştan beri Bürokratik mekanizmanın ortak sorumlulukları içerisinde ve başka kişilerin de belki bilmediğimiz payları vardır. Yepyeni bir sayfa açılmak gereklidir. Türkiye'yi çok iyi tanımak zorundayız. Türkiye'de sınıflar arası ilişkileri, Türkiye içi sınıfları, Türkiye halkını. Bütün Lenin'in her ülkenin kendi iç koşullarını hesaba katma yöntemi her zamankinden daha çok geçerlidir. Kendi insanımızı tanımak, kendi formülümüzü bulmak ve yolumuzu ona göre çizmek birinci görevimizdir. Seylan Komünist Parti sekreterinin Moskova'da bir sözünü duymuştum. Bir kongrede diyor ki "Sovyet yoldaşlara büyük saygı duyuyoruz ama biz onların düştükleri yanlışlara düşmek istemiyoruz". Bu çok önemli bir tam bence. Türkiye'de böyle bir hareket başlatıcasısa başkalarının yanlışlarını yinelemek yolu tutmayalım, o yanlışları görelim, gerekirse söyleyelim, en başta da kendi yanlışlarımıza bugüne dek bütün bir geçmişin gözünden tutarlar ortaya koyalım. Ve bunu yaparken de lütfen hiç kimseye karşı, ne iyi anladık ne kötü anladık onyargılarla yola çıkalım. Ama bu kolay mı? Zor! Hele bizim gibi burjuva demokratik geleneği hile doğruları dördüncü olumsuzluklarla ıslıklarıyla alımlı olmamızı isteyenlerde insanlarımızın bu davranışlara ulaşmaları gerçekten zor.

► Burada size bir eski ağabeyiniz olarak sormak istedigim bir şey var. Bilebildiğim, değerlendirebildiğim kadaryla '50 öncesi hareketin ideolojik mirasında bir bozukluk var. Bana söyleyin ki Kemalizmi belli amaçlar için destekleyen ama odaan farklı almaktan da cize cize gelin bir hareket olmam yerine, Kemalizmin bir sol versiyonu gibi gözüken bir ideolojik miras sanki tarihimize ağır basıyor. Ve belki günümüzde sosyal demokrat olmakla komünist olmak arasındaki bulanıklık da böyle bir mirasa yansıyor. Hiçbir ülkede en ağır koşullar altında bile bu kadar yoğun bir sosyal demokratlaşmayı görülmüş bir olgu değil. Veya stratejiler çizerken burjuvazinin bir bölümünü de ille yanımıza almak, onunla bir ittifak kurmak şeklindeki çaba da böyle bir gelenekten bağımsız değil sunuyum. Sizin düşüncenizi almak isterdim.

Şimdi bak Çağatay, yukarıdaki konuşmada buna açıklık getiren bir yan var. Kemalizm, demine de dediğim gibi Bolşeviklerle omuz omuza bir politika idi. Uzun bir süre. Gene de araya bir soğukluk konmuştur sürekli. Reşat söyleydi, Voroşilof geldiğinde sokaklara Türk-Sovyet bayrakları asılmış arabalar geçtikçe arkasından hemen bayrakları toplarlar. Böyle bir politika yürütülmüştür. Kemalist Ankara yöneticileri Sovyetleri gücendirmek istememişlerdir. Bunlar Sovyet düşmanlığı istemiyordular. Sovyetler de bir Türkiye düşmanlığını, doğal ki, istemiyordu. Bugün de istemiyorlar, hiçbir zaman istemediler. Fakat o günün karmaşık gelişmeleri içerisinde iş başına kaydı. Ankara'nın yürütüldüğü içe komünistlere baskı, dışa Sovyetlerle dostluk politikasını Amerikan hükümeti bile örnük almıştır. Eisenhower'in davranışlarının Sovyet ilişkileri için Türkiye'yi örnük gösterdiklerini duymuş muyduñuz? '56'lara kadar iki taraf birbirlerini idare etmişler, görevden gelmişlerdir. Diplomasının ünlü "Karşındaki zihindekini söylemem" kuralları yürütmüştür. Bu bir dönem böyle gitti. Şefik Hüsnü söylemişti. Bunlar İsmet Paşa'yı eleştirmekté biraz ileri gittikleri zaman, Sovyet yetkilileri bunları uyarırlarmış "fazla ileri gitmeyin ötede daha kötüler var" diye. "Sizim bilmediğiniz şeyler var" gibi. Gizemli biçimde susturular. Bu neyi gösteriyor? TKP'nin bu iki devlet arasındaki ilişkiye kollama sorumluluğunu

gösteriyor. Bir üçlü oyun oynamıyor. Fakat '56'dan sonra separat kararı, yani CHP içinde çalışma kararı çikmea sizde bırakılan izlenim doğmuştur. Kemalistler ileri tavırlarını desteklemek, anti-faşist bir çizgiye çekmek ona demokratik, barışçı yönde yorumlar yapma çabalayı götürür. '45 tutuklamasında Mihri Belli'nin İleri Gençler Birliği savunmasının açın okuyun, Kemalist bir savunmadır. "Biz Kemalistler" der. Ve o gün "ben komünistim" diye çıkanlar hain olarak karşılanır. Provokasyon yapıyor, gereksiz sektörlerle zarar getiriyor diye suçlanır. Sözünü ettiginiz izlenim buradan kaynaklamıyor olsa gerek. Stratejide burjuvazının bir bölümünü ille yanımıza alma sorunu uzun ayrıntılı bir tartışmaya götürür bizi. Şu anda bu na girmeyelim istersen. '50 öncesi devrimimin ideolojik kalıntıdan söz ederken böyle bir tartışmanın kesinlikle gerekliliğini da sanıyorum. Devrimsel sorunların ağır bastığı, ekonomik çökme saplandıktır bir ülkede asıl çözümlerden Türkmenin sosyal demokrat devrimleri besleyip abarttığı da bilinen bir şemdir. TKP'nin buradaki durumu tarihsel görevinin zamanında yeterince sahibi olmamasıdır. Bunları da koşturuk.

► Birlikte dönersek söyle bir durum var. Demin dediniz, tek bayrağın yokluğununda birçok bayrak açıldı. Bu doğru bir tesbit. Birçok bayrak var, hatta belki o kadar atomize oldu ki tek tek kişilerin elinde de hizir bayrak var. Yani hareketin iki partisini birlestirerim de bu iş hallossen gibi bir yalnızlıkta değil durum. Gerçekten çok geniş kesimleri kapsayan bir tartışma gerekiyor. Böyle bir tartışma program taslağını birlikte oluşturma amacıyla yürütülebilir mi? Buradan birliğe ulaşır mı?

Bir kez bir-iki-üç birleşmek değil, dört-beşaltı birleşmek de yeterli değil. Bugün dediğim gibi olaylara çok nesnel bakmak gerekiyor. Şu na inanıyorum ki Türkiye'de devrimci işçi devrimini benimsemis. Marksist insanların kendi geçmişlerine bakışları zaman kaynaklarını tek olduğunun bilincine varmaları birinci koşulur. Bu bakımdan ben bu devimimi, işte bu devimini çizgisini benimseyenleri şu partiden, bu partiden gelmiş diye ayırmıyorum. Ayırmamı da büyük tehlike olduğuna inanıyorum. Geçmişin muhasebesi yapılmışken bunun sadece bir kişiye, bir grubuya düşüğünde ve o grubun da bunu yapması durumunda "iste bak suç sizdeymiş" gibi bir suçlamaya hedef olacağında inanıyorum. Bu Türkiye'nin ortak kalıdır. Ve hiç kimse buna tek başına sahip çıkamaz. Geçmişte başlayan, taa '50'lere başlayan hareket '51'e kadar gelmişse bu hareketin içerisinde yanlışları doğruları, büyükleri, küçükleri ile bir bütün olduğuna inanıyorum ben ve '60'tan sonra çıkan hareketler, eger bunlar Marksist, Leninist, inanmış, dürüst kişiler veya kişilerin oluşturduğu örgütlerse, bu geçmiş herkesin ortak geçmiştir. Ben bunun tapusu hu hıkmeye, hiçbir tek örgütte verilmesinden yana değilim. O zaman sorun çok daha kolay çözülmüyor. Bugün yeni sayıda dediğimiz dönemde herkesin ortak bir tarih bilinci içinde aynı kaynakta güç almakla dönemi demektir. Ortak bir program da ancak böyle bir eşitirel birlik içinde oluşturulabilir. Geçmişteki yanlış, doğru bütün deneyimlerin ışığında, Türkiye sorununa doğru, gerçekçi bakışın ışığında.

Editörün Notu: Yer darlığı nedeniyle söyleşinin tamamını yayınlayamadık. Sayın Türkali'nin 141-142. ve 163. maddelere karşı birlikte mücadele edilmesi gereğini dile getirdiği bölümünü gelecek sayfada yayımlayacağız. Bu konuuma Vedat Türkali'nin Cem Yayınesi'nce yayınlanacak Savunmalar adlı kitabından yer alacaktır.

Sahil yağması

Devletin teşvikinin yağma boyutunu kazandığı turizm yatırımları, yoğun bir doğa ve kültür katliamına neden olmaktadır.

Türkiye, 12 Eylül koşullarında ve özellikle ANAP iktidarı eli ile, ekonomide yapısal değişikliği ve uluslararası kapitalist sistemle entegrasyona zorlanma sürecini, politik, sosyal ve kültürel alanda da dramatik bir biçimde yaşamaktadır. Sanayi yapısındaki sancılı değişim ve bankacılıktaki bilinen gelişmelerin yanında, kapitalist-emperyalist sistemin IMF ve Dünya Bankası politikaları eli ile empoze ettiği üç temel sömürük alan, tarıma dayalı sanayi çerçevesinde GAP, büyük kentlerin alt yapı yatırımları ve sahil yağmasıdır. İstanbul'un Ortadoğu düzeyinde İŞ ve EGLENCE merkezi olması misyonuna zorlanması da, bu üçlü sömürük alanı ile yakından bağlantılıdır.

Sahil yağmasının gerçek boyutları ile kavranması, ancak bu üçlü sömürük yöntemi içinde görüldüğünde mümkündür. Bu noktada, egemen turizm anlayışının, turizmi halklar ve kültürlerarası bir ilişki olmaktan çıkartıp, insanları paketler haline getirip, yine paket programlara mahküm ettiğini, altın çizererek belirtmek gereklidir.

UNESCO, "Kültür turizmi"nin kazandığı bu boyutun ülkelerin kültürel ve doğal değerlerini yoklaştırdığını ve yokettiğini önemle belirtiyor. Bu durum, Akdeniz Ülkeleri kıylarının taşlaşmış görüntüsünü ile apaçık ortada. Ülkemizin Ege ve Akdeniz kıylar, olağanüstü arkeolojik, kültürel ve doğal zenginlikleri 1982 yılında çıkarılan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile yağmalanmaya hazır hale getirilmiş durumda. Kanuna göre 94 alanda turizmin teşvik edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu alanlardan 31'i Muğla'dadır. Muğla sınırları içinde 125 antik kentin varlığı da bir gerçek.

Turizmi Teşvik Kanunu çerçevesinde, yabancımcılara, % 100 oranında "gümrük indirim", özkarınanın % 20'si oranında "kaynak kullanımı destekleme primi", % 15 oranında "yerli teçhizat, makina tesisat primi", yaklaşık yedi yıl kurumlar vergisinden muafiyet sağlayan % 100 oranında "yatırım indirim" ile, yatırımın % 20'si oranında para geri ödendiyor. Ayrıca yatırımın % 60'ı kadar kredi veriliyor. Kabaca 10 milyarlık yatırımında, yabancımcıya 5 milyarlık özkarınan garanti etmesi ile, 6 milyar liralık kredi, 2 milyar liralık geri ödeme sağlanmış oluyor.

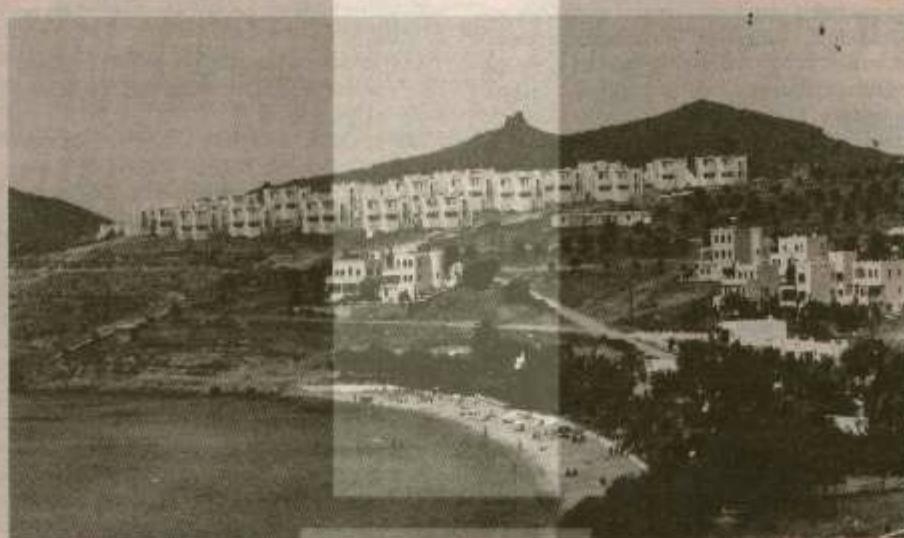
Ancak Altın Hükümlün başlaması için bunlar yetmiyor. Kemer arazileri, sudan ucuz tiyallerla yerli ve yabancı şirketlere 49 yılına kiraya veriliyor. Böylece yabancı yatırımcı ve işletmeci şirketler, yerli yatırımcı yabancı işletmeci ortaklıklar, sanayiciler, konfeksiyoncular, inşaat şirketleri ve tabii, holdinglerin hemen tamamı, bu arada turizmciler de "Ülkemizi kalkındırmak üzere" adına hücumda yerlerini alıyorlar. Daha başlangıçta coğuluğu Alman ve İngiliz olmak üzere, Katarlı, İsviçreli, İsviçreli'yi yaklaşık 20 firma Antalya ve Muğla'da yaklaşık 15.000 yataklı ve 500 milyon dolarlık yatırıma girişmiş bulunuyorlar. Bunların yanında, coğuluğu yabancı işletmeci ile birlikte çalışacak olan, yerli firmalar yaklaşık 70.000 yatak kapasitesi ve yaklaşık 3.5 trilyon liralık yatırıma girişmiş durumlardalar. Kendisi turizmcilik yapan firmaların dışındaki büyük coğuluğu, yatırım riskine hiç katılmayan yabancı şirketlere işletmeciliği devrediyor durumlardalar. En kârlı yatırımları seçen bu firmalar,

kârdaş ve cirodan aldıkları gelirleri yurt dışına rahatça transfer edebiliyorlar.

Önemli bir durum da, yabancımlann hemen tamamının İüks tatlı köyü ve beş ve dört yıldızlı oteller olmasıdır. Yatak başı maliyetin, 2 ve 3 yıldızlı oteller ve pansionlara göre, iki, üç katı olan bu yatırımların işletme maliyetinin de yüksek olacağı ve atıl kapasite sorunu yaratacağı açıklıktır. Yaklaşık 4,5-5 trilyon liralık yatırımın, dolayısıyle 2,5-3 trilyon liralık devlet teşvikinin aktarıldığı, bizzat bu teşvikin yağma boyutunu kazandığı turizm yatırımları, yoğun bir doğa ve kültür katliamına neden olmaktadır. Doğal topografiye altıstır edilmekte, ağaçlar acımasızca kesilmekte, arkeolojik SİT'ler tahrip edilmektedir. Bütün insanlığın ortak mirası olan, petrolden daha değerli ve koruduğumuz takdirde tükenmez nitelikli, doğa ve kültür değerlerimiz, bizzat turizmin konusu olan, insanlığa

sunabileceğimiz değerler, yok olma tehlikesi ile karşıyaşıyorlar.

Ama bunlardan daha acı olan gerçek, yabancı ve yabancı ortaklı yatırımcılara 49 yılına kiralanan arazilerdir. Kiralama yöntemi ile yaratılan durum, işgal niteliğindedir. Uluslararası hukuk çerçevesinde, yabancı yatırımcıya kiralanan arazide, yerli firmaya yasa yolu ile uygulanabileceğimiz kamulaştırma, geri alma usulleri ve müsyiyideleri uygulanamaz. O araziler artık 49 yılına işgal edilmiş vatan topraklarındır. Bu süre, çağımızda askeri işgallerin ömrünün beş katıdır. Elimizdeki veriler, daha doğrusu TBMM'de açıklanan veriler, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na tahsis edilen arazilerle sınırlı verilerdir. Tamm Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'na, orman alanlarından tahsis edilen araziler hakkında henüz açıklanmış bilgiler yoktur. ■

► Yağmanın boyutları.
Üstte Bodrum
yarmadasını hızla işgal
etmeye çalışan tatil
sitelerinden Turgutreis
Akyarlar köyü, Akçabük
tatil evleri. Altta ise, özel
çevre koruma bölgesinde
yer alan Gökova
köfezinde, antik sedir
adası karşısındaki
Taşbüyük koyunda inşa
edilen DPT'nin dinlenme-
öğretim tesisi...

DÜNYAMIZ SOSYALİZME GEÇİŞİN NERESİNDE?

Sosyalist ekonomi -Marksist teoride öngörüldüğü genel karakteriyle- şimdiye kadar hiçbir ülkede var olmadı. Becerilemediği için değil, yaşanılagelen objektif şartlar altında olamayacağı için olmadı. Sosyalist ekonomilerde çekilen sıkıntıların esas nedeni bu.

İmlığımızı yeni yeri kazanır olmaya yüz tuttuğumuz dönemlerde usulendendi, "uzunca" bir dünya ve Türkiye tarihiline girişirken "çağının çokmekte olan kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır", "amentüsü"yle girgîgâh yapıldı. Az biraz "iman tazeleme" nişanları taşısa da doğruluğundan en ufak bir kuşku duymazdık bu tespitin. Kuşku duymamızın için bir neden de yoktu. Sosyalizme geçiş dönemi Ekim Devrimiyle başlamış, 2. Savaştan sonra dünya sosyalist sistemünün oluşmasıyla yeni ve ileri bir aşamaya yükseldi; sosyalist ülkelerin ekonomileri hızla istikrarlı bir tempo ile gelişiyordu; kapitalist sistem toplumsal yozaşmayı artırırken, sosyalizm altında insanlar sosyal, kültürel, entelektüel, etik vb. bakımlardan çok yönlü gelişmenin imkanlarına kavuşuyorlardı, dünya halkları arasında sosyalizmin itibarı ve yaygınlığı sürekli artıyor, ulusal kuruluş mücadelelerinin başarısında sosyalistlerin önderliği tayin ediliyor.

Çoğu rol oynuyordu. Gerçek gelişkin kapitalist ülkeler blogu da bu arada boş durmuyor, bilimsel ve teknolojik devrinin impulsuya sosyalizme meydan okumaya devam ediyor. Ne ki kapitalizm tarifsel olarak miyadını doldurmuştu. Bundan böyle olsa olsa ömrünü biraz uzatabildi, ama alımına vurulmuş yokolma damgasından kurtulamazdı. Zaten emperyalizm batınamak için ne kadar çabalasa bütün yapılanlar onun iç çelişkilerini kesinleştirmekten, bunalmını derinleştirmekten, dolayısıyla sonunu yakınıştırmaktan başka sonuc vermiyordu.

Şimdilerde ise durum bir hayli değişik. "Çağımızın kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı" olduğu pek ağıza alınmıyor. Kapitalizmin "çokmekte" olduğunu "ajitasyon" açısından da hâli inandırıcılığı kuşku götürür. Hatta kapitalizme uzunca bir süre daha "gelişme" perspektifi öngören tezler ileri sürülmüyor. Bütün bunların, günümüzde sosyalizmin pek içacı olmayan manzarasından kaynaklandığı açık. Herkesin bildiği olumsuzlukları burada teker teker say-

maya gerek görmiyorum. Zaten "Batı" oldum olası sosyalizmin sıkıntıları üzerine pireyi deve yapmakta mahİdir. Şimdi, sosyalist dünyada bütün olup bitenlerden sonra nihai hukum veriliyor: "Sosyalizm, özellikle ekonomik sistem olarak iflas etmiştir!"⁽¹⁾

Bu iddia hepten asılsızdır. Bir şeyin iflas etmesi için önce olması gerekir. Oysa sosyalist ekonomi -Marksist teoride öngörüldüğü genel karakteriyle- şimdiye deðin hiçbir ülkede var olmadı. Becerilemediği için değil, yaşanılagelen objektif şartlar altında olamayacağı için olmadı. Zaten sosyalist tâkelerin ekonomilerinde karşılaşılan zorlukların, çekilen sıkıntıların esas nedeni bu.

Sosyalist ekonomi şimdiye deðin olmadıysa 1917'den beri olup bitenleri nasıl değerlendirmeli?

Marx, Önsöz'deki ünî sosyal devrim tanımında "Gelişmenin belli bir düzeyinde toplumun maddi üretim güçleri mevcut üretim ilişkileriyle, ya da o güne kadar içinde faaliyet gösterdikleri -aynı şeyin hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan- mülkiyet ilişkileriyle çatışır. Üretim güçlerinin gelişme biçimleri olmaktadır çıkar, onlara ayakbağı olurlar. İşte o zaman sosyal devrim çağı çatar, ekonomik temelin değişmesiyle bütün o muazzam üstyapı az ya da çok bir hızla dönüşümne uğrar"⁽²⁾ diyor. Bilindiði gibi, bu tanım, kapitalizmden sosyalizme geçiş için yetersizdir, hatta bir bakıma "başasagı"dır. Bu tanıma göre sosyal devrim çağı geldiðinde önce ekonomik temel devrimci bir değişiklige uğrar, bunu üst yapının -bu arada siyasi yapının- devrimci değişimi izler. Sosyalist devrime gelenek deðiðeki bütün sosyal devrimler bu şekilde bir seýir izlediler. Bunun tipik örneði ise burjuva devrimidir. Oysa kapitalizmden sosyalizme geçişe sosyo-ekonomik yapının devrimci dönüşümü farklı bir yol izlemek zorundadır. Bu sosyal devrimde önce "proletarya, kamu iktidarını ele geçirir ve bu iktidar gerçinice, burjuvazının elinden kaçan toplumsal üretim araçlarını, kamu mülkiyeti haline dönüştürür. Bu eylem aracıyla, proletarya, üretim araçlarını daha önce sermaye niteliklerinden kurtarır ve onları toplumsal niteliklerine kendilerini kabul ettirmeye yolunda tam bir özgürlük verir. Onceden belirlenmiş bir plana göre toplumsal bir üretim, bundan böyle olanaklıdır."⁽³⁾

"Burjuva devrimi ile sosyalist devrim arasındaki farklardan birisi sudur; feodalizmin bağlarından çıkan burjuva devriminde, yeni ekonomik örgütlenmeler feodal topluman bütün vecihelerini bir süreç boyunca değiştirecek olarak eski düzenin rahiminde tedricen yaratırlar. Bur-

juva devrimi sadece bir görevle yükümlüdür; bir önceki sosyal düzenin tüm prangalarını koparmak, temizlemek ve safdıðı etmek. Bu görevi yerine getirmekle her burjuva devrimi kendisi için bütün getenekleri başarılı olur; bu kapitalizmin gelişmesini hızlandırır.

Sosyalist devrimin durumu tümüyle farklıdır. Tarihin çizdiği zikzaklar sebebiyle, sosyalist devrimi başlatan ülke ne kadar geri ise -ki bu kuralanmıştır- bu ülkede eski kapitalist ilişkilerden yeni sosyalist ilişkilere geçiş o kadar zor olur.⁽⁴⁾

Kapitalizmden sosyalizme geçişte siyasi devrimin öncelik kazanması ve tayin edici bir önceme sahip olması, kanımcı, bu geçiş döneminin karmaşık ve girift sürecine etkiyen başlıca faktörlerden birisini oluşturuyor.

Sosyalist devrimden siyasi iktidarın örgütü proletarya -ve yanında diğer emekçiler- tarafından ele geçirilmesi öncelik kazanır, ama bu sadece istekle olacak is deðildir. İktidarın ele geçirilebilmesi bir seri ekonomik ve sosyal şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Bilindiði gibi, her seyden önce kapitalizmin temel çeliðiinin, yani üretimin sosyallığı ile üretim araçlarının bireysel mülkiyeti arasındaki çeliðinin çözülebilecek bir olgunluğa erişmesi gereklidir. Marx ve Engels daha yaþarlarken bu çeliðinin olgunlaşlığı kanınladılar. Engels "büyük üretim ve doðaþım araçlarının önce hisse senetli şirketler, sonra tröstler, en sonra da devlet tarafından temellik" edilmeye başlaması, burjuvazının, üretimin toplumsallaþığı boyutlarında, mülkiyet ilişkilerini bu toplumsallaþıga uydurma kaygısıyla başvurduğu umarsız çabalar olarak değerlendiriliyor. Daha sonra Lenin, emperyalizmi tahlîl ederken, tamamıyla üretim düşme çekimini, yine Engels'in deyimiyle "kupon kesici" bir avuç burjuvanın asalaklığına hiçbir ulusun daha fazla katlanamayacağını söylüyor.

İste bu "katlanmamak", üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çeliðinin nasıl çözüleceğine de işaret ediyor. Biliyoruz, gelişen üretici güçler sayesinde kapitalist üretim, kapitalizm öncesi sosyo-ekonomik formasyonların bağında gelişebilir. Yani üretici güçlerin gelişmesiyle birlikte eski düzenin mülkiyet kabuğu siyasi değişiklikler olmasızın çatılar, hatta kimi şartlarda parçalanır. Oysa kapitalizmden sosyalizme geçişte üretici güçler ne denli gelişirse gelişsinler, kendilerini kuşatan mülkiyet kabوغunu çatlatamazlar. Bir başka deyiþle sosyalist üretimin, kapitalist düzende değil boy atması, yeþersemesi dahi imkansızdır. O halde birilerinin, temel çeliðinin çözümüne müdahale etmesi gereklidir. Niðetim bu birileri vardır ve bilindiði gibi de bu

Sosyalist devrimi başlatan ülke ne kadar geri ise bu ülkede eski kapitalist ilişkilerden yeni sosyalist ilişkilere geçiş o kadar zor olur.

güç proletaryadır.

Üretici güçlerin sosyalleşmesi ile üretim araçlarının bireysel mülkte kalması arasındaki çelişki Marx'in **Kapitalist Birikimin Temel Kanunu**'nda belirlediği esaslar dahilinde, sosyal ve siyasi plana yansır. Burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki antagonist çelişki, temel çelişkiye paralel olarak kapitalizmin yol alması sürecinde daha keskinleşir. Bu çelişkinin işçiler lehine çözümü ile temel çelişki de çözülmüş olur: "Mülksüzleştiriciler, mülksüzleştirilirler." Kısacası temel çelişkiyi çözmek ancak proletaryanın harcidir. Bunun da yolu iktidarın ele geçirilmesidir.

Kapitalist Birikimin Temel Kanunu uyarınca tüm toplumsal zenginlikler mülk sahibi küçük bir azınlığın elinde birikirken, çalışan genis insan kitlelerinin payına düşenin daha çok yokluk, horlanma, düşkünük vb. olması, bir başka deyişle bu iki kesimin toplumsal refahtan alıdları paylar arasındaki uçurumun giderek derinleşmesi, bu çelişkinin keskinleştiği ölçüde **spontane** çözüleceği anıma gelmez. Çelişki ancak işçi sınıfının -yandaşlarıyla birlikte- iktidarın ele geçirmesiyle çözülebilir. İktidarın ele geçirilmesi ise, yine temel çelişki ve onun sosyal plandaki yansımıası olan sınıfal çelişki ne denli akutlaşrsa akutlaşın, hem bunlara bağlı hem bunlardan gøre bağımsız maddi toplumsal şartların ortağlığını öngörür.

Iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesinin değişik yolları olabilir. Klasik, **yığınsal** ayaklanma ile iktidarın alınması modelini, bindiliği gibi, Lenin, "Üç Rus Devrimi"nin tecrübelerinden hareket ederek belirlermiştir. Bu modelin, günümüz şartlarında iktidarın ele geçirilmesinde gerçekleşme şansının bir hayli zayıf olduğu, hele gelişkin ve orta seviyedeki kapitalist ülkelerde -dünya da yepyeni değişimler yer almazıdı müddetçe- hemen hiç şansı olmadığı kanısındayım.

Devrimci durum için Lenin'in öngördüğü şartların gerçekleşmesi, dünyanın pek çok ülkesinde kısa ve orta vadede adeta mucize gibi gözükmektedir. Bu durumda geriye işçi sınıfının iktidarı barışı yollardan ele geçirmesi kalmıştır. Bir yandan geçmişin tecrübesi, bir yandan görülebilir geleceğin genel hatlarıyla analizi, işçi sınıfının -yandaşlarıyla birlikte- barışı yoldan iktidara gelmesi alternatifinin de, dünyamın pek çok ülkesi için oldukça zayıf bir ihtimal olduğunu işaret ediyor. Bütün bunlardan vardığım sonuçu: Dünyanın ağırlıklı bölümünde egemen olan kapitalizm, dünyayı sarsan bir kriz baş göstermediği takdirde bu konumunu uzunca bir süre koruyacağın benzerdir.

Bu durumda varolan sosyalizmi nasıl bir gelecek bekliyor?

Once de degindim - sosyalist ülkelerde ekonomik temel, genel karakteriyle sosyalist değil. Bir üretim tarzına damgasını vuran üretim ilişkileridir, ilk başta da mülkiyet ilişkileridir. Sosyalist ülkelerde çalışanların büyük çoğunluğu mülksüzdür.* Mülksüz kimlikleri için değil, aksine anayasla ile belirlenen ve garanti altına alınan, sosyalist düzenin mülkiyetine ortak olma hakkını henüz **realize edemedikleri** için bu böyle. Bunun yanı sıra, aynı coğrafya üretimi yabancılaşmaktan kurtulmuş değil. Bölgümüzün "herkese emeği kadar" ilkesinin, uygulanmadı büyük ölçüde aksadığından devamlı şikayet ediliyor. Bu da anlaşılmış bir olgu. Söz konusu ilke ancak emeğinin ürtütüne yabancılaşmamış insanlar ortamında hakkıyla uygulanabileceğini savunur. Ayrıca üretici güçlerin -produktivitenin- gelişkin kapitalizmdeki ile kıyaslandığında nispeten geri seviyesi de sosyalist ekonominin gerçekleştirilemesinde başlıca han-

dıklardan birisini oluşturuyor. Bütün bunlar bir ölçüde normal; çünkü sosyalizme geçişte ekonomik temel, siyasi iktidarı ele geçirilen emekçiler tarafından, emperyalist kuşatma altında, ekonomik bakımından geri ülkelerde, daha pek çok olumsuz faktöre karşı savaşarak adım adım döşenmeye çalışıyor.

Sosyalist ülkelerde yakın geçmişte başlatılan girişimlerin ekonomi ile ilişkilerini bir de bu açıdan değerlendirmek gerekiyor. Örneğin **perestroykanın** sosyalist demokrasiye ilişkin yanı ve **glasnost kampanyası**, insanların sosyalist düzene daha fazla sahip çıkmasına, ekonomik ve toplumsal gelişmeye daha çok katkıda bulunmaları amaçlıyor. Bu amaç gerçekleşti, yani sosyalist düzenin ve onun her geçen gün daha geliştilerken yeniden üretilmesinin sahipleri arttığı ölçüde, ekonomi de esas anlamda sosyalistleşecektir.

Ancak biliniyor, **perestroykanın** bir diğer önemli yanı da, özellikle tarımda zilyetliği teşvik etmesi. Bunda da amaç, kolhoz-sovhoz sistemi ile tıstesinden gelinmemeyen tarım ekonomisini, kendini toprağın sahibi -dolayısıyla da üretimin sahibi- olarak görecək üreticiler vasıtıyla rayına oturtmak. Tabii bu noktada bireysel sahiplik bazında kendi madde çıkarım azınlığı tırmak gidişi altına girecek insanın, aynı zamanda bütük kolektif mülke, yani sosyalist düzene ne kadar sahip olacağı, daha doğrusu kendini ne ölçüde o kolektif mülkün de ortaklarından birisi olarak hissedeceğini, üzerinde düşünülmüş gerek bir sorun. Ayrıca "bozraşot" (kendi kendine yeteriliğin, Ed. notu) sisteme geçilen sinai kolektiflerdeki işçilerin de işletmenin kolektif sahibi olmakla, sosyalist düzenin sahibi olmayı ne ölçüde bağdaştıracakları yine bir başka sorun. Nihayet, bu şartlarda sosyalizmin böülümlü ilkesinin, **emek oranına göre paylaşımın** nasıl uygulanacağı da ayrı bir sorun.

Evet, sorunlar çok. Ama bence esas sorun -bütün bu tali sorunların kaynağındaki sorun- sosyalist ekonominin kapitalist bir dünyadan başından inşa edilmesi zorunluluğu.

Haklı olarak, "malum" u "ilâm" la neyi çözüdüğüm sorulacak. Açıklıyorum. Çokunlu tek tek ülkelerin sınırları içinde düşünmeye, tahlillerimizi bu ülkeler sanksi dünyadan izole imişlercesine yapmaya, hatta kendi projelerimizi ve politikalarımızı belirlerken Türkiye ile haddinden fazla sınırlı kalmaya eğilimliyizdir. Örneğin SSCB'de, ekonomide ortaya çıkan sıkıntıların kaynağında genellikle "geçmişte yapılan hatalar" aranır. Yine, örneğin kendi projelerimizde, iktidara gelindiğinde su, su, su dönüşümlerin gerçekleştirilemesiyle sosyalizme giden yolun -handiye pürüzsüz- döşeneceğine inanırız. Oysa tarihin gidişi hiç de böyle değil. İşte en taze birkaç örnek: Sandinistler başlangıçta öngördükleri projelerini hayatı geçiremiyorlar. Angola ve Mozambik'teki Marksist yönetmeler büyük zorluklarla karşı karşıyalar ve radikalikten ılımlığa doğru meydıyorlar. Çünkü emperyalizm bastırıyor. Yani günümüzün küçümüş dünyasında ülkeler, istediklerince davranışamıyorlar. Tek tek ülkeler, koca bir "dünya ülkesi"nin adeta "cemaletleri" imişcesine bir görünülmüş ortaya. Tabii bu dediklerimden emperyalizmi mazur gördüğüm ve gösterdiğim anlamını çkarınlar olacaksa söyleyile tartışmakta bir yarar görmem. Ben sadece bir durum tespiti yapıyorum.

Bu durumda, kapitalizmde sosyalizme geçiş dönemini hakkıyla kavrayabilmek için dünyamızda kuş bakışı bakmakta yarar var. Böyle yapıldığında dünyamın genel manzarası şöyle: Eski düzen, kapitalizm dünyada daha yaygın ve

dominan. Kapitalist dünyanın bağındaki bir kişi gibi yereye üretim araçları özel mülkiyetten çıkarılmış ve kapitalist sömürüye son verilmiş, buralarda üretimin sosyalist ilişkiler çerçevesinde örgütlenmesi için yoğun çabalar yürütülüyor, ancak kapitalizmin dünya çapındaki hegemonyası ve saldırganlığı, sosyalist kuruluşun ilerlemesini ciddi boyutlarda köstekliyor. Bu gidişle de dünyada kapitalizmin yerini sosyalizmin almasıının uzun bir zamana ihtiyaç göstereceği anlaşıyor.

Böyleyse, "çağımızın kapitalizmde sosyalizme geçiş çağlığı olduğu" görüşünü terkedeler haklı oluyorlar mı?

Bu sorunun cevabı tarihe, özellikle yüzyılımızın tarihine bakış açısından bağlı.

Kapitalizm de, sosyalizm de birer dünya sistemi. Nazari planda, kategorik olarak böyle bir "ortak" yanıları var bu her iki sistemin. "Dünya sistemi" demek, genel karakterleriyle tüm dünyada geçerli olma, dünyaya damgasını vurmak demek. Kapitalizm bunu gerçekleştirdi. Şimdi sıra sosyalizmin. Ancak bu henüz nazari olarak böyle. Yani hâlâ dünya egemen olan sistem kapitalizm. Sosyalizm, kapitalizmin yerini almak için yola çıktı. Dünya çapındaki kapitalizm-sosyalizm rekabeti, her ikisinin de dünya sistemi olmalarından kaynaklıyor. Ancak sosyalizmin dünya sistemi olduğu henüz filen ispatlanmış değil. Bunun için sosyalizmin kapitalizme gelebileceği ve dünyamızın ağırliklı bölümünde geçerli düzen haline gelmesi lazımdır.

Şimdi, iki dünya sistemi-geçiş dönemi dışında -surgut birarada olamayacaklarına göre, 1) Ya geçiş dönemi henüz başlamamıştır, Ekim Devrimi, Paris Komünü kategorisinde değerlendirilmesi gereken bir olaydır, bilimsel ve teknolojik devrimin de katkısıyla üretici güçler kapitalizm altında geliştiğine ve "biçbir sosyal düzen, o düzenin içinde yer alabilecek bütün üretici güçler gelişmeden yok"⁽⁴⁾ olmayacağına göre varolan sosyal uygulamaların başarı şansı kalmamaktadır, bu durumda çağımızın kapitalizmde sosyalizme geçiş çağlığı olduğunu ileri sürmek doğru değildir; 2) Ya da geçiş dönemi Ekim Devrimi'yle birlikte filen başlamıştır, ancak burada kısaca deyindigim dünya bütünselligi çerçevesinde -ve deyinmediğim daha pek çok faktörün de etkisiyle- başlangıçta beklenenin bir hayli gerisinde bir sırrla ilerlemektedir, hatta bu ilerlemeye -toptan restorasyon olmadıkça- zaman zaman gerilemeler de gösterebilir.

DİPNOTLAR:

1) K. Marx-F. Engels, *Seçme Eserler*, Progress Publishers, Tek Ciltte, s. 181

2) F. Engels, *Anti-Dühring*, Sol yayınları s. 423

3) Lenin, *Seçme Eserler*, Progress Publishers, C. 2 s. 528

4) K. Marx-F. Engels, a. g. e., s. 182.

* Bu sorunu Görög'ün Agustos 1988 sayısında yayınlanan "Aurora'nın Yaptığı" başlıklı yazısında tartışılmış için burada uzatılmamıştır.

** Bir de kapitalizmin ve sosyalizmin karşılıklı ilişkiler içinde gelişerek daha üst kategorilere evrimleşecekleri görüşü var bilindiği gibi. Henüz tartışılmakta olan böylesi görüşler zaten konumuzu doğrudan ilgilendirmiyor.

Kapitalizmde sosyalizme geçiş dönemi Ekim Devrimi'yle birlikte filen başlamıştır, ancak başlangıçta beklenenin bir hayli gerisinde bir süratle ilerlemektedir, hatta bu ilerlemeye zaman zaman gerilemeler de gösterebilir.

22

TBKP Genel Sekreter Yardımcısı Osman Sakalsız:

YASAL PARTİ İÇİN ELBİRLİĞİ

Kaderimizin ortak olduğu, bu kaderi birlikte kurmak gereği daha iyi bilince çıkmıştır.

G

eçen sayımızda birlik sürecine ilişkin olarak TSİP ve TBKP yöneticileri sorular yönelttiğimizi belirtmiştim. TBKP Genel Sekreter Yardımcısı sayın Osman Sakalsız'ın sorularımıza yanıtlarını aşağıdaki söyleşide okurlarımıza iletiyoruz.

► **TSİP ile TBKP arasında Ağustos 1988'den bu yana yürütülen "ortak program tasarıtı hazırlama" çalışmalarına ara verildigini duyuyorsunuz. Ortak parti programının temel doğrularının tartışıldığı bu sürede her iki partinin görüşleri arasında bir yakınlaşma olduğu sonucuna varıldığı, bununla birlikte program anlaşmaları arasındaki farkların devam ettiğini açıklamıyor. Bu noktaya nasıl bir süreçten geçerek vardınız? Somut olarak nelerde anlaşamadınız?**

TSİP ile TBKP'nin ortak bir program hazırlama çalışmaları'nın kısa sürede bir sonuç vermemesi, 1990'lı yılların eşiğinde Marksizmin içinde bulunduğu durumla bağlıdır. Marksizm bir yenilenme dönemindedir. Bu sürecin daha hentiz başındayız. Marksizmin birçok temel yaklaşımını gözden geçirmek, birçok şeyi yeni formule etmek gerekiyor. Bu işin üstesinden bir hâmede gelinemez. Uzun süreli bir kolektif tartışma, araştırma süreci gerekiyor. Bir çok şey tekrar tekrar ele alınmak durumundadır.

Daha bu sürecin hentiz başında olduğumuz için TSİP ile TBKP'nin bu sürecde yaklaşımında farklılıklar göstermeleri doğaldır. Ama süreç ideolojiye, teoriye, politikaya, stratejiye, çalışma tarzına, örgüt anlayışına kadar bütün alanları kapsayan muazzam bir genişlikte olduğu için, kısa sürede bir yaklaşım birliğine ulaşlamaması da doğaldır. Sorun bize iki farklı program anlaşmalarından ya da iki farklı Marksizm anlayışından kaynaklanıyor, Marksizmi, ülkemiz koşullarına uygun gelişimde birlikte yeterince çaba göstermemiş olmamızdan kaynaklanıyor.

Tartışma süreci içinde her iki partinin de görüşlerinde bir yakınlaşma sağlanmıştır. Her seyden önce, her iki parti çağdaş dünyada çok önemli değişiklikler olduğunu, barış sorununun ve oteki global sorunların keskinleştiğini, bunları sınıfal çıkarları karşıt da olsa, geniş bir uluslararası işbirliği ile çözmenin olanaklı olduğunu ifade etmektedirler. Açıkta ki, global sorunların sınıfal ve genel insanı yanlarının dialektik kavramı, tüm programatik çalışma bakımından bize bütün önem taşıyor ve yeni yaklaşım gerektiriyor. Değişen bir dünyada Türkiye de değişmeden kalamaz ve tüm değişimler var olan hedefleri, o hedeflere varma yollarında kaçınılmazlıkla gözden geçirmeyi zorunlu kılar. Diğer yandan, her iki parti, hemen bugünden ülkemizin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yaşamında, mümkün olan en ileri dönüşümleri içeren bir "barış ve demokratikleşme projesi"nde de prensip olarak anlaşılmışlardır. Bize kanıma göre, bugünkü dünya durumunu ve Türkiye'deki durumun yapılabildiği kadaryla analizi, bizi kaçınılmazlıkla böyle bir proje yapmaya götürmüştür.

Uluslararası komünist hareketinin deneylerine, özellikle sosyalizmi kurma pratığını her iki parti de eleştirel ve bilimsel yaklaşma gereği duymaktı ve buradan da gerek parti teorisi ve gereke sosyalizm anlayışı açısından yaratıcı Marksizmi ilk koşullarına uygulamaya çalışmaktadır. Kisaca burada söz konusu olan; çağdaş bir komünist partisinde çeşitlilik içinde birlik konsepti ile, çoğulu bir sosyalizm anlayışındaki fikir birliğimizdir.

İki partinin, yapılan açıklamada "program anlaşmaları" diye tarif edilen, programın içeriğine ilişkin farklılıklar da devam etmektedir. Bunlardan birincisi, günümüz koşullarında KP'lerinin var olan ve bundan onbeş - yirmi yıl öncesi verilere dayanılarak hazırlanmış olan programlarını köklü şekilde gözden geçirmek gerekiyor mu sorusu ile ilgilidir. Digeri ise, daha somut bir sorudur: "Barış ve demokratikleşme projesi" ile "sosyalizm" amacı arasında bir üçüncü aşama ya da programatik hedef parti programına konmalı mı?

Bizim kanıma göre, her iki parti tarafından yapılan çalışma ölçüsündeki yeni ya da bizim şimdî algılayabildiğimiz gelişmeler, program ve partinin politik çizgi ve hedeflerini hazırlarken mutlaka dikkate alınmalıdır. Elbette bu gerçekten zor bir işdir. TBKP Birlik Kongresi'nde biz böyle bir analizi tam ve eksiksiz yaptığımızı söyleyecek durumda değiliz. Bu bakımından TSİP'li yoldaşların ihtiyathı olmasını gerektiğini belirten uyarılarına hak verilebilir. Ne var ki, bir kere dünya ölçüsünde durumun değiştiği söylence, "klasik" denilen ve daha ziyade 1969 Komünist ve İşçi Partilerinin Danışma Konferansı sonuçlarına göre hazırlanmış programları gözden geçirmek de zorunlu olmaktadır. Bir çırıplı sonuca varmak hele birlik sürecinde kolay olmasa da, programatik çalışmaya böyle bir kabulle başlamak gereklidir.

Öte yandan, bizim kanıma göre, her iki parti tarafından ilk olarak onaylanan "barış ve demokratikleşme projesi" basılı ve programın ikinci bölümünü oluşturacak olan belge, programın önemli bir Özelliğidir. Çünkü bu belgedeki hedefler uğradıkları mücadele bize göre, "ol-

sa da olur olmasa da" denemeyecek türden bir mücadele değildir. Belli ki, parti ve kitleler, emekçi iktidarı gerçeklesene kadar bu mücadeleyi sürekli güçlendirme, genişletme ve derinleştirme göreviyle karşı karşıya kalacaklardır. Bu "proje" Marksist hareketin, öteden beri, uzun yıllar boyunca yürüttüğü mücadeleyi programlaştmakta, onu rastgelelikten kurtarmakta, kitleleri israrla belirli, somut hedeflere yöneliktedir. Bu açıdan bu somut hedefler uğradıkı mücadele, Türkiye'yi devrimci değişimlere hazırlayıcak stratejik politik bir Öneri sahiptir.

TSİP'li yoldaşlarımız, "emekçi iktidarinin yolu açacak mücadelenin programı olan söz konusu "proje"den ve emekçi iktidarinin değişmez amacı olan sosyalist dönüşümlerden ayrı olarak, adeta ikinci bir "asgari programı" anıtan bölümün program tasarısına girmesinde israr etmiştir. TSİP'li arkadaşlarımız, haklı olarak emekçi iktidarinin sosyalizmi doğrudan doğruya kurmaya girişmeyeceği ve sosyalizme doğru yönelik bir geçiş programının uygulanacağı noktasından hareket etmektedirler. Bu konuda aramızda görüş ayrılığı kanıma göre yoktur.

Ancak, hangi tarifsel, somut durumda gerçekleşeceğini bilmemiziz emekçi iktidarinin (eger bu, kapitalizm koşullarında KP'nin hükümete katılışından farklı nitel bir devrimci değişiklik anlamına geliyorsa, ki oyle olmalıdır) İlk anda ne gibi somut görevleri çözceğini de biliyoruz.

Bu güçlüklerle karyer asında iki parti Haziran 1988'de vardıkları anlaşmada sonuç almayı yönelik bir hat çizmişlerdi. Burada ortak programı oluşturmak için önce "20'l, 30'lardan sonra komünist hareketin önünü tıkanan başlıca konuların, 1980'lerin dünya ve Türkiye koşullarında yeralan ve programatik sorunlar bakımından önemli olan başlıca değişikliklerin, Marksistler arası tartışan konuların en önemli sonuçları üzerine ortak görüşler saptanması" kararalaştırılmıştı.

Ama, bir an önce sonuca ulaşma, anlaşmaya varma isteği, bu konularda yeterince titiz bir çalışma yapılması engelledi ve gerekçe kasa bir tartışma sürecinden sonra program taslağının yazımına geçildi. Ama sonra görüldü ki, gerçekten ulaştırılmış olnaksız iki taslaç ortaya çıktı. Eğer Haziran 1988'de belirlenen konularda ortak görüşler sapramak için daha geniş bir tartışma süreci yaşandsayıdı, belki böyle olmazdı. Tartışmalarımız, birçok konuda başta farklı görünen yaklaşımın sonra diyalog içinde yakınılaştı, yeni sentezlere ulaşabildiğimizi gösterdi. Soruna daha titiz eğilirsek, bu konuların sayısı çok daha artabilir.

İki partinin gene Haziran 1988'de saptadıkları gibi "yasallama ile yasal parti için çalışma"nın birbirileyle çalışmeyen ve birbirinin karşısına olaarak görülmeye neden olmayacak bir tarzda yürütülmesi" de başarılmadı. Bu, ister istemez, ortak program oluşturma çalışmalarını da olumsuz etkiledi. Her iki taraf da bu konuda karşı tarafın özgü yaklaşımını yeterince dikkate alma-

Osman Sakalsız.

di, birbirini anlamaya özen göstermedi.

Ortak bir programın ortaya çıkmamış olması, TBKP ile TSİP'in çalışmalarına başlarken yaptıkları "geri döndürülmemek bir birlik sürecinde olunduğu" saptamasını geçersiz kılmaktadır. Tersine, derginizin geçen sayısında sayın Ahmet Kaçmaz'ın belirtiği gibi, iki parti birbirine birçok bakımından daha yakınlamıştır. Kaderimizin ortak olduğu, bu kaderi birlikte kurmak gereği şimdi daha iyi bilince çıkmıştır. Bir çok konuda TSİP de, TBKP de birlik görüşmelerine başlandığı dönemde oranla daha ilerlemiş, daha olumlu konumlara gelmiştir. Marksist solun ilişkiler kültürünün yenilenmesine, demokratikleşmesine az da olsa bir katkı yapabildiğimiz inancındayız.

En önemli, şimdilik iki parti de, yasalda kurulacak partinin bütün Marksist güçleri birlestirmesi, bütün Marksist güçlerin elbirliği ile ortak eseri olarak oluşturulması gereği görüşündedir ve böyle bir süreci birlikte hazırlamak istemektedir. Gerek TBKP'nin yasallaşma girişimi, gerekse TSİP-TBKP birlik çalışmaları çerçevesinde ülkemiz Marksist solu içinde gelişen tartışma sürecinde, ilk başta sanıldan daha geniş güçlerin yasal bir komünist partisi içinde birleşebileceğii, böyle bir partiyi birlikte hazırlayabilecekleri ortaya çıkmaktadır.

Bizce geride bıraktığımız, bir buçuk yıl içinde her iki yönde de, gerek yasallaşma gereksiz komünistlerin, Marksistlerin birliği yönünden başarılı sayılacak çalışmalar yapılmıştır. Her iki yönde de sonuç almaktan henüz uzakız, ama iki yönde de eger gereklenen yapılsa olumlu sonuç alınabileceğii ortaya çıkmıştır.

Tarihsel olarak bir kereye özgü koşullar oluşmuştur. Komünist hareketin yasallaşması, yasal bir komünist partisi kurulması konusu ülkenin politik gündemine girmiştir ve hemen hemen bütün Marksist güçler birleşmek, birlikte bir parti oluşturmak istemektedirler. Birbirini tamamlayan bu iki yönde oluşan bu bir kerelik büyük potansiyeli değerlendirebilmek için hepimiz büyük bir sorumlulukla davranışmamızı. Bunu şimdide kadar hiçbirümüz yeterince başaramadık. Ama artık başarmak zorundayız.

► **Bundan sonrası nasıl gelebilir? Program komisyonundaki tıkanmanın aşılması için neler yapılabilir? Ne öngörüyoruz?**

Bu konuda TSİP ile aynı görüşteyiz. Sayın Ahmet Kaçmaz'ın Görüş'ün geçen sayısında getirdiği öneriyi paylaşıyoruz. Sorun yasalda geniş bir komünist partisinin kurulmasını isteyen bütün güçlerle birlikte çözülmeli. Partinin elbirliğiyle oluşturulmasına omuz vermek isteyen tüm Marksistlerin katkıları ile program ortaya çıkarılmalıdır. Önümüzde yasal bir komünist partiyi hazırlama sürecini örgütleme görevi duruyor. Bu ikili süreçtir. Bir yandan, nasıl bir Marksizm, nasıl bir sosyalizm, nasıl bir demokrasi, nasıl bir parti vb. sorularına yanıt aramak canlı ve geniş bir tartışma sürecinde bu konularda bir mutabakata varmak gerekmektedir. Bir yandan da yasal partinin kurulması için elverişli politik koşulları birlikte hazırlamak gerekmektedir. Bu ikili süreçte ne kadar geniş Marksist güçler katılsın, birbirini kuvvetlendirecek bu her iki yönde de o kadar olumlu sonuçlar alınabilir.

Tartışma dar anlamda bir program tartışımasına indirgenmemeli. Marksizmin evrensel meselerinin hepsini içermelidir.

Tartışma çeşitli araçlarla yürütülmeli. Yayımlanalar, paneller, seminerler ve bütün araçlardan yararlanılmamıştır.

Tartışma aynı zamanda Marksizmin, komünist hareketin toplumsal mesruyetini güçlendirmeye hizmet etmelidir. Bu tartışma sürecinde

Marksistler, ülkemizin temel sorunlarına nasıl ciddi ve sonuç alıcı çözüm yolları önerdiklerini ortaya koymaları, halkın ve toplumsal gelişmenin sorunlarına nasıl titizlikle sahip çiktıklarını gösterebilirlerse, antikomünizm bir darbe daha yiyecektir. İkinci olarak tartışma yoğunlaşarsa, Marksist solun potansiyellerini açığa çıkarabilse, gene aynisonucu verecektir.

Bu amaçla bir kere tartışma çok boyutlu yürütülebilir. Kimi kişiler global sorunlar ve Marksizm parti ve iktidar ilişkisi vb. sorunları tartışırken, kimi kişiler ulusal sorun yada kadın sorunu konularında Marksistlerin çözüm önerilerini oluşturmaya çalışır, kimi kişiler ise enflasyona, işsizliğe vb. karşı somut alternatifler konusunu, ya da özgür üniversite, özgür TRT konularını ele alabilirler. Eğer iyi örgütlenebilse, Marksistlerin ülke ve dünya sorunlarını açık tartışma süreci, ülke düşün ve yaşamını derinden etkileyen bir fikir hareketine dönüştürür.

İkinci olarak tartışma yılın yurtsız yürüttülmelidir. Yasal KP'ye TBKP'nin, ilgi duyan öteki örgütlerin tabanı mutlaka katılımlıdır. Legal komünist partisini hazırlama çalışmaları Kürt Marksistlerin katılması stratejik önem taşımaktadır. Tartışma yalnızca üç büyük kentteki Marksistler değil, gerek Anadolu'nun çeşitli kentlerindeki, gerekse yurtdışındaki Marksistler mutlaka kapsamlıdır. Yıllık örgütlerinin, meslek kuruluşlarının eski ve yeni yöneticilerinden, çeşitli konulardaki uzmanlardan ilgi duyanlar tartışmada yer alabilecektir.

Böyle bir süreç başlatılırsa, her geçen gün tartışmaya ve sonra da partinin kuruluşuna katılacek güçlerin genişleyeceğini göreceğiz. Katılanların çeşitliliği mutabakatların olmasını da kolaylaştırır, bir tarafın görüşünden herkes tarafından benimsenmesi gibi olanağı bir seyin peşinde koşulması yerine, herkesin bir ölçüde benimsyeceği, giderek geliştirilecek ortak görüşler yeni sentezler oluşturmak olaklı olacaktır.

Legal bir partide birleşmeye şu aşamada sıcak bakmayan sol güçler de var. Tartışmamız bu arkadaşlardan kopuk gelişmemeli, belli çalışmalarla önkösüz onların da katılması için gaba harcanmalıdır. Ayrıca tartışmaya katılan herkes mutlaka ilerde kurulacak partiyi benimsenecek, kuruluşuna katılmak zorunda da olmalıdır. İsteyen istediği aşamada süreçte katılabileceği gibi, isteyen de istediği aşamada ayrılabilmelidir. Yeter ki, herkes birbirinden bir şey öğrenmeye çalışın.

Böylesi bir sürecin örgütlenmesi, başlatılması, genişletilip, sonuçlandırılması ilgi duyan herkesle birlikte yürütülmeli, kimse bu sürecin sahiplüğe ya da sözcülüğüne yeterinememelidir. Ama şimdide kadar yaptıkları açıklamalarla bu işin yürümesinde en büyük sorumluluğu TSİP ile TBKP'nin üstlenmiş olduğu da açıklar. Şimdi bunun gereğini yerine getirmek ve bu sorumluluğu başkalarıyla paylaşmak gerekmektedir.

Burada birkaç söz de yenilenmeye ilgili söylemek istiyoruz. Yasalda kurulacak parti bizce hem geniş olmalı, hem de yeni bir Marksizm anlayışı temelinde kurulmalıdır. Marksizmde bir yenilemeye, çağımızın gündege getirdiği sorunları yanıtlayabilmek için bir zorunluluktur. Bugün Türkiye Marksistlerin tartışma gündeminde zaten bu sorun belirliyor. TBKP'nin yeni bir anlayışla bir program oluşturma denemesinin yanı sıra, giderek genişleyen çevreler, "Marksizmin reorganizasyonu zorunluluğu", "bir çok şeyi radikal olarak yeniden düşünme ihtiyacı", "bir tönesans gerekliliği", "kendi glaspostumuzu yaşama zorunluluğu"ndan söz ediyor. TSİP de, "klasik anlayışta israr ettiğini" belirtmekle birlikte "klasik anlayışın yerine yeni bir anlayışın

ikame edilmesini" olasılık dışı saymıyor. Yalnız bunun için "daha bir hayli zihin çabasına ihtiyaç olduğunu" vurguluyor. Böyle bir zihin çabasına hep birlikte girişmek, bize, birlikte bir parti oluşturmayı hızlandıracaktır.

TBKP kendi programını ülkemizde Marksist düşüncenin yenilenmesi içinde ciddi bir adım olarak görür. Kesin doğrular bulduğumuz iddiasında değiliz. İddia ettiğimiz şey eski anlayışlarla ilerlemeyeceğii, hep birlikte yeni aramak gerektidir.

Biz yeni anlayışlarımızı ülkemizde demokratikleşmesi problemlerine çözüm ararken geliştirdik, süreç içinde de dünyadaki tartışmalardan yararlandık.

Şimdi Türkiye Marksistler olarak kendi yenilenmemizi hep birlikte gerçekleştirmeye olanagımız var. Herkese bunu öneriyoruz. Biz doğru bildiğimiz görüşlerimizi, programımızın yaklaşımını elbette bu süreçte savunacağız, ama doğruluğuna ikna olduğumuz başka yeni görüşleri benimsemeye de her zaman hazır olacağız.

Yeni görüşler geliştirmek için, "yeni programın başarısının kanıtlanması", "yeni anlayışın sunanmasının" beklemek bize doğru gelmiyor. Bunu kimden bekleyeceğiz, başkalarının pratığinden mı?

Marksizmin gelişmesinin yeni aşamasında, ülkemiz pratığında nasıl bir komünist partisi anlayışının geliştirileceğini, en geniş birliğin nasıl bir parti ve programda ifadesini bulacağı sonuca hep birlikte gireceğiz. Sorun şimdiden bu yola hep birlikte girebilmektir.

► **Bu süreçte sizin TBKP'nin yasallaşması mücadeleiniz nasıl uyum içinde olabilir?**

Yasal komünist partisini hazırlama çalışmaları ikiinci doğrultusunun elverişli politik koşulları hazırlamak için çahırmak olduğuna yukarıda değinmiştim. Bu, 141-142'nin kaldırılması, politik tutukluların serbest bırakılması, politik göçmenlerin özgürce ülkeye dönmesi için mücadeledir. Genel olarak demokrasi mücadeledir. Biz

TBKP'nin yasal olarak kurulması için mücadeleyi, baştan beri bu bağlamda yürüttük. Bu 141-142'ye karşı, komünist partisinin legal olarak kurulmasının önünde engellere karşı mücadelede.

Solda zaman zaman bu bizim yalnızca bir yasallaşmamız, kendi çıkarımız için yürüten bir mücadele olarak algılanıyor, bu doğru değil. Biz ülkemizde yasal bir KP olmasının zorunluluğu, varolan kendi KP'mizin, onun liderlerini ve programını ortaya koymak, kendi örgütlerimizi legalite talebiyle harekete geçirerek kamuoyunun gündemine getirdik. Eğer biz, yasal KP hakkı elde edildiğinde kendimizi yasal laştırmak yeteneceğiz, ya da biz kurarız, isteyen gelir katılır deseydik, o zaman şu andaki yasallaşma mücadeleme ile geniş partii anlayışı gerçekleştirelim.

Burada unutulan bir nokta var. (Özellikle hükümet bunu unutmuş görünerek büyük bir hatta yapıyor!) Sorun, yasal bir komünist partisi olsun mu, olmasın mı, olabilir mi olmaz mı, sorunu değildir. Sorun KP, illegal mi, legal mi olsun, sorunudur.

Biz illegal çalışma sırasında bırakılmış bir parti olarak, bu duruma son verilmesini, legal çalışma hakkının Türkiye komünistlerine tanınmasını talep ediyoruz. Bumuz eylemleri bir şekilde yapıyoruz. Durumu zorlamaya çalışıyoruz. Biz ►

İki parti de yasalda kurulacak partinin bütün Marksist güçlerin ortak eseri olarak oluşturulması gereği görüşündedir. Program tüm Marksistlerin katkıları ile ortaya çıkarılmalıdır.

illegal olmak istemiyoruz. Illegaliteye son vermek istiyoruz. o nedenle "TBKP yasallaşmalı" belgesi, aynı zamanda illegal çalışmaya son verme amacımızı ifadesidir.

Toplumsal ve politik ortamda bir gerileme, yeni bir gericilere olmadan, yasallaşma doğrultusundan vazgeçmenin doğru olmayacağı düşünüyoruz. Kimsenin bizi illegal kalmaya, ya da yarı legal konumlarla yetinmeye zorlamaya hakkı yoktur diye düşünüyoruz.

Çünkü Türkiye'nin güçlü bir komünist partisine ihtiyacı var. Ve böyle bir parti için, şunda yasal çalışma hakkı olan Marksistler ile illegaliteye itilmiş, yurtdışına çıkmak sorunda bırakılmış ya da 141-142'den hüküm giymiş Marksistlerin ortak mücadeleşine ihtiyaç vardır.

141-142'nin kalkması bunu sağlayacaktır. 141-142'nin ne zaman kalkacağı ise bir ölçüde de bize bağlıdır. Bu uğurdakı mücadelenin ne kadar geniş ve israrla yürütüleceğine bağlıdır. Biz o nedenle, yasal komünist partisini hazırlayacak güçlerin bu konuda geniş bir işbirliğini zorunlu görüyoruz.

Biz dar bir TBKP söylemi içinde değiliz, her eylemi dostlukmuzla birlikte yapmaktan umuyoruz. Ama illegal çalışma son verebilecek ve komünistlerin yasal çalışma hakkının yaşama gelebileceği koşulları oluşturmak için mücadeleümüz sürdürücüz.

Yasal komünist partisini kuracak koşullar oluştuğunda, o partinin her şeyini onu kuracak güçler elbiriyle belirlemelidir. Bizim hiçbir şeyin tekeline sahip olmak gibi bir amacımız yok.

Onümüzdeki dönemde bunu gülük pratığımızda daha iyi kanıtlamaya çalışacağız.

Bize görüşlerimizi açıklama olanlığı verdiği için dergimize teşekkür ederiz.

Sorun, yasal bir komünist parti olsun mu, olmasın mı, olabilir mi, olmaz mı sorunu değildir. Sorun KP illegal mi, legal mi olsun sorunudur.

BİLAR SEMİNERLERİ

1. Nietzsche'den Kundura'ya İktidarın Çağdaş Eleştirisı
Oruç Aruobe, Meltém Anıka, Murat Belge, Iskender Sevaş,
2. Emek Süreci, Teknolojik Gelişmeler ve Kapitalist Yeniden Yapılanması
Erhan Acer, Hacer Ansar, Tülay Ann, Iskender Savaş, Nurhan Yentürk,
3. Yıldönümlerinde Devrimler

- 1789 Fransız Devrimi
- 1919 Alman Devrimi
- 1919 Türk Devrimi
- 1949 Çin Devrimi
- 1959 Küba Devrimi
- 1979 Nikaragua Devrimi
- 1979 İran Devrimi

Cüneyt Akalın, Cengiz Çander, Ömer Erzelen, Ertuğrul Kurkcu, Nail Setiliç, Yücel Sayman, Bülent Tanır.

4. "Tek Ülkede Sosyalizm"den Parestroyka'ya Sovyetler Birliği'nin Ekonomi Politigi
Sungur Saran

5. Rus Devrimi'nin Öbür Yüzü
Meltém Ahıskı, Seruhan Oluc, Bülent Somay,

6. Sovyet Deneyinden Siyaset Dersleri Metin Çulhaoglu,

7. Özgürlik Ütopiyaları
Erhan Acer, Behic Ak, Gencay Gürsoy, Hüseyin Hatemi, Mevlit Koper, Oğuz Oktem, Baskın Oran, İsmail Özgentürk, Sungur Saran, Bülent Tanır, Deniz Türkali, Sahika Yüksel,

8. Edebiyatın Başyapıtları
Cevat Çapan

9. İnsan ve Bilinçlilik
Ataman Tanır

10. Karşılaştırmalı Sanayileşme Süreç ve Modelleri.
Oya Köymen

11. 3. Dünya Demokrasi Sorunu Bülent Tanır

2. dönem 20 Mart Pazartesi günü başlamıştır. Kayıtlar sürülmektedir.

Kayıt İçin Başvuru: BİLAR AŞ. İstanbul Şubesi

İlk Belediye Cad. Küçük Tunel Apt. No: 5/5 Tunel-İSTANBUL

"NİSAN TEZLERİ" 72 YAŞINDA

7 (20) Nisan 1917'de Lenin henüz 46 yaşındaydı ve Pravda, partisi burjuva demokratik devrimi sosyalist devrime dönüştürmeye yönelik ünlü "Nisan Tezleri"ni yayımlıyordu

Nisan Tezleri, 17 Nisan 1989'da 72 yaşında olacak; 22 Nisan 1989'da da Lenin 119 yaşında.

1905 devriminin 12 yıldönümünde, 22 Ocak 1917'de Zürich'te genç işçiler karşısında yaptığı bir anma konuşmasında Lenin, 1905 Rus devriminin yaklaşımakta olan Avrupa devriminin önceliklisi olduğunu, o sırada Avrupa'da hüküm süren ölüm sessizliğinin kimseyi yaniltmaması gerektiğini, Avrupa'nın devrime gebe olduğunu söylüyor ve "Biz yaşıyoruz," diye ekliyor, "yaklaşan devrimin kesin savaslarını belki de göremeyeceğiz!" Genç işçiler arasında "biz yaşıyoruz" diye konuşan Lenin, henüz 46 yaşındaydı ve daha 47 yaşam doldurmadan, eski Rus takvimle 4 Nisan 1917 günü (bugünkü takvimle 17 Nisan) RSDIP Merkez Komite ve Petersburg komitesi üyeleriyle Rusya işçi ve asker temsilcileri Sovyetleri konferansına katılan bolşevik delegeler karşısında bugünkü devrimde proletaryanın görevleri üzerine bir rapor sunuyor ve üç gün sonra, 7 (20) Nisan 1917'de Pravda, bu raporda yer alan ve partisi burjuva demokratik devrimi sosyalist devrime dönüştürmeye yönelik ünlü "Nisan Tezleri"ni yayınlıyor.

"Nisan Tezleri"nde Lenin, partinin siyasal ve iktisadi bakımından devrimin yeni aşamasındaki durumunu belirtiyordu. Lenin'e göre devrimin temel sorunu, iktidar sorunuydı. Devrimin niteliğini saptayan temel ölçüt, devrimin hangi sınıfı karşı yenettiği, iktidarın hangi sınıfın eline geçtiğiydi. Şubat 1917 devriminden sonra Rusya'da, bir iktidar ikiliği ortaya çıktı. Ancak tarih, toplum içindeki durumları birbirine karşı iki sınıfın eşzamanlı diktatörlüklerinin uzun zaman süremeyeceğini gösteriyordu. İktidar ikiliği zorunlu olarak ya burjuvazının ya da proletaryanın diktatörlüğe yol açacaktı. Sonuç, sınıflar savaşımına bağlıydı. Burjuva geçici hükümet hiçbir güven ve hiçbir destek gösterilmemesini isteyen Lenin, partisi yığınların yürüttüğü savaşının başına geçmeye ve bu savaşını sosyalist devrime doğru yönetmeye çağrıyordu. Rusya'daki güncel durumun özgürüğünü, ona göre proletaryanın yetersiz bilinc ve örgütlenme derecesi sonucu iktidar burjuvaziye veren devrimin birinci aşamasından, iktidarı proletaryaya ve köylülüğün yoksul kadınlarına verecek olan ikinci aşamasına geçti.

Devrimin yeni aşamasında, sınıflar arasındaki ilişki de değişmişti. Devrimin itici güçleri, yani devrimi sonuna kadar götürmekte

çıkarı olan sınıflar, proletarya ve yoksul köylülük. Orta köylü, emekçi olarak yoksul köylülere yaklaşmakla birlikte, toprak sahibi olarak kulakları, zengin köylüler tutuyordu. Durumundaki ikiyanlık yüzünden, duraksama gösteriyordu. Partinin köylülük karşısında, yeni stratejik aşamanın ereklerine uygun yeni bir slogan benimsemesi gerekiyordu. Lenin, bu yeni sloganın zorunluluğunu daha 1905'te yazdığı *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği* adlı yapısında ortaya koymuştu. Buna göre sosyalist devrim sırasında proletarya, orta köylülüğü tarafsızlaştırarak, kent ve kır burjuvazisine karşı yoksul köylülük birlikte savaşacaktı.

Bununla birlikte, sosyalist devrimde orta köylüyü tarafsızlaştmakla, burjuva demokratik devrimde burjuvaziyi tarafsızlaştmak, hiç de aynı şey değildi. Birinci Rus Devrimi (1905-1907) sırasında burjuvaziyi tarafsızlaştmak, "halkın özgürlüğü partisi" etiketileyle ortaya çıkarak köylülüğü aldatmasına olanak vermeme için, burjuvazının Çarlık ile gizli anlaşmasını ortaya koymak ve onu yalnız bırakmak anlamına geliyordu. Oysa orta köylüyü tarafsızlaştmak, onu hiç de devrimin dışında bırakmak anlamına gelmiyordu. Tam tersine parti, orta köylüyü devrimin içine çekmek, vatandaşları etkisinden kurtarmak, kulaktan ayırmak ve proletaryanın bağılığı durumuna getirmek için, ancak olağan duaksamalarını hesaba katarak, ikili doğasını da unutmadan, elinden geleni yapmaya.

"Nisan Tezleri"yle Lenin, partisi burjuva demokratik devrimi sosyalist devrime dönüştürmeye doğru yönettiğinden ve yeni devrimin itici güçlerini ortaya koymaktan sonra, iktidarın siyasal örgütlenme biçimini de saptadı. Paris Komünü deneyimine dayanan Marx, "Paris Komunu tipinde" yeni bir devlet iktidarı biçiminden söz etmiş, ancak Kautsky, Plehanov ve öteki 2. Enternasyonal önerileri, Marx'ın devlet üzerindeki düşüncelerini çarpılmış ve sosyalizme geçmek için en iyi devlet biçimini olarak parlamentar cumhuriyeti savunmuşlardır. Paris Komünü ve 1905 Rus Devrimi deneyimlerinden yola çıkan Lenin, yaşamın parlamentar demokratik cumhuriyetten daha yüksek, yeni bir demokratik devlet tipine yol açtığını ileri sürdü. Paris Komünü ve Sovyetler, bu yeni devletin kökeniydi. 1905 ve 1917 devrimlerinden sonra Lenin, proletarya diktatörlüğünün siyasal biçimini olarak Sovyetler Cumhuriyeti'ni önerdi.

"Nisan Tezleri"nde söyle diyordu: "Par-

lamentler bir cumhuriyet değil, işçi temsilcileri sovyetlerinden sonra parlementer cumhuriyete dönmem geriye doğru bir adım olurdu. Temelden doğa tüm ülkede işi, tarım üreticisi ve köylü temsilcileri sovyetlerinden oluşan bir Sovyetler cumhuriyeti."

Bunun üzerine parti tarafından ileri sürülen "Tüm İktidar Sovyetlere!" sloganı, yalnızca burjuva bakanların Geçici Hükümet'ten uzaklaştırılması ve onların yerine Sovyetler'de çoğunlukta olan partilerin, yanı devrimci sosyalistlerin ve menşeviklerin temsilciliğinin geçirilmesi anlamına gelmiyordu. Bu slogan böyle yorumlamak demek, yalnızca bakanları değiştirerek eski devlet aygitini olduğu gibi bırakmak demekti. Oysa eski aygitin olduğu gibi bırakılması, bakan Sovyet tarafından da yetkilendirilse, gerçeklikte burjuvazinin iktidarda kalması anlamına gelirdi. "Tüm İktidar Sovyetlere!" sloganı, yalnızca kişilerin değiştirilmesine, Geçici Hükümette kadetlerin yerine devrimci sosyalistlerin ve menşeviklerin geçirilmesine dayanıyordu. İktidar ikiliğine son verilmesi bütünüyle sovyetlere ait tek bir iktidarı kurulması, yeni bir devlet tipinin örgütlenmesi, halkın üzerinde yer alan eski devlet aygitının yıkılması ve Sovyetler'den başlayarak tepeden tırnağa bütünüyle halk çıkarlarına uygun yeni bir devlet aygitının oluşturulması anlamına geliyordu.

"Tüm İktidar Sovyetlere!" sloganı, dönemin koşulları içinde, ne Geçici Hükümet'in hemen devrilmesine, ne de silahlı ayaklanması bir çağrı oluşturuyordu. Geçici Hükümet'i zorla devirmek demek, burjuva hükümetle birlikte davranışan ve onu destekleyen Sovyetler'e karşı da ayaklanması demekti. Devrimi, silahlı ayaklanması Marx gibi Lenin de genel bir kural olarak görüyordu. Çünkü; çünkü zamanını dolduran hiçbir sınıf, iktidarı silahlı savaşım olmaksızın kendi iradesiyle bir başka sınıfa devretmemiştir. Ancak Rusya'nın Şubat devrimi'nden sonraki somut koşulları içinde, tüm iktidarı sovyetlere barışçıl geçiş olanağı, Lenin'in deyişiyle "istisnai olarak" ortaya çıkmıştı. Burjuvazi, yığınlara karşı zora başvurmayı hentiz göze alamıyordu. Ordu gücü, halkın yanını tutuyordu. Bolşevik parti, yığınlar arasında etkinliğini özgürce sürdürdü. Daha önceki bütün devrimlerin tersine, halkın elinde işçi ve asker temsilcileri Sovyetleri gibi hazır bir iktidar organı vardı. Eğer halkın ezici çoğunluğunu oluşturan işçileri ve köylülerini temsil eden Sovyetler, tüm iktidarı kendi ellerine aldıklarını ilan etseler, kimse onlara karşı çıkmaya cesaret edemezdı.

"Tüm İktidar Sovyetlere!" sloganı, ilk aşamada tüm iktidarı sovyetlere geçmesi, çoğunluğun devrimci sosyalistler ve menşeviklerde olduğu o zamanki Sovyetlerin iktidar birliği anlamına geliyordu. Üstelik devimin barışçıl gelişmesi, yalnızca iktidarı bu Sovyetlere geçmesi anlamına da gelmiyordu. Sovyetler içinde sınıflar ve partiler savaşımı, iktidarı kazanan partilerin birbirini izlemesi, Sovyetler iktidar birliğini ve tüm yetkileri elinde tuttukları için, barış içinde gerçekleştirilebilir, burjuva demokratik devrim barışçıl yoldan sosyalist devime dönüşebilirdi.

Gerçi Lenin iktidarı, devrimci sosyalist ve menşevik partilerin egemenliğindeki Sovyetlere geçmesiyle bu partilerin doğasında hiçbir değişiklik olmayacağı bilenyordu. Gene es-

kisi gibi kararsız ve uzlaşmacı partiler olarak kalacaklardı. Ancak her şey bu kez burjuvazi ile bozmuş sovyetler içinde ve temsilcilik görevini yerine getirmeyen temsilcileri geri çağrımak hakkına sahip emekçi yığınların gözleri önünde olacaktı. İktidarı ellerinde tuttuları halde halklara barış, toprak, ekmek ve özgürlük verecek durumda olmayan küçük burjuva partilerin duraksamaları, devrimci sosyalistlerin ve menşeviklerin gözden düşmelerine yol açacaktı. Hükümete katılmayan muhalefette kalan bolşevik temsilciler, devrimci sosyalistler ve menşevikleri eleştirip teşhir edebilecek, kuracıkları hükümetten devrim temel sorunlarını çözmek isteyebileceklerdi. Devrimci sosyalistler ve menşeviklerin bu sorunları çözmekteki yetereksizlikleri karşısında deneyimlerine dayanan ve bolşeviklerin açıklama çabalarından etkilenen halk yığınları yanıtlamalarından vazgeçecekti, bu partilerin ihanetine güven getirecek ve devletin yönetimini, emekçilere barış, toprak, ekmek ve özgürlük sağlamaya yetenekli tek parti olan bolşevik partiye vereceklerdi. Hükümet değişikliği, devlet iktidarı kullanan tek organlar olan Sovyetler içinde barışçıl bir savaşla gerçekleşecekti, böylece proletarya ve köylüğün devrimci demokratik diktatörlüğü, proletaryanın sosyalist diktatörlüğüne dönüşecekti.

Devimin barışçıl bir gelişme olanağını Lenin, "tarihte son derece ender ve son derece değerli" bir olağan olarak görüyordu. Ancak topludurum (konjonktür) değişimler ve parti, iktidarı silahlı ayaklanması yoluyla almak zorunluğunu karşısında da kalabilirdi. Tüm barışçıl olanaklıdan sonuna kadar yararlanılmasını isteyen Lenin, devimin öteki gelişme yolunu da gözden yitirmiyordu, bir Kızıl Muhafiz kurmak, proletaryayı birleştirmek, kırdaki proletler ve yarı proletler ögeleri örgütlemek, askerleri bolşeviklerin yanına çekmek zorunluluğu üzerinde önemle duruyordu.

Iktidarı sovyetlere geçmesi ve Sovyetler içinde proletarya diktatörlüğünne yönelik savaşın yoluyla devimin barışçıl bir gelişme olanağını kabul eden parti, böylece savaş sırasında ileriye sürdürdüğü emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürme sloganından bir süre için vazgeçiyordu. Bu sloganın korunması, parti tarafından benimsenen devimin barışçıl gelişme yönümlüyle bağdaşmadı. Temel görev, Sovyetlerdeki çoğunluğun fethiydi. İç savaşın yerini, barışçıl, uzun ve sabırlı bir sınıf propagandası almıştı.

Nisan Tezleri'nde Lenin, carığın devrilmesinden sonra bolşeviklerin savaşlarındaki tutumunun ne olması gerektiğini de ortaya koymuştur. Lenin'e göre Rusya, yeni hükümeti de fetih epleri giden bir burjuva hükümet olduğu için, emperyalist bir savaş yürütmemi sürdürdü. Bu yüzden bolşevikler, gerçekten demokratik, ihlaksız ve tazminatsız bir barış yararına, bu soygun savaşının sürdürülmesine karşı çıkaçaklardı. Ancak Şubat devriminden sonra bolşevikler, otokrasi devrildigine ve savaştan hiçbir yararı olmayan işçileri ve köylülerini temsil eden Sovyetler kurulduklarına göre, yeniliği yanında olmaktan da vazgeçmişlerdi. Sovyetler, iktidarı ellerine alarak, savaşa bir son verebilirlerdi. Bununla birlikte parti, "zafere kadarcı" bir tutumu da benimsiyordu. Böyle bir tutumu benimsemek,

emperyalist savaşı desteklemek, burjuvazi ve toprak sahiplerinin iktidarı savunmak anlamına gelirdi. Savaş sonunda partinin sloganı, tüm yetkinin Sovyetlere verilmesiydi. Kapitalistler yararına değil, halkın yararına barış yapılmasını, halkın yığınlarının temsilcileri olarak, ancak Sovyetler güvence altına alabilirlerdi. Sermaye ve emperyalist savaşı arasında çözülmeyen bir bağ olduğunu, sermayenin iktidarı alaşağı edilmekle demokratik bir barışla savaşa son vermenin olanaksız olduğunu, "iyi niyetli zafere kadarcı" a sabırla açıklamak gerekiyordu. Savaşın nitelğini, tüm ordua açıklamak gerekiyordu; cephedeki askerlerin kardeşleşmesini, her yönden özendirme gerekiyordu; çünkü kardeşleşme, savaşan ülkelerin asker yığınları arasında devrimci bir eğilime yol açıyordu.

Nisan Tezleri'nde iktisadi program, toplusal üretim ve ürünlerin dağılımının Sovyetler tarafından denetlenmesi, ülkedeki tüm bankaların bir tek ulusal banka biçiminde birleşmesi ve bu bankanın etkinliğinin Sovyetler tarafından denetlenmesi istekleriyle özetleniyordu. Tarım sorununda Lenin, toprak sahiplerinin bütün topraklarına el konularak toprağın ulusaştırılması ve toprakların köylü ve tarım işçileri temsilcileri Sovyetler'in bünyesine verilmesini öneriyordu.

Parti etkinliğine ilgili olarak Nisan Tezleri'nde, hemen bir kongre toplanması ve 1903'ten beri ortaya çıkan her türlü yenilik dikkate alınarak, parti programının değiştirilmesi isteniyordu. Lenin, parti adminin değiştirilmesini ve sosyal demokrasi önderlerini hemen her yerde sosyalizme ihanet ederek burjuvazi saflarına geçiklerine göre, partinin sosyal demokrat parti yeri komünist parti olarak adlandırılmasını öneriyordu. Bu adlandırma, partinin savaş ereğinin komünizmi kurmak olduğunu açıkça ortaya koyacaktır. Ayrıca Lenin, bir 3. Enternasyonal'ın, oportünizm ve sosyal şövenlikten arınmış bir komünist enternasyonalın kuruluşunu da istiyordu.

Nisan Tezleri'nde Lenin, burjuva demokratik devrimden sosyalist devrime geçme savaşının bütün yönlerini göz önünde bulunduruyordu. Proletarya devimin itici güçlerini belirtiyor, geçici aşamalarını şartı, partiyi iktisadi ve özellikle tarımsal bir platform kazandırıyor. Proletarya diktatörlüğünün siyaset hizmetini Sovyetler Cumhuriyeti olarak sırasıyla Nisan Tezleri, somut ve kavramsal olarak temellendirilmiş bir sosyalist devime geçiş planı oluşturuyordu.

Aradan 72 yıl geçti.

Kenan Somer

Tezler'de Lenin, partinin siyasal ve iktisadi bakımdan devimin yeni aşamasındaki durumunu belirliyor.

Mahkûm aileleri:

ATEŞ DÜŞTÜĞÜ YERİ YAKIYOR

"İçerdeki her şeyden önce insan. Siyasi düşünceleri ne olursa olsun insan haklarına saygılı olunması gereklidir."

Bütün insanlar hakları ve onurları eşit olarak doğalar. Herkesin yaşama ve kişisel özgürlük ve gizlince hakkı kutsaldır. Kimseye işkence ve zultüm uygulanamaz, insanlık dişi ya da onur kirici biçimde davranışlamaz, ceza verilemez. Herkes; düşünce, vicedan ve inanç özgürlüğünde; bunları açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Herkesin orgürce...

Yukarıda, birkaç maddesinden alıntılar yaptığımız "İnsan Hakları Evrensel Bildiri"ni, bundan kırk yıl önce, birçok ülkeyle birlikte Türkiye de imzalamış olmasına karşın, insan haklarının ihlali yıllarda beri gündeme ülkemizde. Özellikle 12 Eylül sonrasında, ihlalin de ötesinde, adeta bir "vahşet"e dönüşen bu sorun, yalnız yurt içinde değil, uluslararası da sık sık gündeme getirildi. Yetkililer; kimi kez inkar edip, kimi kez de "münferit olaylar" olarak nitelendireler bile, gerek yurt içinde gerekse yurtdışında, işkencenin Türkiye'de "sistemi" olarak uygulandığı tartışma götürmüyor artık. Nitelik birkaç ay önce, "Uluslararası Af Örgütü"nün yayınladığı "Türkiye Dosyası" bunun açık bir mücadele ediyor.

► Destek istiyorlar. Kiymet Akay, Perihan Kantaş, Alçay Akay, Güller Akay (ayakta), cezaevindeki yakınlarının hakları için mücadele ediyorlar.

Baskı ve işkencenin en sistemli olarak uygulandığı yerler kuşkusuz cezaevleri. Bu baskılıları daha da artırmaya yönelik 1 Ağustos Genelgesi'nin, bilindiği gibi, zorlu bir mücadele sonucu uygulanmasından vazgeçildi; ama heften kaldırılmadı. Yani ilerde yeniden günde getirilmeyeceği konusunda yasal bir güvenceye kavuşturulmadı. Dolayısıyla, üstü küllemiş gibi görünmesine karşın, bu konu hâlâ önemini korumaktadır.

Baskı ve işkencelerden en çok etkilenen insanlar mahkûmlar kuşkusuz, özellikle de siyasi mahkûmlar. Ancak en az onlar kadar, belki onlardan da çok acı çekenler ise mahkûm aileleri ve yakınları...

Dokuz yıldır Mamak Cezaevinde yatan ve yargılanmaları devam etmekte olan Mustafa Yalın'ın annesi Kezban Yalın...

On yıldır Eskişehir Cezaevinde yatan, idam cezası Yargıtay'da bozulan ve yargılanması devam etmekte olan Mustafa Kantaş'ın kardeşi Perihan Kantaş...

Su an Nazilli Cezaevinde yatan, sekiz yıldır tutuklu, müebbet hapse mahkûm Mustafa Akay'ın eşi Kiyemet Akay ve çocukları Güller'le, Alçay Akay...

Bu insanlar, söyleşimizde birer mahkûm yakını olarak, yalnız kendilerinin değil, tüm mahkûm yakınlarının sorunlarını da dile getirdiler.

► "Cezaevlerinde yatan yakınlarınızı ziyaret etmek ve asgari düzeyde de olsa, onların gereksinimlerini karşılamak, çeşitli zorlukların yanısına, kuşkusuz ekonomik olarak da büyük bir sorun. Dolayısıyla bu isteginizi ne ölçüde gerçekleştirebiliyorsunuz?

Kiyemet AKAY: Eğimin ziyaretine gitmek ve onun bazı ihtiyaçlarını yerine getirmek bennim açısından zor tabii, hem de çok zor. Çünkü evde çalışan tek benim. Dört tane çocukum var; hepsi de okula gidiyorlar. Evimiz kira, aldığı maaş ise çok az. Sonra ben gitsem, çocuklar da gitmek istiyorlar. Ta Nazilli. Sadece yol paramız dünyanın parasını tutuyor. Tabii gene de üç dört ayda bir gidiyoruz. Gemicimizin yettigince ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz.

► En son ne zaman ziyaretine gittiniz eşinizin?

Kiyemet AKAY: Yılbasa gitmişik. Şimdi 23 Nisan'da düşünüyoruz. Mesafe yakın olduğu için belki Şeker Bayramı'nda gideriz. Ben birini, hadi ikisini götüreyim diyorum ama çocukların hepsi de çok istiyorlar. Açık görüş olacak, iyi olurdu ama...

► En son ne zaman gittin babanın ziyareti Alçay?

Alçay AKAY: En son Kurban Bayramı'nı

da gittim.

► Peki neler konuştuğunu sordu? O sana ne sordu, sen ona neler anlattın?

Alçay AKAY: Bana okulumu sordu, dışarıdan konuşduk. Vakit az olduğu için çok konuşamadık ama.

► Ya sen Güller?..

Güler AKAY: Ben en son 30 Kasım'da gittim. Okulumu sordu bana. Ben de ona durumları sordum. Sonra yılbaşı tekrar geleceğimizi söylediğim, gittik ama görüşemedik."

► Neden, görüş yasağı mı vardı?

Kiyemet AKAY: Hayır, götürdüğümüz yiyecekler içeri alınmadıncaya topluca protesto ettiğimiz. Çünkü tam 33 gündür açlık grevindeydi. En önemlisi yiyeceklerdi. Yoksa biz niye o kadar masraf yaptık; mektupla da hal hatır sorabiliyorduk. Amacımız onların biraz beslenmeleri iyileşmeleriydi. Çoğu hastalanıp, halsiz düşmüştü açlık grevinde. Sonra böyle bir yasak da yoktu önce. Çiğ yiyecek yasak dediler, biz pışırıp götürdük. Onca yemek hedder oldu, bizim de onların da morali bozuldu; çok acı oldu; büyük bir darbe vurdular bize yani.

Kezban YALIN: Biz de az yaşamadık o acıları. Ekmek paramızdan kıstık, olmadığından aç kaldık amma o zamanlar biz de öyle eli boş döndük. Allahtan yeri yakın, Mamak'ta. Sık sık gidip geliyorum, görüşüyoruz yani. Mahkemesi daha bitmedi, Ceza alır da dışarı gönderirlerse ne yaparız, bilmem.

Perihan KANTAŞ: Eskiden zordu tabii, görüş yasağının, açlık grevlerinin olduğu dönemler. Ama şimdi biraz daha iyi. Biz çok gitmemesek bile, eşi, yanı yengem sık sık gidiyor ziyaretine. Giictümizin yettigince ihtiyaçlarını da karşılıyoruz.

► Çocuğu da var mı abinizin?

Perihan KANTAŞ: Hayır yok. Zaten cezaevinde evlendiler, bir süre önce çıktı yengem. Çalışıyor şimdi. Durumumu çok iyi olmasa bile, idare ediyor işte. Ama şimdi bizim asıl sorunumuz şu: Abim Eskişehir'de tutuklu olmasına rağmen, muhakemesi Ankara'da yapılmıyor. İdamla yargılanlığı halde mahkemeye getirilmiyor; getirmemek için de özellikle israr ediyorlar. Üç kişiler. Getirilmeleri zor bir olay değil. Biz Adalet Bakanlığına kadar gittik ama hiçbir sonuç almadık. İllerde getireceğiz diyorlar. Mahkemedede aleyhlerine tanıklık yapanlar var. Onlarla yüzleşmeden, yalanımı doğru mu ortaya çıkmadan adil bir karar nasıl verecek mahkeme...

► Mahkûmlar açısından yasal bir güvence altına alınmamış olsa bile yoğun mücadele, iç ve dış baskilar sonucu şu an dondurulmuş

olan 1 Ağustos Genelgesi'nin kısa bir değerlendirmesini yapar musunız mahküm yakımları olacak?

Kıymet AKAY: 1 Ağustos Genelgesi mahkümlara büyük bir darbe vurdu. Görüşüne gittiğimizde görüpmeye çıkmadılar. Bizler de itilip kakıldık, çok kötü muameleler yaptılar bize. İçerde mahkümlara baskı ve işkence yaptılar. Mecburen açlık grevine gitti onlar da. Hücrelere atıldılar. Sekiz on yıldır içeride yatan bir insan için 33 günlük açlık grevi ölümdür. Yani hem içerdeki hem de bizim için, maddi ve manevi büyük bir darbe oldu bu.

► Gelecekte de böylesi olayların yaşanması ve bir genel affin çıkması için hükümetten, siyasi partilerden ve kamuoyundan talepleriniz ve bekletileriniz nelerdir?

Kıymet AKAY: Beklentilerimiz ve taleplerimiz çok tabii. Cezaevlerinde baskıya ve zulme son versinler. Bugün olmasa bile, kısa sürede bir af çıkarınlar. Bunlar siyasi tutuklu; zaten on senedir içeride yatıyorlar... Bunları istiyoruz ama, hiç umudum yok tabii. Zaten bu işin başı Hükümet. Geçmişte nereye gitmişsek, ya görüşmediler ya da kapıdan içeri sokmadılar, coplarla kovaladılar bizi.

Kezban YALIN: Öyle ya. Adalet Bakanlığımıza gittik, Meclise gittik, her yere gittik. Arkaadaşım dediği gibi: ya görüşmediler, ya da polisle dışarı attular bizi. Burakın böyle seyleri, küçütük bir derdimizi bile halletmediler bizim. Benim oğlumun haftada üç gün mahkemesi var. Öğleyin, eskiden dışında kapıda bekliyorduk. Şimdi bekletmiyorlar orda, dışarı çıkarıyorlar. Öyle olunca hem sabah, hem de öğleden sonra iki kere 500'er lira para alıyorlar bizden, cezaevi içinde götürüp gerirme parası. Tabii doğumuz veremiyoruz bunu. Dokuza senedir bu böyle, gücümüz kalmadı artık. Başvurmadığımız yer kalmadı, ama bir cevap alamadık. Böyle az bir şeyi bile halletmedikten sonra, başka hiçbir şeyi halletmez onlar. İnsan haklarıymiş! İnsan haklarının adı var bize, kendi yok. SHP bile! Senelerdir oy verdigimiz bir parti. Ya içeri sokmadılar, ya da içeri girdiyse bile görüşmediler bizimle. Onlar öyle yaparsa, başkalari ne yapmaz? Millete gelince, herkes kendi derdinde. Ates duştüğü yeri yakıyor anlayacağın. Benim oğlum, bunun kocası, onun kardeşi kendi şahsi çıkarı için yapmadı bu işi amma gel de anlat o insanlara...

Kıymet AKAY: Evet öyle. Halk korkuyor çünkü. Sonra aşığa, yoksullağa, baskıya korkuya alışmış senelerdir, kanıksamış bünleri. Ama biliyorum, onlar da huzurlu değil. Ne kadar rahat gözükseler bile, rahat değiller. Bizim kadar olmasa bile, aşığı, yoksulluğu, baskıyı onlar da çekiyorlar. Bu yüzden çok az destek oluyor bize. Benim de umudum yok ama inşallah destek olurlar biz. o zaman en azından bu denli baskı ve işkence yapamazlar. Belki ilerde genel af çıkarmak sorunda da kalırlar.

Perihan KANTAS: İcerdekiler her şeyden önce insan. Siyasi düşünceleri ne olursa olsun insan haklarına saygı olunması gereklidir. Bu insanlar yillardır içerde. İskenceden, basıdan, beslenme yetersizliğinden ve sağlıksız koşullardan dolayı birçoğu hastalandı, sakalandı, kötü durumda yani. Amaç o insanların bile bile ölümé göndermek değilse eğer, bir genel af çıkarılmalıdır.

Kıbrıs'ın kuzeyinde sosyal demokratların açmazı

Sağ ve sol sosyal demokratlar açık ve alternatif politikalar üretmemiyorlar.

Kıbrıs sorununa demokratik bir çözüm bulunabilmesi için gerekliliği önkoşul hakkında. Kıbrıs Türk muhalefet partilerinin açık ve kesin bir politikasının bulunmadığı bilinmektedir. Kıbrıs Türk liderliğinin izleyegeldiği iç ve dış politikada tayin edici güç, dama Denktas'ın onun hükümleri olmuş, muhalefet partileri ne yazık ki ciddi alternatif politikalar üretmemiştir. Nitekim Kıbrıs sorunun çözümüne ilişkin olarak resmen benimsenen federal Kıbrıs tezinden tarafların anladıkları farklı şeyler olmakla beraber, muhalefet son çözümlemeye Denktas'ın belirlediği politikayi onaylamaktadır. Arada bir Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) nin emperyalizme karşı çıktı. İngiliz üslerinin varlığına rağmen birbirinden farklı tepkileri ise, sol muhalefet yapmanın gereği olmalı. Aslında CTP Genel Sekreteri bir açık oturumda, Kıbrıs'taki İngiliz üslerinin kaldırılması için güçler dengesinin uygun olmadığını ve bunun bulunacak çözümden sonra ertelenmesinden yana olduğunu açıklamış bulunuyor.

İlk önkoşul olarak belirlenen Ada'daki Türk askeri varlığına son verilmesi ve TC görevcilerinin tamamen garriye dönemeleri konusunda, sağ sosyal demokrat Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP)'nin politikası, liderliğin politikasya ile çakışmaktadır. Sol sosyal demokrat CTP ise, her konuda olduğu gibi burada da çelişkili tavırlar ortaya koymustur. Kaçak işçilere karşı çıkarken, adadaki nüfus yapısını değiştirmek için getirilenlere karşı çıkmakta, sadece onların oy gücü olarak kullanıldığından yaktırmaktadır. Dahası, bu partinin Genel Başkanı, KKTC'nin başkanlığı na aday olduğu günlerde yaptığı bir basın toplantısında, TC görevcilerinin Cumhuriyet'in yurttaşları haline geldiğini ve Kıbrıs Türk toplumunu tarafından geçen süre içinde hızla özümsendiklenni öne sürürek, Kıbrıs sorununun çözümü yolunda bir engel olmaması gerektiğini inandığını belirtmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'taki varlığı konusunda sorulan bir soruya da şu yanıt vermiştir: "Bu ülkede Türkiye ve Yunanistan'ın birer küçük askeri birliği bulunmasının bir çözümde uygun düşecegi kanıtsızdır ve bu tür garantiğin Cumhuriyet'in bağıntılılık statüsünde ters düşmeyeceğine inanıyorum!"

CTP'nin şanından, gayriresmi olarak savunur göründüğü bazı politikalar, liderliğin tepkisine yol açarsa, hemen ardından gerilemeye ve resmi çizgiye bağlılığını yinelemek ihtiyacını hissetmektedir. Münih'te yapılan bir seminerde söyletileri konusunda yarlı basında çıkan bir tartışma ile ilgili olarak Meclis'te söz alan Parti Başkanı Özgür söyle konusmuştur: "Gelen görevciler ve Kıbrıs Türkleri kaynaşmalıdır. (Hani aradan geçen sürede içinde özümsenmişlerdi? M.S.) Kaynaşmalıdır, kendilerini bizzat aynı görmemeliydi, syn bir partie toplanmanın olumsuzdur. (CTP'de toplanırlarsa herhalde olumlu olur! M.S.)

İkinci önkoşul olan üç temel özgürlüğün (mülkiyet do-

lasım ve yerleşme) kullanılması konusunda TKP ile CTP, resmi politikanın paralelindedir. Hatta CTP Genel Sekreteri, KKTC ileri öncesi yapılan bir açık oturumda "Kıbrıs Rum burjuvazisinin tüm Kıbrıs üzerinde egemenlik kurma iddiasında olduğunu" belirtmiş ve bunun Türk ve Rumlar in anti-emperyalist ortak cephesinin kurulmasını olanaksızlaştırıldığını söylemiştir. Oysa ki kuzeydeki bağımlı Kıbrıs burjuvazisinin sözde egemenliğine soldan destek veren parlamentarist CTP'nin bizzat bu politikası, sözü edilen cephenin oluşmasını engellemektedir. Kendilerine yönelik bazı suçlamalar "AKEL camuru atma" diye nitelendirilenlerin ideolojik düzeyi belli olmuyor mu?

Üçüncü önkoşul olan "tek yanlı dış müdahale hakeimi" dişayacak, sonuç alıcı uluslararası garantilerin sağlanması" nda da durum yukarıdaki gibidir, yanı liderlikle çakışmaktadır. CTP de "Türkiye'nin etkin garantisinden yana"dır. Bir başka deyişle, Türkiye istediği anda bağımsız Kıbrıs devletinin içişlerine karışabileceğini, hem de adada üslendi-roğlu askerleri aracılığıyla. CTP Genel Sekreteri, bu bağlamda Sovyet çözüm ilkelerini Kıbrıs Türkleri'nin güvenliği açısından yetersiz bulduğunu açıklamıştır.

Özetle, Kıbrıs sorununa bakışta TKP (bu partinin bir milletvekili olan Durdur'an klüsel bazı çıkışları dışında) resmi çizgiyi savunmakta, CTP ise kendisinin en samimi federasyon savunucusu olduğunu belirtmesine rağmen, bu konuda liderlikle olan ayrımlanın kesin çizgilerle ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır. Zaten CTP'nin ideolojik zaifliğini kendisini iç politikada da göstermektedir. Meclis'te sandalyesi olmayan Atılımcı Halk Partisi'nin eski başkanlarından olan Başkanı Kotak, tek başına politika üretip öne geçerken, ana muhalefet partisi olduğunu öne süren CTP, öğretmenler grevinde KTOS kazanırsa demokrasi kazanacaktır. KTOS kaybederse halk kaybedecektir" diyerek, aczını dile getirmiştir. Kıbrıs'ın işgal altındaki kuzeyinde yer alan sosyal demokrat muhalefet, gerek iç, gerekse dış politikada açık ve alternatif politikalar üretmemiştir. Son 1985 genel seçimlerinde halkın yüzde 54,47'sinin, oylarını sosyal demokratlara verdiğe de unutulmamalıdır.

Savunur göründüğü bazı politikalar liderliğin tepkisine yol açarsa, CTP hemen geriliyor, resmi çizgiye bağlılığını yineliyor.

PARTİİÇİ DEMOKRASI

Marx ve Engels için demokratizmin özgür insan faaliyetinin temel ilkesi olarak tanınması, uyrukluğunu ve otoriteye inancın her türünden nefret, kendi hayat konumlarının herhangi bir kişi kültüyle mutlak bağıdaşmazlığı, insanlık onuru kadar doğaldı.

Parti içi demokrasi sorunu bugün sosyalizmin en çok tartışılan konularından biri. Geçen sayılarında konuya değinen tartışmalara yer vermiştık. Profesör Rem Blum'un Socialism, Theory and Practice dergisinde yayınlanan ve parti içi demokrasi konusunu ele alan yazısını bu tartışmalara ışık tutması amacıyla yayınlıyoruz.

Demokratikleşme süreci Sovyet toplumunun devrimci yenilenmesinin anahtarları olarak belirliyor. Demokrasi daha da derinleşmedikçe, ulkedeki tüm işlerin çözüm ve kararlaştırılması geniş kitleleri kapsadıkça, toplumsal yönetim ve özdenetim biçimleri hayatı geçirildikçe, eleştiri ve aleniyet gelişmedikçe durgunluk görünümü tam anlamıyla aşlamaz, başlayan yeniden yapılanmanın başarısı düşünülemez.

İste bu nedenle bugün demokrasi, bu arada partiçi demokrasi üzerine bilimsel çalışma elzemdir. Bunun yasa ve ilkeleri bilimsel sosyalizmin kurucularının mirasında gösterilmiştir.

Demokratizm

Karl Marx ve Friedrich Engels'in komünistlerin partiçi faaliyetlerinin özgürlük sorunlarını tüm yönleriyle işlemeye imkânları olmadığı. Bu anlaşılır bir seydir. Onların teşviğiyle kurulan Komünistler Birliği, 1848-49 devriminin firtınalı olayları içinde etkin bir örgüt rolü oynamaktan henuz yoksundu. 1. Enternasyonal faaliyetinin tüm önemine rağmen parti değil, bir "inci birliği" idi. Öte yandan Marx ve Engels'in ancak hayatlarının son dönemlerinde sosyal demokrat partiler doğu ve işçi sınıfının bağımsız örgütleri olarak faaliyete geçtiler. Buna ilaveten, bu partilerin çoğu, çok özel illegal ve yarı legal koşullarda çalışmak zorundaydı.

Aşında Engels, o zamanki uluslararası işçi hareketinin giderek öncü güçü haline gelen Alman sosyal demokrasisinin gerçek yükselişini gözleme imkânı ancak yaşamının son beş yılında bulmuştur. Fakat Alman sosyal demokrasisinin bu nispeten özgür kısa faaliyet dönemi dahi, işçi sınıfının kitle sel partisinin hareket tarzi, yöntem ve faaliyet bicimleri üzerine, parti üyelerinin geniş kitlesinin aktifleşmesini teşvik edecek, onları sosyalist

olarak eğitecek ve örgütlerinin gerçek sahibi haline dönüştürecek Marksist ilkelerin gerçekleştirilebilmesini mümkün kılacak şartların, parti içerisinde yaratılması üzerine düşünmek için ona zengin malzeme sundu.

Marx ve Engels gibi böylesine sosyal ve humanist düşünen insanlar için demokratizmin özgür insan faaliyetinin temel ilkesi olarak tanınması, uyrukluğunu ve otoriteye inancın her türünden nefret, kendi hayat konumlarının herhangi bir kişi kültüyle mutlak bağıdaşmazlığı, insanlık onuru duygusu kadar doğaldı. Marx ve Engels'in gizli komünist topluluğuna katılımalarının, bizzat Marx'ın belirttiği gibi, "ancak tuzuklerden otorite hurafesini testiye edecek her şeyin çıkartılması şartıyla (gerçekleştiğine)"¹¹ işaret etmek yeter. Marx ve Engels'in görüşüne göre illegal partinin ya da illegal Birlik'in dahi çalışması, mümkün olduğunda seçime, kolektif müzakereye ve görevlerin sıkı denetimine dayanmalıdır. Nitelikte Engels'in imzası bulunan Komünistler Birliği'nin tüzüğünde şöyle denir: "Yerel ve merkezi organların üyeleri bir yıldıza seçilir, yeniden seçilebilir ve seçmenleri tarafından her an azledilebilirler."¹² Tartışmaların yürütülme tarzına ilişkin özel bir tütük maddesi vardı.

Engels, partinin illegal şartlar altındaki despot bir rejime karşı "askeri" mücadele döneminde- faaliyeti ile legal şartlardaki faaliyetini kesin olarak ayırmıştır. Birinci durumda partiçi demokrasi ister istemez sınırlı olmak zorundadır. Daha sonraları, Bolşevik Partisi'nin yaratılması ve sağlamlaştırılması için mücadele yıllarında, Vladimir Lenin de rén illegalite şartlarında faaliyet gösteren parti için demokratizmin sınırlanılmasının kaçınılmaz olduğunu işaret etmiştir gerçi, ama aynı zamanda mümkün olduğunda fazla aleniyetin zorunluluğunu da vurgulamıştır. 1903'te şöyle yazıyordu: "Sekter yuvar yapısının geleneklerine son vermenin ve -kitlelere dayanan bir partide- şu şarıt kararlı şekilde yerlestirmenin zamanıdır. Daha çok işik! Parti her şeyi bilmelidir..."¹³ Illegalitede, sıkı gizlilik koşullarında da Lenin partiyi bir gizli "tarikat" olarak değil, proletaryanın mücadele örgütü, onun kitlelerle sıkı şekilde bağlanmış öncüsü olarak görüldü.

Illegal örgütlerde merkezîcilik sorunu zorunlu olarak ön plana çıkar. Illegal olarak faaliyet gösteren partinin saflarında parti disiplinini ve birlliğini tehdit eden politik davranışlara izin verilemez. Sınıf karşıtı, bu tür davranışları dayatır ve bu durumda buna karşı politik-ideolojik mücadele, örgütün kendi varlığını korumasının bir aracıdır. Bu ne-

denle illegalitede etkinlik gösteren bir parti önderliğinin kendi saflarının sağlam birliği için kararlı mücadeleinin ön plana çıkması çok doğaldır.

Partinin nihai hedef uğruna verdiği mücadelenin yürütülebilmesi için illegalitede demokrasının sınırlanırmasının gerekli olan şartlar, partinin legal faaliyete geçmesiyle kural olarak ortadan kalkarlar. Parti, legiteyi kazanınca, yegane varoluş ve gelişmesi üyelerinin azami aktivitesine bağlı olan, kendi kendini örgütleyen, demokratik bir kurum olarak işlemeye imkânına kavuşur.

Parti normal çalışma koşullarını elde edince haklı olarak artık bir kitle partisi olmak ve kitlelere dayanmak için çaba gösterir. "Milyonların partisi bir kaç yüz kişilik bir tekke den tamamen farklı bir disipline sahiptir."¹⁴ Böyle koşullarda partiçi demokrasi, parti üyeleri, en başta da genç parti üyeleri onuz parti hedeflerinin aktif ve girişken militanları haline dönüştürilemeyecekleri için öncelikle zorunludur.

Partiçi eleştiri özgürlüğü

Friedrich Engels 1. Enternasyonal'de demokratik ilkeleri işçi hareketi içerisinde geliştirilecek bir çizgiyi kararlılıkla uyguladı. Marksizmin kurucularının ilk uluslararası işçi örgütü içerisindeki faaliyetlerinin ana doğrulardan birini sekterlige ve komplikasyona karşı mücadele oluşturdu. Çünkü Marx'a göre bu tür birleşmeler, "proleter hareketin gelişimiyle gelişen birleşmeler, zira bu topluluklar işçileri eğitmek yerine, onları, girişkenliklerini engelleyen ve bilinçlerini yanlış yöne sevk eden otoriter ve mistik yasalara tabi kılalar."¹⁵ Marx'in bu fikirleri, basın ve toplanti özgürlüğü olmaksızın işçi hareketinin mümkün olmadığını yazan Engels'den tam bir destek buldu, çünkü "bu özgürlükler olmaksızın işçi hareketi kendi başına hareket edemez; bu mücadelede işçi hareketi kendi yaşamı için zorunlu olan unsurları uguruna, solumak için muhtaç olduğu hava uguruna mücadele eder."¹⁶ Dolayısıyla Marx ve Engels Uluslararası İşçi Birliği'nin demokratik ilkeler temelinde önemlendirilmesi ve "yerel inisiyatif ve bağımsızlığa en büyük hizmet alanı" tanımmasını tüm güçleriyle savundular.

Engels'in, kendi döneminde Alman sosyal demokrasisinin geçen yüzyılın sonlarına doğru mücadele ve parti inşası alanındaki tecrübeleriliğinde yazdıklarının bugün de geçerlidir. Hangi ülkede faaliyet gösterirse gösterebilir, sosyal ilerleme mücadelede seleflerinin kazandıkları tecrübeleri kibirli, yukarıdan bir

"Ve insanların parti memurlarına sonu gelmez bir itinaya davranmayı, onların önünde yanılmaz bürokratların karşısındaymış gibi itaatkâr durmayı artık bırakmaları gerekiyor."

edayla horlamak komünistlere tamamen yabancıdır. Bilindiği gibi Lenin, yeni tipte partiyi yaratlığında diğer ülkelerdeki işçi sınıfının ve partilerinin doğrudan devrimci pratiğine sürekli başvurdu ve Avrupa sosyal demokrasisinin politik tecrübelerini tahlil etti.

Friedrich Engels'in partiçi demokrasi sorunsallı ile ilgili teorik mirası SSCB'de uzun bir süre, deyim yerindeyse, gölgdede kaldı. Oysa SBKP ve ülkede filen gelişmekte olan demokratikleşme süreci, bugünkü komünist kuşaktan, Engels'in öğüt ve tavsiyelerini, tabii aradan geçen yüz yıl içinde ortaya çıkan yeni gerçeklerde de gözönüne tutarak, büyük bir dikkatle incelemelerini ve bundan yaraticı bir şekilde yararlanmalarını talep etmektedir.

Otoriter ve emre dayan çalışma ıslubu, yetki hiyerarşisi, sadece en tepedeki yönetim karşısında değil, ayrıca bölge ve şehir düzeyindeki her görevli karşısında da alınacak tavırın adeta ödevde dönüştürmiş bir unsuru olarak dayatılan hürmet, SBKP'nin bir dizi önemli organında belirli bir dönem egemen oldu. Hürmet otoriteyle karıştırdı. Böyle bir ıslup, Marksist partinin demokratik yapısına, Lenin tarafından oluşturulan Bolşevik gelecek ve ilkelere tamamen aykırıdır. Bu ıslubun sosyalist ve demokratik temellere dayalı, iç dinamik sahip bir örgütte yeri yoktur. Engels söyle yazıyordu: "Ve insanların parti memurlarına -kendi hizmetkarlarına- sonu gelmez bir itinaya davranışmayı ve onların üzerinde eleştiriçi değil, yanlışız bürokratların karsımdaymış gibi itaatkar durmayı artık bırakmaları da gerekiyor."¹¹

Gelişmeye ve mükemmelleşmeye, yenilemeye ve yaratıcılığa yönelik, yanı (alışılmış, önceden programlanmış bir faaliyet anlamına gelen "yeniden üretkenlik"ten farklı olarak) muhtevâ bir "üretkenlik" kavramıyla tanımlanan her şeye yönelik her canlı örgüt, konuşma, tartışma ve eleştiri özgürlüğü olmaksızın var olamaz.

Devrimci eleştiri mevcut düzenin derinde yatan temellerini hedefler ve bu yüzden zorunlu olarak müsamahasızdır. Marx'ın belirttiği gibi, "acımasızlık bütün eleştirilerin ilk şartıdır..."¹² Elbette biçimde değil, her şeden önce özde, uygulamada, muhtemel bir durgunluğun en önemli sebeplerinin açığa çıkartılması açısından, önceden tespit edilmiş bir ölçüden bağımsız olmadı acımasızlık. Böyle bir eleştirinin küfürle ilgisi yoktur ve olamaz. Marx, gerçek eleştiriyi küfür biçimindeki eleştirinin doğrudan karşısına koyar.

Çeşitliliği kapsayan birlik anlayışı, birliğin düşüncenin tek biçimliliğine, düşünce eşitliğine indirgenmesi, aslında parti yaşamında olumsuz eğitimişlerin kaçınılmaz hale gelmesine yol açar, onun kendini sürekli geliştiren örgüt olarak etkinliğini köstekler. Lenin Kasım 1906'da söyle yazıyordu: "Eylem birliği, tartışma ve eleştiri özgürlüğü... Bizim tanımlamamız böyledir. En ileri sınıfın demokratik partisine ancak böylesi bir disiplin yarası. İşçi sınıfının gücü orgütür. Yığın örgütü olmaksızın proletarya hiçdir. Örgütlenme her şeydir. Örgütülük eylem birliğidir, pratik davranış birliğidir." Ve devamlı "Bu yüzden proletarya tartışma ve eleştiri özgürlüğü olmayan bir eylem birliğini tanımaz."¹³

Aynı şey X. Parti Kongresi'nde (1921) kabul edilen "Parti Yapısı Sorunu Üzerine"¹⁴

başlıklı kararın 19. maddesinde dile getiriliyordu: "Çalışma yöntemleri, her şeden önce tüm önemli sorunların geniş müzakeresi; bu sorunların tam bir partiçi eleştiri özgürlüğü ortamında tartışılmazı yöntemleridir, bu sorunlar üzerine herkesi bağlayan parti kararları alımmadıkça tüm parti kararlarının kolektif olarak oluşturulması yöntemleridir."¹⁵

Partiçi eleştiri özgürlüğüyle ilgili olarak Engels de hiç bir tereddüt göstermez. Şöyle yazıyordu: "İşçi hareketi mevcut toplumun en sert eleştirisine dayanır, eleştiri onun için hayatı bir unsurdur, işçi hareketi kendi kendini eleştiriden nasıl uzak tutmak, tartışmayı yasaklamak isteyebilir? Peki başkalarından kendimiz için söz özgürlüğünü, onu kendi safalarımızda yeniden kaldırırmak için mi talep edeceğiz?"¹⁶ Evet, eleştiri ve özelestiri iktidardaki bir parti için çok daha gereklidir, gerçektan hayatı oneme sahiptir. Bu eksiklik ve ihmalkârlıklara karşı mücadelede onun ana silahı, kendi faaliyetleriyle ilgili özdenetimin ve emekçilerle olan ilişkisinin sürekli bir biçimi, partiye kazanımları soğukkanlılıkla değerlendirme ve nerede neyin düzeltilemesi gerektiğini açık olarak tanıma imkânı veren bir biçimdir. SBKP XXVII. Kongresi'nin ilke doğrultusu da iste tam budur.

Parti faaliyetinin başarısı şüphesiz birlik olmadan mümkün değildir. Dahası, bu başarı temel değerler sistemiyle, temel teorik ilkelerle ilgili fikir birliği olmaksızın mümkün değildir. Ama bu birlik, Marksist öğretinin tüm özünden anlaşıldığı üzere, ancak düşünsesizce itaat yerine yaraticı bir durgunsuz çalışma söz konusu olduğunda durgunluğa yol açmaz. Parti, diyordu Engels, içerisinde çeşitli nuanslar barındırmak varlığını sürdürmez. Engels'in vurguladığı gibi, "diktatörlüğün behindisinden bile"¹⁷ kaçınılmazdır.

Basın ve partiçi demokrasi

Engels'in partiçi demokrasının gelişmesinde basının rolü üzerine fikirleri dikkate değer. Engels, işçi sınıfı partisinin "program ve kabul edilen taktik dahilinde partinin her bir adımına karşı çekinmeksızın muhalefet yapabilecek ve parti kurallarının sınırları dahilinde program ve taktiği de serbestçe eleştirebilecek" bir basına ihtiyacı olduğuna işaret etmiştir.

Tail durumlardan ve herhangi birinin madrabazlıklarından bağımsız olan, kelimenin gerçek anlamında böylesi bir parti basımı, parti içerisindeki tüm meseleleri eleştirel denetimi altında tutacak, tüm parti üyelerinin parti normlarına uymanızı sağlayacak, alenyen ve partiçi demokrasının gelişmesinin etkin bir aracı olacak ve aynı zamanda her türlü putlaşturma görüntülerine ya da kişisel ihtarlarla karşı panzehir olarak işlev görecek durundadır. Partinin her yönüyle demokratikleştirilmesinde Engels'in bu tavsiyesinin gerçekleştirilmeli güncel bir önem kazanıyor, çünkü demokratik süreçte keyfi sınırlama ve istisnalar sürecin bu nitelikini zafer ugratır. Lenin'in "Ne Yapmalı?" eserinin, parti üyelerine dayanan bir denetim mekanizmasının gerekliliği fikrini içermesi de dikkate değer. Lenin, "tüm politik arenanın tipki seyircilerin karşısındaki bir tiyatro sahnesinde olduğu gibi herkesin gözü önünde durduğu", de-

mokrasi ve politik özgürlük şartları altında yaşayan bir ülkeyi örnek gösterir ve şuna işaret eder: Böyle şartlar altında herkes "su veya bu politikacının belli bir tarzda başladığını, belli bir gelişime gösterdiğini, hayatın zor bir anda söyle ya da böyle davrandığını, tamamen belirli özelliklerinden dolayı sıvıldığını bilir -ve tabii bu nedenle tüm parti üyeleri böyle bir adamı tam bir vukufla belli bir parti görevine sebebiliyor ya da seçmeyebilir... Tam aleniyet ve seçim işleyişile 'doğal arınma' ve genel denetim, her yöneticiinin eninde sonunda hakettiği yeri almasını, kendi gücü ve yeteneklerine en uygun düşen işi üstlenmesinin, yanlışlarının tüm sonuçlarına bizzat kendisinin katlanmasıının ve herkesin gözü önünde hatalarını görebilmek ve bundan kaçınabilme yeteneğini kanıtamasının güvençini verir."¹⁸

Engels'in, partinin geçmiş tecrübeleri üzerinde eleştirmenin önemine ve eleştiriının bugüne ve geleceğe yönelik ders ci-karma amacıyla uygulanmasına işaret etmesi de olagastır. Engels şöyle yazmıştır: "Partinin kendi geçmişini... eleştirmesi ve böylece daha iyisini yapmayı öğrenmesi bence mutlak olarak gereklidir."¹⁹ Engels'e göre böyle bir eleştiri sınırlanılmamalıdır. Partinin geçmişteki faaliyetinin tek bir alanı için bile tabu olmamalıdır.

En üst parti makamlarının eski kararlarına yapılan hiçbir atıf da geçmiş faaliyetlerin şu ya da bu yönünün değiştirilmesine ve mahkûm edilmesine engel olmamadır. Engels bu konudaki fikirlerini gayet açık dile getirmiştir. "Kongre karar özür değildir. Eğer parti kendini bugün dahi eski, rahat barış döneminde alınmış kongre kararlarına bağlamak istiyorsa, kendi kendini zincire vuruyordur. Canlı bir partinin üzerinde hareket ettiği hukuk temeli sadece kendi kendini türememeli, ayrıca her zaman değiştirilebilir olmalıdır... Bir parti... yasalarını sadece canlı, sürekli değişen ihtiyaçlarında aramalıdır. Fakat parti bu ihtiyaçların artık katı ve ölü olan eski kararlarına tabi kılınmak isterse, kendi mezarını kazalar."²⁰

Uluslararası işçi hareketinin zengin tarihinde ve iktidarda bulunan partilerin politik faaliyetlerinde biriken tecrübeler doğal olarak bilimsel sosyalizmin teorik mirasında düzeltmeleri beraberinde getiriyor. Fakat bir şeye tereddüt edilemez: Engels'in partiçi demokrasi üzerinde düşünceleri hayret uyandıracak ölçüde canlı bir yankıya sahiptir ve bugünkü yaşamın pek çok pratik görevinin çözümünde, her şeden önce sosyalist toplumun, bizzat partinin çalışmalarının ve yaşamının daha da demokratikleştirilmesine teorik bir temel sunmaktadır.

Çeşitliliği kapsayan birlik anlayışı, birliğin düşüncenin tek biçimliliğine, düşünce eşitliğine indirgenmesi, parti yaşamında olumsuz eğilimlerin kaçınılmaz hale gelmesine yol açar.

1) K.Marx/F.Engels,
Werke (Tüm Eserleri), c.34,
s.308.

2) age, c.4, s.598.

3) Vladimir I.Lenin,
Werke (Tüm Eserleri), c.7,
s.106.

4) K.Marx/F.Engels,
Werke (Tüm Eserleri), c.38,
s.448.

5) age, c.17, s.655.

6) age, c.16, s.77.

7) age, c.17, s.640.

8) age, c.38, s.35.

9) age, c.34, s.48.

10) Vladimir I.Lenin,
Werke (Tüm Eserleri), c.11,
s.314.

11) Kongrelerde, Parti
Konferanslarında ve MK
Plenum Toplantılarında
Alınan Kararlarla Sovyetler
Birliği Komünist Partisi,
Moskova, 9. basım, c.2,
s.327. (Rusça).

12) K.Marx/F.Engels,
Werke (Tüm Eserleri), c.37,
s.328.

13) age, c.37, s.440.

14) age, c.38, s.517.

15) Vladimir I.Lenin,
Werke (Tüm Eserleri), c.5,
s.495.

16) K.Marx/F.Engels,
Werke (Tüm Eserleri), c.38,
s.510.

17) age, c.34, s.418.

ŞEFİK HÜSNÜ VE SANAT

Şefik Hüsnü, sanatın sorunları üstüne yazmaya başlamış ama ilerleyememiş gibidir. Düşünceleri bilimsel bilginin esininden kaynaklanır, fakat maddeciliği tümüyle kuşatan bir donanımı taşımaz.

bilirliğin ötesini bekleyendir.

□

Dr. Şefik Hüsnü Deymer'in sanat ve edebiyatı konu alan üç yazısı, Marksist siyasetçilerimizin ilklerinin konuya ilintili ilk yazılarından oluştu. Bakımdan ilgi çekicidir.¹ Şefik Hüsnü'yu bir de bu yazılarında değerlendirmek, düşünsel etkinlik alanının ne denli geniş olduğunu enikona örnekleyecektir.

Şefik Hüsnü Haziran 1921 ile Şubat 1925 arasında, 31 sayı yayınlanan *Aydınlık* dergisindeki söz konusu üç yazısında kendini aşmaktadır ama, şunuyla birlikte: Çağının Marksizm kültürünün de kıyısına gelmiştir. Sözelimi "Halk ve Sanat" yazısında, kültür, üreten nesnesiyle içe bir ilişkide açıklayışı söylerdir: "Her yüz yıl bütünüyle kendini çeken bir amaca doğru yürürt. Kendine özgü eğilimleri, toplumsal arzularının önünden durulmaz bir akış ve bunlara uygun düşünsel coşkunluk ve heyecanları vardır. Yüz yıl özünü bu etkenler ortaya koyar. Sanat, yüzyılı egemen olan düşünceleri ve insan duygularını, estetik duygularımızı okşayarak sevimli ve çekici biçimlerde sözçüklerle, çizgilerle veya renklerle ölçülu ve uyumlu olarak anlatmaktadır... Ve yüz yıl özüne uygun düşen sanat ancak kahçı olabilir."

Şefik Hüsnü, "sanat eserinin anlamına inmek ve seyrinden estetik bir zevk duymak için (...) bizce bilim ve teknığın gereği hemen

yoktur" derken ve bu düşüncesinin, "ögrenimden yoksun kalmış olanlar, doğuştan getirdikleri sezilen yetenekleyle" sanat eserlerini alımlayabilecektir, diye pekiştirirken, sanat anlayışını propagandanın gereklerine bağımlı kılardı. Oysa yararlılığı bir yana bırakıldığında, dönemin ileri kültürünün kavrayışı düzeyinde görür Şefik Hüsnü'yi: "Sanat eseri, geçmiş yılların gölgeleri içinde, düşüncelerimizin, geleneklerimizin ve umitlerimizin gerçekini keşfetmek olağımı geleceğin tarihçilerine bahseden, ileri için dikilmiş, bir anılar uyandırıcı anıttır. Bunun için bizden sonrada kalması gereken bütün amları kapsamalıdır." Ona göre has sanatçıya düşen de, bunu yapmaktadır.

"Türk Aydları" yazısında ise, bütünlüğü olmasa da, kendine özgü, tartışılabilir yaklaşımalar getirir. Cenap Şehabettin, Süleyman Nazif ve Halit Ziya'yi değerlendirdiği dikkate değerdir. Servet-i Fünun'un üç yazısını kince eleştirir: "Az yakından bakılacak olursa, biçimsel ve görünürde zenginlikler altında, açıkça bir boşluk saklayan sıradan yazar ve gazetecilerdir. Zaten dillimizin son zamanlarda kazandığı yalnızca bağlı anlatım kabiliyeti sayesinde bu yapma, biçimsel sözler de estetik zevkimizi artık okşamıyor." Yerinde miydi bili cleştiriler? Neredeyse yüz yıl geçti, Aşk-i Memnu hâlâ yaşıyor. Tabii bu arada Tevfik Fikret'in *Edebiyat-i Cedide* yazaları için eleştirileri de anımsanabilir: "Tekmil şirlerimizde, hikâyelerimizde, tasvirlerimizde bir solgunluk, bir kansızlık, bitkinlik eseri görülmeye; bu hasta çéçek hali edebiyatçularımızın sıcak köşelerinde kendisine pek uygun yerler bularak nazik nazik yerleşiyor; yazılan şeylerin hemen hepsinde bir veremli öldürülüğü var, derin bir süküt içinde, uzun bir inilli..."²

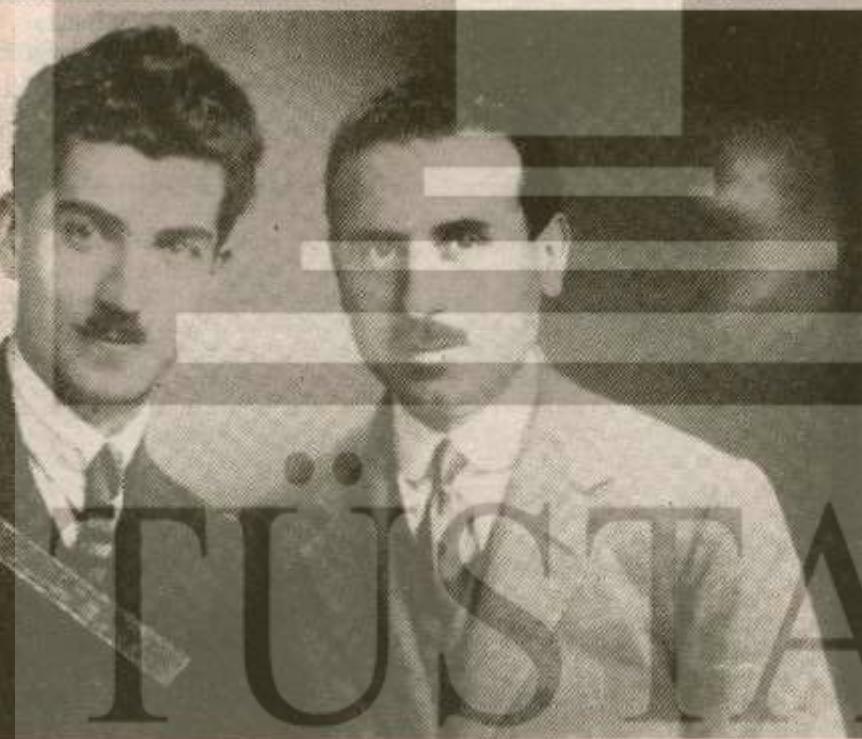
Tevfik Fikret, Şefik Hüsnü'nün aradığı "özgür ve bağımsız aydınlar"ın en önemlidiydi; Namık Kemal ve Ziya Gökalp ile birlikte, "düşünür adını hak etmiş"ti: "Namık Kemal vatan sevgisini, Tevfik Fikret insan sevgisini, Ziya Gökalp de insan duygusunu Türkler'in bir kısmına telkin etmemeyi, tanıtmayı başarmışlardır." Şefik Hüsnü için Tevfik Fikret ve Namık Kemal, özgürlük ve hımanist düşüncede adına, bir adım önde dururlar.

Şefik Hüsnü'nün bu seçimi, "Anatole France-Nobel Armağanı" yazısında kendini artık coşkulu biçimde gösterir. Döneminin çerçevesine sığdırılmışlığı bir gerçekçilik anlayışını sürekli geliştiren Anatole France', "zamanınızın en büyük yazarı" diye karşılar. Üstelik gene gerçekliğin, ilki 'yöresel',

arih, içindeki kişilerle de anlaşılır: Kişilerini tarihin ağırlığı altında bırakmadan, tarihi o kişilerden bilmeden... Şefik Hüsnü taşının on yılları içinde unutulur, neden unutulduğu sorgulanmaz sözelimi: Türkiye insanının bellegi, toplumsal iklimince sakatlanmaya yazgılıdır. Şefik Hüsnü'lerin unutulduğu yerdense, geleceksizlik doğabilir; tarihsiz, yanı geçmişsiz bir gelecek ya da gölgelerin yürüyüşü. İşte bu tarihin sürgüt öznelliğe koşullanması nasıl olanaksızsa, yeni bir düşünce kültür edinildiğinde, Şefik Hüsnü de değerlendirilecekti.

Şefik Hüsnü aynı zamanda Marksist bir düşünürdü. Bu özelliğiyle ne yuceler katına çıktı, ne de cüceler katı uygun düşebildi ona. Değil mi ki bugün bulunduğu düzleme çektiğimizde bile okunmaya dekmektedir (ve bu da geçmişin değerlendirmenin en sinayı ölçüdür), Şefik Hüsnü düşün yaşamımızın ve siyasal kültürümüzün onsuz olunmazı, kadir-

▼Yıl 1925. Ali Cevdet ve Dr. Şefik Hüsnü

DOKUN

Güzel Bakan

ikinci 'kötümser ama gelecekçi' iki yaratıcı romancısı, İngiliz Thomas Hardy ve H.G. Wells ile 'idealiste yaşama felsefesi'nin ünlü Fransız temsilcisi Henry Bergson'un, Nobel Ödülü'nün obur adayları olarak, Anatole France'in değeri önünden silineceklerini söyleyerek... □

Sefik Hüsnü, sanatın sorunları üstüne yazmaya başlamış ama, ilerleyememiş gibidir. Düşünceleri bilimsel bilginin esinden kaynaklamır, fakat maddeciği tümüyle kuşatan bir donanımı taşımaz. Bilimsel maddeci sanat kuramının abecesindedir daha. Toplumu gerçekçiliğe değil de, halkın sanat anlayışına ulaşmıştır. Halkçılıkla örtüşür gerçekçi sanat arayışı; yalın ve ancak yaşamın olumlu renklerine dönüktür yüzü. **Aydınlık'ta**, saptayıcı ve yatay bir yaklaşımla yetinmesine, hatta bunu amaçlamasına karşın, ona "proletkult solculuğu" yanında yer vermek de olağansızdır.

Sefik Hüsnü'nün gerçekliği, içeren bakınca görülebilir. Fransa'dayken Jean Jaures'in yazılarından etkilendiği biliniyor, Marksizmi asıl kaynaklarından öğrendiği de obur yazılarından belliidir ama, bilimsel maddeci sanat kültürünün o günkü çevrenini tam kucaklayamamıştır. Lenin'in sanat ve edebiyata değin yazaları dergi ve gazete sayfalarında kalmıştır. Trotski, döneminin gerçekçi edebiyat kuramını aşmaya çalışan kitabı **Edebiyat ve Devrim'i** daha yazmamıştır. Yıl, 1921-1922. Yeni bir gerçekçilik yönnesi, toplumu gerçekçilik olarak anlatılmaya adaydır ama, çok sonra aydınlatılacaktır. **Sefik Hüsnü Gorki ve Plehanov'u** da okuma olağanı bulamamışsa, bu gelişmeleri Türkiye'den nasil kavrayacaktır?

Ülkesinde, Şemsettin Sami'nin **Taaşşuk-i Talat ve Fitnat**'nın yayınlandığı 1872'den **Aydınlık** dergisinin çıktıığı 1921'e dek geçen ellı yılda, yalnızca 21 romanının, 66 romanı yayanmıştır. Dünya edebiyatından yapılmış çevirilerden, bugün hâlâ anılanlar çok azdır: Victor Hugo, Voltaire, Alphonse Daudet, Chateaubriand'in tek tük kitapları, belki birkaçı daha... O yılın Türküsü'nde, **Sefik Hüsnü'nün** düşünsel etkinliğine ışık tutabilecek zenginliğimiz de bu kadardır.

Öyle anlaşılıyor ki, **Sefik Hüsnü** Beşir Fuad'a okumamıştı. Tanışmadı, güçlü bir ışık kaynağı edinebilirdi. **Sefik Hüsnü** doğduğuanda ölen (1852-1887), sonunda maddeci düşünceyi yakalayan, Victor Hugo ve Voltaire üstünde kitaplarıyla, genç yaşında döneminin çok ötesinde bir düşün adamı kimliğiyle parlayan Beşir Fuad'dan habersiz görünümkedir **Sefik Hüsnü**.

Bugün bile habersiz olduğumuz Beşir Fuad'dan. ■

1. **Sefik Hüsnü'nün** **Aydınlık**'da yayınlanan bütün yazıları için bkz: **Türkiye'de Sanatlar, Ülke Yayımları, Nisan 1975.** (Birinci basım: **Şeyma Yazar adıyla, Mart 1971**).

2. **Çağdaş Türk Edebiyatı-Mesrutiyet Dönemi, Sükran Kurdakul, Broy Yayımları, Eylül 1986, s.39.**

Hıusal Eğitim Bakanı H.C. Güzel bu yazımızın konusu. Bu güzel bakanımız, ilerici kamuoyunun iyili tanımadasında yarar var. Çünkü, Bakan Güze, ilginç kişiliğe sahip bir insan. Yere, zamana ve seslendiği kitmeye göre konuşan; özünü saklayan, uygulamada özünden ödüne vermemeyen bir kişilik taşıyor.

Hasan Celal Güzel'in iki yüzü var. Bir yüzünde demokratik, aydın ve leşlik; öteki yüzünde dincilik ve gerililik var. Gerçek ve öz yüzü ikinci. Ne var ki, Sayın Bakan bu gerçek yüzünü kamuoyundan gizli tutuyor. Ustalık burada. Ustaca tutumunu sergileyen pek çok ilerici insanda, "ne kadar demokrat adam, güzel sözler söylüyor vb." sözlerin doğmasını sağlıyor. Yıllarca öğretmen örgütüne yapan Sayın Ali Bozkurt'a bile "siz Hasan Ali Yücel olabilirsiniz" dedirtme becerisini gösteriyor. Bakan Güzel'in böyle olmadığını zaman içinde hep birlikte göreceğiz; görünün köy, görevliler için kılavuz istemez.

Bu yönüyle kanıtmamız bakanlar içinde en tehlikeli budur. Çünkü, bunun ne olduğunu çok az insan biliyor, bilmeyenler kendisine övgü dözyor, arka çikıyor. Bu arada bakanlıkta öz yüzünün gerektirdiği uygulamayı rahatça yapıyor. Başbakan Özal, örnek aldığı insan. Başbakanın laik ve aydın yüzünü eşli Semra Özal temsil ediyor. Kendisi tarikatçı, gerici ve dinci yüzünü ülke düzeyinde uygulamaya sokuyor. Hasan Celal Güzel'in eşi bu tür gösterilere girmediği için, iki yüzü de kendisi temsil etmek zorunda. Aralarındaki fark sadece bu.

Bakan Güzel'in yalan yüzü nasıl sergilenebilir? Bir kez ilerici örgüt ve dergilerin her toplantısına geliyor. Yöneticilerini makamında kabul ediyor. Buralarla öz Türkçe sözcüklerle herkesin hoşuna gidecek sözleri söylüyor. Bunu dinleyenler, "bu adam ne kadar iyi" demekten geri durmuyor. Bakan çok ustaca şekilde sözlerinin sonunda "kışisel düşüncem" demeyi ihmal etmiyor. En son Eğit-Der Kurultayında ca ayni rolu oynamış pek çok öğretmenin onayını almayı başarmıştır. Ozan Vecihi Timuroğlu "ne demek kişisel düşünce" diyecek eleştirmese idi. Bakanın bu kandırıcı sözleri yanıtız kalacaktı.

İnsanlar kişisel düşüncelerine uygun partilere oy verirler. Bir bakanın kişisel düşüncesi aynı, partisel düşüncesi aynı olabilir mi? Kuşkusuz olamaz. Ayni olursa adama "bizim part de ne işin var" diye sorarlar. Bakan Güzel bu rolu iyi cynadı, sol kesimi etkisiz hale bir ölçüde getirdiği için, partisinden böyle bir soru gelmiyor. Nedeni belliidir. Bakanlıkta yerleşirdiği dincileri daha öst düzeylere rahatça çıkarıyor. Buradaki gelişmeler büyük ölçüde gizleniyor.

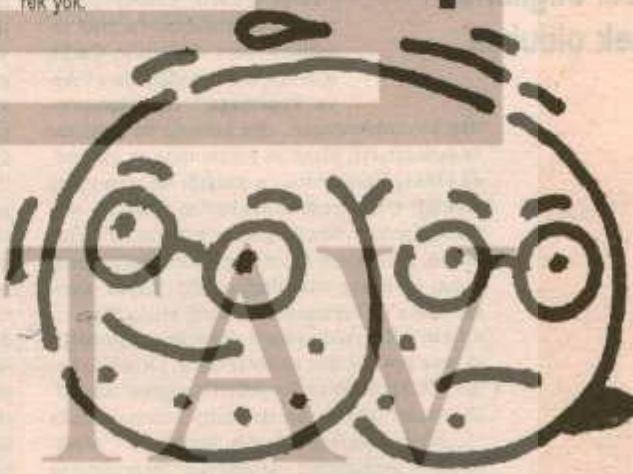
Savımızı kanıtlayan bir başka örnek daha var. Dil Derneği Kurultayına gelen bakan, konuşmasında, dillerin bilesi az kullandığı öz Türkçe sözcüklerle yer vermişdir. Bu konuşmasıyla tüm dilleri şeşirmiş; sevgi ve övgü toplamasını bilmisti. Bir hafta sonraki 12. Ulusal Eğitim Kurultayında ise, pek gericinin bilesi kullanıldığı ve umutlu Arapça sözcüklerle konuşmasını süslemisti. Her iki toplantıyı izleyenler bunu bilirler. Eğitili bakanımız oyununu işte böylesine ustaca oynamasını bilen insanıdır. Gerçek ve yalan yüzler bu kadar belirginleşmiştir, görebilenler için.

Hasan Celal Güzel arada bir "Anadolu ve Fen Liselerinde okuyanlar burjuva çocuklar, ilerice kast oluşt-

racalar vb" sözler de söylemekten kaçınmıyor. Buna duyan solcu pek çok aydınımız "bu adam neler söylüyor, bravo..." gibi sözlerle kendisini selamlıyor. Ustalık ve iki yüzlülük burada da söz konusu. Anlayanlar için. Aslında bakan kendisine bağlı okullann öğrenci yapılarının bilmeden ezbere konuşuyor. Söz konusu okullarda memur çocukların okuyor. Örneğin Fen Lisesinde öğrencilerin % 34'ü öğretmen, genelde % 87'si memur ve işçi çocuğu. Yalan yüzüyle bir kesim insanı kandırmak için böylesi konuşmayı becermektedir.

Bakan Güzel'in gerçek yüzünü iyi izlemek gereklidir. Yapıtları hep bu yüzünde görürler. Yalan yüzüyle ilgili bir tek uygulaması yoktur. Bakanlık kadrolarına bakınız. Hemen hepsi dinsel kökenli. Bir müdürü görevinden alındı ve yerine birisi atandı ise mutlaka imam hatip çıkışlıdır ya da bu dünya görüşünü paylaşandır. Bakan turban konusunda kararlıdır. Bir ziyaretimizde "turban yüzünden % 8 oy kaybımız var" demiştir. Şimdi de referandumda gidelim demektedir. Tarikat Üniversitesi "Bezm-i Alem Üniversitesi'nin" kapatılmasına ilk ve ağır tepki kendisinden gelmiştir. Öğretmen örgütü kurulmasına izin veriyor mu? Hayır. Kişiye düşüncesine göre "öğretmen örgütüne evet", partisel görüşüne göre "hayır" dir. İlerici dergilerin okullara salık verilmesi olabilmis midir? Hayır. Kişiye düşüncesine göre "evet olabilir", partisel düşüncesine göre "hayır olamaz". Gerçek budur. Böyle sine rezil bir gerçek olamaz.

Eğitimciler ve aydınlar Sayın Güzel'i iyi tanımlar. Onun sözlerine bakıp aldanırlar. Tam tersine gerçek yüzüyle yaptığı işleri kamuoyuna duyursurlar. Buncu deneyime karşın bakanın bu yüzünü görmeyenler artık görmeye başlamışlardır. En yakın çevrelerine bakarak gerçekle görmeye çalışanlar derim. Bakan Güzel ile Bayan Özal yeni bir insan tipidir. Bunlar daha usluca ve ustaca amaçlarına ulaşmayı bilen iki insanlardır. Sürekli yol alıyorlar. Eski Bakan Vehbi Dinçerler daha doğrudır. Olduğu gibi görünüyor ve öyle işler yapıyordu. Herkes de bunu biliyor. Öyle olduğu için onu görevden aldılar. Ondan daha ilerisini yapan, yaparken kamuoyunu iyi kandırmabilen Bakan Güzel'ı görevde gelirdiler. ANAP'ın bu iki tipini iyi bilmek gereklidir. Bilmeye saçılan ağaran eğitimciler bilden ular. Gerçek yüz kamuoyunda sergileşsin. Hasan Ali Yücel kim, Hasan Celal Güzel kim, bunu görmek için fazla akıllı olmaya gerek yok.

PARTİSİZ TOPLUM!

Bir politik parti toplumun bütünü temsil etmeye başladığında toplumun özgün bir bölümünün temsilcisi olma konumunu yitirir. Ve toplum pratik yaşamda partisi olmayan bir toplum konumuna gelir.

"... O, bir müthiş bahtiyarlık, anlamak gideni ve gelmekte olanı." (n.h.)

Engels, Anti-Dühring'de, "Patagonya'nın ekonomi-politiğini bugünün İngiltere'sinde geçerli olan yassılara indirmeye kalkan biri, bayan klişeler üretir" diye uyarır. Engels'in bu sözlerinin, günümüzde her zamankinden çok ciddiye alınmasının gerektiği kanıstdayım.

Değil politik etkinlik, somut utopi için bile, somut tarihsel bilgiye, gerçekçi öğrenmeye yaşamsal bir gereksinim duyulmaktadır. Somut tarihsel gerçeğe ulaşmanın tek yolunun da, karanlık "yari-gerçeklerden" kurtulmaktan geçtiği, bugün eskisinden daha çok bilinmektedir. Öylesine belirleyici bir tarihsel zaman diliminde yaşıyoruz ki, en yaman teorisyenler bile, tarihsel gerçeği bir an için olsun görmemeliken geldiklerinde, bunun bedelini -ve en azından kendi kendilerini- "düşünsel tutusaklığa" mahküm etmekle ödemektedirler.

Bilimsel teknik devrimin yaşamın her alanına getirdiği olağanüstü devinim, geçmişle her alanda ve çok yönlü bir hesaplaşmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Böyle bir hesaplaşma, olumlu tüm birikimleri yerli yerine oturtabilmek, surekillik içindeki değişimyi yakalayabilmek için, olumsuzlukları aşmanı: zorunluluğunu içinde taşımaktadır. Ve bu nedenle de, Engels'in, yukarıda anımsattığım, aforizma niteligideki tanımlamasını salt ingletere ve ekonomi-politika ile sınırlı tutmayıp, yaşamın her alana, düşüncenin evrimine, teorinin bizzat kendisine ve de bu teorinin organik devamı oldakları gibi sanatsız bir kamu taşıyan politik yapıların pratiklerine de uygulamak gereklidir...

Olay bir varoluş sorununa dönüşmüştür. Artık geçmiş ve güncel olayları söylenceler, kahramanlık menkibeleri ya da geleneksel bilgilerle sürdürmek oldukça zordur.

Lenin'in "yeni tip parti" ya da (aktuvel söyleniş biçimle) "Lenin'ci Parti" konsepsiyonun toplumbilimsel-tarihsel temelleri Marx-Engels'in Çarlık Rusyası üzerine yaptıkları "Asya Topluluğu" tanımlamasından kaynaklanmıştır. (Bu konuda enkestirme ve açık bilgiyi, Marx'in yaşamının son yıllarında (1881) Vera Zasuliç'e yazdığı mektup ve bu mektup için yaptığı taslaqlardan edinmek olasıdır.) Gerek Marx-Engels ve gerekse de bizzat Lenin, Rusya'nın bir Avrupa topluluğu olmadığı kerecelere vurgulamışlardır. Lenin, ayrıca, Marx'in kuramında sözünü ettiği "içi sınıfları" Rusya'da yeterli düzeyde gelişmediğini gene pek çok kez anımsatmıştır. Örneğin, Lenin, IX. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nde (23-28 Aralık 1921) yaptığı açılış konuşmasında "... Biz komünist partisinin, sendikaların, proletaryanın temsilcisiyiz. Afferdersiniz bu proletarya nedir? Proletarya, büyük endüstride çalışan bir

sınıf. Peki, büyük endüstri nerede? Bu nasıl bir proletarya? Nerede sizin endüstriniz? O, neden üretim yapmıyor? Yoksa hammadde yok da onun için mi? Hammadde sağlamayı beceremeydin mi? Hayır. Bir bildiri yazıp hammadde testim edilmesi gerektiğini dile getireceksiniz ve çok zor duruma düşeceksiniz. Ne akılsızlık; ve o zaman siz gerçekler, ataları Roma'yı kurtaran kazılarla benzeyeceksiniz..." (Lenin, Werke, Cilt 33, s. 158).

Daha da önemlidir, Lenin, Marx'in kuramının, Rusya'nın toplumsal, ekonomik ve kültürel koşulları ile pek uyumadığını da çok gerçekçi biçimlerde söylemiştir; örneğin, "... İşçilerden söz edildiğinde, bunun çoğu kez fabrika proletaryasi ile eşanlılığı olduğu sanlıyor. Bu doğru değil. Savaşın başlamasından bu yana bizde, hiç de proletarya olmayan pek çok kişi fabrikalarla, işletmelere girdi. Onlar, daha çok savaştan kaçmak için buralara girdiler. Ve bugün toplumsal ve ekonomik ilişkiler, gerçek proletaryanın fabrikalara, işletmelere girebilmesine olanak sağlayacak biçimde midir? Durum hiç de oyle değil. Gerçi Marx'a göre bu böyle, ancak O, bunları Rusya için değil, 15.yüzüddan başlayan genel tüm kapitalizm için söyledi. Atniyaz yıldız bir zaman dilimi için bu doğrudu, fakat aynı şey günümüz Rusyası için geçerli değildir. Fabrikaya gidenler çoğunlukla proletер değil, sadece çipiak gerçekçiliğe egemen olmuş gibidir. Lenin'in yaşamının özellikle son dönem notlarında, böylesi bir dalganın bizzat kendisinde de belirginleştiği izlenir..." (A.g.y. s.286)

Hep biliindiği gibi, Çarlık Rusyası'nda, Asya'yı da yan-Asya'lı üretim biçimlerinden ve bir tür devlet kapitalizmi üzerinden, yarı-Asya'lı bir kapitalizme geçilmeye başlanmıştır. Daha bir somut söylemeye, yarı-Asya'lı üretim tarzından, gene Asya'lı bir kapitalizme geçmek sağlanmıştır. Ancak, burada gene Lenin'in kerece altını çizdiği gibi, ne proletarya ve ne de burjuva kültürü bulunmadığından, Asya'lı topluların yaygın kötetlik zihniyeti, kişilik yapısı (yani Asya'lı bir kapitalizm sürecine geçilmeye başlanmasına rağmen) varlığım (görece) sürdürmüştür. Biraz daha açık söylemeye çalışırsak, Rusya'da ortaya çıkmaya başlayan yarı-Asya'lı kapitalizm gene yarı-Asya'lı kapitalizme özgü bir kültür ve kişilik, (oryantal bir kapitalizm, oryental bir kültür ve kişilik) oluşturmuştur... Lenin bu durumu, çeşitli yazı ve konuşmalarında, "yarı Asya", "yarı feudal", "feodal", "Oriyental", "ataerkil", vb. çeşitli sözcüklerle tanımlamıştır. Lenin, Çarlık Rusyası'nın son dönemleri için hiç gözünü kırpmadan, Puşkin're, Gogollara, Tolstoylara, Dostoyevskilere, Gorkilere rağmen, "yarı-yahşî" (A.g.y. s.55), ya da (çoğu da sıklıkla) "yarı-Asya'lı kültürler" (A.g.y. s.448) deyişlerini kullanmıştır. Lenin'in yazıları serinkanlılıkla okundugunda, onun, kafasında Avrupa uygarlığı ile kendi ülkesindeki Asya barbarlığının sürekli çatışma halinde olduğu ve Rus toplumunun gelişmesinde en büyük engeli "yarı-Asya'lı kültürler"dir.

oluşturduğu düşüncesinde olduğu açıkça görülür...

Bu koşullarda, Lenin (ve kuşağının intelligentsiyası), Çarlık Rusyası'nın Asya'lı, barbar, despotik yönetim, bürokrasi ve polisiyle başedebilecek nitelikte "yeni tip parti" modeli oluşturmuşlardır. Burada Lenin ile çevresindeki küçük bir kadronun üstlendikleri gerçekten öncü rolü (birey-toplum bağlamı içinde) gözardı etmek, Marksist tarih anlayışını vulgar, kaba bir materyalizm düzeyine indirmek olur kanısındayım...

Lenin, Çarlık Rusyası'nın nesnel ve özneli durumunu değerlendirdikten sonra, "yeni tip parti" modelini devreye sokmuştur. Ancak, devrimle Asya'lı bir yönetim aparatını devirip, yerine sosyalist bir yönetim, devlet, bürokrasi, kültür aygitlarını kurulabileceğinin yolundaki düşüncelerinde idealisttir. Lenin'in, Çarlık Rejimine karşı duyduğu nefret, nesnel koşulları değerlendirirken gösterdiği ödünsüz, çipiak gerçekçiliğe egemen olmuş gibidir. Lenin'in yaşamının özellikle son dönemde, böylesi bir dalganın bizzat kendisinde de belirginleştiği izlenir...

Ekim Devrimi'ni gerçekleştiren öncü kadro, Rusya gerçekçisinin, bir Asya despotizm-totaliterizmi olduğunu testit ettikten sonra, "yeni tip parti" modelini bu nesnel duruma göre örgütlenmesini öngörmüşlerdir. Bütün parti örgütlenmesi, bu yarı-Asya'lı, totaliter, despotik devlet bürokrasisini, gizli polisini devirmeye yönelik biçimde oluşturmuştur. Despotik devlet bürokrasine karşı, gene en az onun kadar merkeziyeti bir vuruğu gücün örgütlenmesi amaçlanmıştır. Yeni tip partinin özelliklerini, sınıfsal niteliklerden çok nesnel ve öznel koşullar belirlemiştir. Bu dönemde, işçi sınıfı ile intelligentsiya arasında birlikten çok daha fazla, (kimi kez ulaşmaz) aynaklılar, çelişkiler bulunduğu hep bilinir. Ancak buna karşı, sözcoğun gerçek anımlıyla, ağır gizlilik koşulları, sınıfsal nitelikleri ne olursa olsun, meslekten devrimcileri ön plana çıkarmıştır. Parti yönetici kadrosu, olaylara "sınıf adına" el koymustur. Bu koşullarda, bu parti için, hızlı hareket etme, gizlenme ve gereğinde vuruğu güç olarak etkinlikte bulunma zorunluluğu, meslekten, profesyonel devrimcilerden oluşan böylesi bir örgütlenme biçimini gerçekleştirmiştir. Ayrıca, bu partinin olağanüstü disiplinli "demokratik-merkeziyetçi" konumu tek çalışma biçimini olarak ortaya çıkmıştır. Fakat, burada temel ilke, hemen hemen her zaman, "demokrasi"den çok, koşulsuz bir "merkeziyetçilik" te yoğunlaşmıştır...

Ancak, tüm yönetim ve karar yetkilerinin tek bir odaklı (Merkez komitesi-politik büro) toplantı boylesi bir kuruluşun (partinin) koşulsuz bir merkeziyetçilik ile devrim döneminin olağanüstü koşullarını gezebileceği öngörülüdür. Merkezi yönetim dışındaki diğer tüm parti birimleri, elementer konumlarda kalmışlardır. Tüm karar mekanizması, merkez komitesinde

toplantı, diğer bölümlerin kan bir disipline koşulsuz uymaları temel ilke olarak benimsenmiştir. Burada "demokrasi" hemen hemen her zaman (ancak devrim koşulları içinde belki de anlaşılabilen haklı nedenlerden dolayı) biraz "dekoratif" nitelikte kalmıştır...

Ve Lenin'li yönetici bir kadro, bu tür "yeni bir parti" ile Ekim Devrimi'ni yapmışlardır. Ancak gene sıkça vurgulandığı ve perestroika dönemi Sovyet yazarlarının son günlerde aktüalize ettikleri bir deyimle, bu parti bir "savaş aparatı" (savaş komünizmi) olarak kurulmuş ve devrimi gerçekleştirmiştir. Bu savaş aparatının barış dönemi koşullarına dönüştürülmesi Lenin'in yaşamı süresince mümkün olamamıştır. Araya giren içsavaş koşulları bu tür düşünülebilir süreçte erteletmiştir...

Lenin'in ölümünden sonra, bu "savaş aparatının" Stalin yönetimindeki Asyağıl kanadı, intelligentisiyi ilk kez domine ve sonra da likide etmeye başlamıştır.

Asyağıl sosyalistlerin, Ekim Devrimi'ni gerçekleştiren aydın kadrolar üzerine ne denli saldırıldı, daha bir somutlaştmak için, coğumuzca bilinen bazı anımsatmaların gerekliliği olduğunu kanıtlıyorum...

1917 Ekim Devrimi'nin yönetici kadrosundan, 29 Merkez Komitesi üyesinin, sadece yedi tanesi ecelleri ile yataklarında ölmüşler; yedi tanesi devrim karşıtları tarafından vurulmuşlar; ve geri kalan ondört (14) tanesi Partinin Stalin yönetimindeki Asyağıl kanadı tarafından likide edilmişler, öldürülmişlerdir... Gene Ekim Devrimi'nin ünlü Petrograd Askeri Komitesi'nin altmış üyesinden sadece beş tanesi eceli ile ölmüş; bir tanesi devrim düşmanları tarafından öldürülmiş ve geri kalan ellidört tanesi, Stalin tarafından öldürülmişlerdir... (Wadim Jersuslanskij; Marxistische Blätter 1.1989 s.83)

1934'te yapılan 17. Kongreye katılan 1986 delegeden 300 kadarı, yapılan gizli oyollamada, Stalin'e karşı oy kullanmışlardır... Ve sonra, Kongreyi izleyen çok kısa bir zaman dilimi içinde, bu 1986 delegeden, 1108'i hemen likide edilmişler, öldürülmişlerdir. Gene 17. Kongre delegeleri tarafından seçilen, 139 Merkez Komitesi üyesinin, 110'u "halk düşmanı" oynamak suçlu, hemen öldürülmişlerdir...

Ve bu dönemden sonra, hiç olmazsa bazı haksız kıymaları önyeylebilme ve de bu arada "proletarya demokrasisini" tüm dünyaya "açıkça" kanıtlayabilmek için, kongre tylamlarının açık yapılması kararı alınmıştır. Böylece, artık hepimizin TV'lerden de izleyebildiğimiz gibi, gıyilerinden madalyalarına, yüz ifadelerinden, altın dişlerine kadar "bir örnek" binlerce delege, tüm önerileri "İttifakla" onaylamaya başlamışlardır...

Şimdi bu son kerte önemli konuya, biraz daha değişik bir yonden, günümüz perestroika kuşağıının bakış açısından harketle, tek parti yönetiminin Sovyetler Birliği insanlarına, kültürune, ne tür etkilerde bulunduğu, (özellikle Leonid M. Batkin'in "Erneurung der Geschichte" Der Kampf für Perestroika... 1988 s.39-109 çalışmasını temel alarak) biraz daha yakından tartışalım...

Parti sözüğü, Latinçe *partis* sözüğünden türetilmiş ve bütünü (özellikle bir toplumun) özgün bir bölüm, bir parçası, anamina kullanılmıştır. Bir politik partiyi özgün kılan temel ilke, o partinin, toplumun özgün bir bölümünün temsilcisi, sözcüsü olmasıdır. Bir politik parti, adı, sanı, niteliği ne olursa olsun, bir toplumun bütünü temsil etmeye başladığında, kaçınılmaz bir biçimde kimi olumsuzlukları içinde ırter. Bu parti, tarihsel olarak, bu olumsuzlukları üretmekle yükümlüdür. Kaçınmazbundan. Ve bir toplumda, bir tek partinin dışında, başka partilerin olmadığı durumlarda, varolan "parti", toplumun özgün bir bölümünün sözcüsü, temsilcisi olma konumunu (zorunlu olarak) yitirir. O, buna mahküm'dür. Ve bu toplum, pratik yaşamda partisi olmayan (partisiz) bir toplum konumuna gelir. Çünkü, daha Hegel diyalektiğinden bildiğimiz kadarıyla bir sınıf ya da bir sınıfın sözcüsü konumundaki partiler, ancak diğer başka parti ya da sınıfların varlığında (karşısında) kendilerini olumlayabilirler. Hegel'in bu konuda verdiği örneklemede, Roma'da özgür yurttaşın ancak köleler karşısında kendini olumlayabildiği gibi...

Batkin, SBKP'nin içine düşüğü bu kısıt doğuya örnek olarak Juri Olescha'nın 1936 tarihinde Pravda'da yayımlanan ve Şostakoviç'e eştiiren yazısının "mantığını" gösterir...

"Biz", diyor Olescha, "devletin yaşamında ve yaptıklarında kendiliğinden gelişen özgün, özgür çizgiler, hareketler, davranışlar tanımıyz. Bütünümüz tüm parçalarım oluşturulan çizgiler birbirleri ile ayrılmaz biçimde bağlanmış, keneftmiş ve tek bir çizginin altında hizaya girmis, dikenlenmiştir. Bu, halkı koruyan, düşünen, halkın yaşamını, davranışlarını belirleyen partinin çizgisidir. Bu çizgiyi oluşturan parçaların birinde ortaya çıkacak bir küçük sapma, bir küçük kendiliğindenlik, bir küçük kuşku, hemen, insanlarda bu çizgilerin oluşturduğu bütünden, partinin çizgisinden de kuşkulara yol açabilir... Bir küçük çizginin sapması, rûm yapıda karmaşa ve kaos yaratır. Bu nedenle de, parti-devlet, böylesi sapmalara olanak tanıymaz. Çünkü bugün, Şostakoviç'in müziğinde ortaya atılan kuşku, sonra tüm partinin sorgulanmasına dönüştür...

SBKP böylesi bir mantığa düşmekten kaçınabilir miydi? Genel kanıya göre kaçınamazdı. Çünkü, bu "parti çizgisi", toplumun özel bir bölümünün değil, bütünü özülüüğünü üstlenmiş; bir bölümün değil, tüm toplumsal fonksiyonları omuzlamıştır. Parti, toplumun bütünü için düşününce, ayrıca, hiçbir kimseyin kendisi için özgün ve özgür düşünmesine gerek kalmamıştır.

Ancak gene Batkin'in de anımsattığı gibi "omru boyu tek bir kitabı okuyana nasıl okuyucu denemezse" adı SBKP bile olsa, tek bir parti çizgisine göre düşünen bir toplumun üyeleri de, düşünen insan (Homosapiens) konularını sürdürmekte zorluk çekmişlerdir. Bugünün Sovyet aydınlarının (başta Mikhail Gorbaçov olmak üzere) en çok yakındıkları konum budur... Ve bu durumda kalan parti, gerçekte (Batkin'in kanısına göre) "hiçbir kimseyi ve hiçbir şey uğrunda" yönlendiremez olmuştur. Çünkü, bir "sey" uğrunda yönlendirilecek "kimse" kalmamıştır...

Tüm toplum "parti çizgisi" altında hizaya gitmiştir. Köylüler kolhozlarda; memurlar, işçiler sendikalarda, kooperatiflerde, yazarlar-sanatkarlar birliklerde; hekimler araştırmacılar hastanelerde, laboratuvarlarda; cambazlar şirketlerde, vb... örgütlenmemişlerdir; ancak hep, partinin o karmaşadan uzak, sorgulamaya gerek göstermeyeceğini "basit" çizgisini altında...

Bu konum, salt parti yöneticilerine değil yönetilenlere de büyük kolaylıklar getirmiştir. Yöneticiler, bir telefonla başlattıkları aksiyonları, toplumun tüm unitelerine kadar kolayca yayılmıştır (ve belki de bu nedenle Wladlen Sıratkin, *Vom Bürgerkrieg zum Bürgerfrieden*, 1988, s.500, adlı yazısında, böylesi yöneticiler için bir zamanlar, "telefonlu Cengiz Han" de-

nildiğini anımsatır); bu koşullarda yaşayan yönetenler de, "düşünmekten" kurtulmuşlardır. Ve sosyalizm dinsel bir nitelik kazanırken, Stalin, Tanrı'nın yerine geçmiş; "ikame" edilmiştir. Fakat bu durumun da ne teori ve ne de pratik olarak Marksizm ile bir ilişkisi kalmıştır...

Ancak, bu durumda, parti de, toplumu yöneten, yöneltiren politik bir kurum olmaktan çıkmış ve toplum Gorbaçov'un tanımladığı gibi "sahipsiz kalmış"; yararlı düşüncenin gelmesi bir yana, insanların her seye karşı varolan, "düşünce" atrofisi olmuş; kültürel ve moral bir yıkım yaygınlaşmıştır. (M.Gorbaçov, Almanca baskı-Perestroika s. 22-23)

Bu yönetim mekanizması içinde, halkın bireyin sorunlarını, istemlerini bürokratik merkezi sparata iletecek hiçbir parti (ya da toplumsal kuruluş) oluşmamış, örgütlenme olanağı bulamamıştır. Bütün toplumsal güç, küçük bir kligin elinde toplanmış, ve bunlar da, bulundukları yerlere seçimle değil, atanma yoluyla getirilmiştir...

Ayrıca bu olgular salt SBKP ile sınırlı kalmamıştır. Bu anti-demokratik ve merkezyetçi "mantık" diğer (çoğu partili) alkelerin benzer politik kuruluşlarının "etkinlik alanları" içinde de (kuşkusuz kimi nüanslar ile) geçerli olmuştur.

Ancak tüm bu yanlışlıklar bilerek ya da bilmeyerek- hep Marksizm adına yapılmış; Batılı yazar ve ideologlar da, bu durumu, teorinin yanlışlığının bir kanıtı olarak göstermeye çalışmışlardır. Sonuçta, Marksist teori, hiç de hak etmediği biçimde ciddi bir değer kaybına uğramıştır.

Fakat, bugün bu konular, Sovyetler Birliği'nde, olay bir tür varoluş sorununa dönüştüründen, olana açıklığı ile sorgulanmaktadır ve çıkış yolları aranmaktadır. En doğru tavrı da herhalde budur. Ve artık, yaşamın bu noktasından sonra, geçmişi ve güncel olayları, söylenceler, kahramanlık menkıbeleri ya da geleneksel bilgilerle sürdürmek, hele hele politika yapmak oldukça zordur. Yeni bir durum değerlendirmesi yapmak ve buhulanan noktanın koordinatlar sisteminin saptanmak gerektiği kamışındayım.

Burada, böylesi tartışmalara karşı çıkanlara ya da bunları "zamansız" ve "zersiz" bulanlara karşı, Danil Granin'in giderek güncelleşen sorusunu tekrarlamak istiyorum:

- Kimler korunmak isteniyor?

- Niçin?

15.2.1989 Gelsenkirchen

Editoran nota: Sayın Teber'in yazısı, izni alınarak bir ölçüde kısaltılmıştır.

Parti toplumun bütünü için düşününce, hiç kimseyin kendisi için özgün ve özgür düşünmesine gerek kalmamıştır.

TAV

BİRLİK YUMAĞINI ÇÖZMEK

Herkes kendi yanlışını veya ortak yanlışımızı anlamış görünüyor.

Ama birliğe ilişkin büyük umutlar hâlâ askıda kalabiliyorsa yanlışı anlamak yetmiyor.

inşanlığın yeni bir çağ'a, 21. yüzyıla girmesine çok değil sadece 11 yıl kaldı. Bertolt Brecht, 20. yüzyıla ilişkin düşüncelerinde bakın ne diyor: "Yeni bir çağın eşiğinde bulunulduğu inancının insanları ne denli olumlu etkileyebileceği bilinen bir gerçektir. Böyle bir durumda, çevreleri insanlara henüz hiç tamamlanmamış, en sevindirici düzeltmelere açık düşünülebilir ve düşünülemeyen olanaklarla dolu, elliinin egemenliğinden yuvarlaşmış bir hammande gibi gözükür. İnsanlar, kendilerini daha sabah yeni kalkmış gibi dinlenmiş, güçlü, buluşlardan yana zengin algıları. O ana degen inanç olan, artık kör inanç sayılır; daha dün doğal gözüken yeni bir incelemeye konu alınr. Egemenlik altındaydık, der insanlar, ama şimdi biz egemen olacağız. Yüzümüzün başında herhangi bir şarkının hiçbir satırı, çalışanları 'Bizimle yeni bir çağ başlıyor' dizesi kadar çoğurmadı: yaşıtlar, gençler, en yoksullar, en çok ezilmiş olanlar bu şarkıyla yürüdürlüler; tümü de kendilerini genç görüp yürüyorlardı."

21. yüzyıla onbir yıl kala Türkiye sosyalist hareketinde ilginç bir durum yaşanıyor. Daha doğrusu iki ayrı tarihsel olayın tesadüfi çakışması, ortaya ilginç bir tablo çıkartıyor. Tablonun bir yanında, sosyalist insanlığın perestroika süreci ile yeni çağ'a atılmışlar yaparak hazırlanması, diğer yanında ise Türkiliyi sosyalistlerin yeni bir döneme başlayıp başlayamayacakları sorusu duruyor.

Bu yazında yeni bir dönemin kapısını aralayabilecek Marksist birlik süreci'nin temel sorunlarını irdelemeye çalışacağım.

Önce, akıp giden zamanın rühunu ve ayak bastığımız toprakın özünlüğünü kavrayabilmek için misyonumuzu ne olduğunu hatırlatmaya dönen birkaç soru sormak istiyorum.

Gerçekten de yeni bir çağın eşiğinde Türkiliyi sosyalistler ne yapıyor, yeni çağ'a nasıl hızlanıyor? Emperyalizme bağlı, kapitalist Türkiye'yi Sosyalist Türkiye'ye dönüştürmek hedefinin güncelliği bizlere neler dayatıyor? Diktatörlük rejiminin çökertilerek demokrasının kazanılması için sosyalistlerin alternatif yolları nelerdir? Ve sosyalistler emekçilerin çıkarlarının savunulması ve toplumsal muhalefetin canlandırılmasındaki öncü rollerini nasıl kanıtlayacaklar?

Sanırım hemen herkes bu ve benzeri soruların gerçek yanalarının birlik sürecinin içinden

cıkacak oluşumlara bağlı olduğunu kabul edecektir.

Birlik neden gecikiyor?

Evet, şu anda en yaygın sorulan soru bu: Birlik neden gecikiyor? Hele birlik sürecinin en sorumlu unsurlarının (TBKP ve TSIP) "birliğin geri dönülmeliği"ni deklare etmesinden sonra, sözkonusu gecikmenin izahı giderek zorlaşıyor.

Burada bir parantez açarak kendi adıma şimdiki bir itirafı bulunmak istiyorum; gerçekten de bilinen ve henüz bilinmeyen birçok unsurla dolanmış birlik yumagını çözebilmek için müthiş zorlanıyorum. Konuya ışık tutacağı inancıyla bugünden Lénin'in Bir Adım İleri İki Adım Geri kitabı tekrar okuyorum. Özellikle yerleşmiş darkafalıhı grup geleneğinden birleşik partiye geçişte çökilen saçılırlar olağanüstü benzerlikler taşıyor. Tabii kitabı, farklı mekan ve zaman faktörlerini unutmadan okumak gerekiyor.

Gerceğin her zaman somut ve tek olduğu ilkesinden hareket edeceksek, öncelikle birlik sürecinin soyut bir olay olarak değil, partilerin, grupların, çevrelerin ve tek tek insanların alışkanlıklar, gelenekler, olumlu olumsuz katkı ve müdahaleleri ve niyet psikolojileri ile diyadiktik, gelişimli bir süreç olarak kavramak gerekiyor. Yine bu süreç uluslararası ve ulusal siyasi ortamdan kopuk, dış etkileşimlerden uzak kendi içine kapalı bir olsa olarak görmemek gerekiyor.

Gelenen noktada birlik süreci "görüşmeler yoluyla birlik" kanalında akmaktadır. "Uzun ve sancılı yol" olarak adlandırılan tek bir parçanın zaman içinde bütünü ifade ve temsil eder halde gelmesinin yolu artık büyük ölçüde kapanmıştır. Türkiye'de yaşayan hiçbir Marksist kendisini birlik sürecinin dışında görebileceğine ihtiyat vermemiyorum. Çünkü, çeşitli somut veriler sosyalist birlik Özlemin ilk kez maddi ve yiğinsal bir güç olmaya dönüştüğünün ipuçlarını veriyor. İstisnasız herkesin "konuk değil evsahili" olacağı yeni bir yapılmama isteği grupcu anlayışları etkisizleştiriyor ve değişiriyor. Ne var ki bu canlı dinamik-mekan faktörünü de hesabı katarsak- üst düzey birlik görüşmelerine yeterince yansımıyor. Birliğin gerçek sahiplerinin süreç ağırlıklarını koymaları, ancak AÇIKLIK VE KATILIM'ın bir kitle çizgisini olarak benimsenmesi ile mümkün olabilecektir. Örneğin birlik sürecinin dört ana bileşeni (İdeolojik-politik-örgütSEL ve eylemsel) ideolojik birlik üst düzey görüşmelerinin gündemin belirlerken, birlikçi kitleler bunu aşından, hayatın içinden geliştirecekleri eylem birlikleri ile destekleyebilirler. Böylece birlik süreci hem yukarıdan hem aşağıdan, hem kadrolardan hem kitlelerden akitif katılımları gerçekleştigi bütünsel bir süreç olabilir. Bütün taraflar ağırlık ve katılımcı tutumu benimsenmez ise birlik sözü havada asılı kalınrıya mahkum boş bir söz olacaktır. Birliğe hayat, kan ve can verecek olan, birliğin önündeki kuf-

lenmiş grupcu psikolojiyi parçalayıp birlikçi psikolojiyi egemen kıracak olan temel yaklaşım bulabilir, olmalıdır da. Ayrıca görüşmeler yoluyla birliğin arkasında, sadece Türkiye'de yükselen kitlesel birlik özlemleri değil, uluslararası sosyalist hareketteki Glasnost ve Perestroika rüyalarının da olumlu yönde rol oynadığını unutmamak gerekiyor.

Birliğin tarihsel mantığı

Bilindiği gibi sosyalist hareketimizin 70 yıla varan tarihi, bir bölünmeler ve ayrılıklar tarihidir. Hareketin tamamını kucaklayan parti birliği çok kısa sürelerle varolabilmisti. Burjuvanının beyaz terörü ve yoğun operasyonları partinin fiziki varlığını sürekli kesintilerle uğratmıştır. Bu anlamsız günümüze kadar hareketimizin merkezi sorunu "öncü partinin varlık-yokluk sorunu" olmuştu. 1960 sonrasın yeni örgütSEL siyasi atılımları ise (TİP-TSIP ve diğer grupların doğası) subjektif tutumlarla açıklanamayacak belli bir asemellige sahiptir. Bu çeşitlilik oyununu kavrayabilmek için "iyiler" ve "kötüler"LOBsinden kurtularak kendi öz tarihimize diliğini çözmeye çalışmalıyız. Örneğin, sözkonusu çeşitliliği salt parti düzeyinde ele aldığımızda TİP ve TSIP'in ortaya çıkışı uluslararası bir bölünmenin ya da ana gövdeden kopmanın bir ürünü değil, daha çok iç dinamigin zorlanması ve iç dinamigin irtinilleri olarak değerlendirilebilir. Yanlış anlaşılması, TİP ve TSIP'in ortaya çıkışındaki kaçınılmazlığı ögesi, bu çıkışlara neden olan boşluğu olumlamaz, sadece izah eder. Özellikle iç dinamığın 12 Mart sonrasında TSIP'in doğurması her bakımdan incelemeyi hak etmiş ligin bir tarihsel olaydır. Çünkü hareketin gerçek anlamsızda devrimci ve enternasyonalist kimliğini arayıp butma çabaları ve kopuş oyları, bütün yoğunluğu ile bu dönemde yaşamıştır. Bu dönemde hareketimizin içinde "olumsuzlanmanın olumsuzlanması yasası" had safhada işlemi, nüanslara varincaya kadar bölmüşüğün zirvesine ulaşmıştır.

Demek ki birlik süreci, bölümüşük durumuna son verirken gerçekte uzun yıllar oluşturduğu bir kambur, iç dinamik-dış dinamik kopukluğunua da ebediye son vererek hareketi gerçek ayaqlarının üzerine oturtacaktır. Bu tarihsel kopukluğun bugünkü ve yakın geleceğimizi ağırlı biçimde etkileyeceğini, bunun olumsuz yan ürünlerinden kurtulmak için TKP'nin kuruluşu günlerine ve kuruluş ortamına yönelik kapsamlı bir tartışmamı vakit geçirilmeksiz başlatılmasını öneriyorum. Şu kadarını söylemekle yetimmiğim: TKP ile TBKP'nin kuruluşundaki büyük ölçüde dış dinamige dayalı paralellik, partiyi iç dinamige oturtmak için gösterdikleri duyarlılık dikkate değer benzerlikler taşıyor. Tabii buradan kendilerine paye biçimde hevesili olanlara, Marx'in tarih ve trajedi ile ilgili tıpkı sözünü hatırlatmak isterim.

Burada yine bir parantez açmak istiyorum. Sayet tarihimizin belkemigini iç dinamik-dış di-

Birliğin gerçek sahiplerinin süreç ağırlıklarını koymaları, ancak açıklık ve katılım'ın bir kitle çizgisisi olarak benimsenmesi ile mümkün olabilir.

Yunanistan'da ordu müdahaleye çağrıldı!

Geçenlerde Yunanistan'ı sarsan olaylar gergi gibi değerlendirildi. Ülkeden baştan başa sarın grev dalgası günlük yaşamı felce uğratırken nihayet politikacıların ve basının bir kesimi de açık bir biçimde "ordu sevinci kalmamalıdır" diye çağrıda bulunmaya başladı. Toplumsal karışıklıklar sonunda orduyu gündeme getirmiştir.

Sımdiki geçen aşamada kaçınılmazlık oğası yepciyi olgularla zenginleştirmiştir. 12 Eylül öncesinin "bölmüşlük" olgusuna Türkiye boyutunda "boşluk", uluslararası süreçte "durgunluğ" öğeleri eklenmiştir. Bölmüşlük, boşluk ve durgunluk öğeleri özgür ağırlıkları doğru değerlendirilmediği taktirde birlik sürecini geciktirecek, olumsuz yönde etkileyeceklərdir. Birlik süreci üç temel olgunum da aşılması için kendi alternatiflerini üretmek zorundadır.

Bunlar muhasebe, mücadele ve yenilenme dinamiklerinin mekanik değil organik bir tarza bütünsel olarak ele alınmasından geçmektedir. Değerli bir ağabeyimizin sıkça kullandığı bir söz vardır: "Yanlışın anlaşılması onun yerine doğrunun konulduğu anlamına gelmez". Evet, herkes kendi yanlışını veya ortak yanlışımızı anlamış görünüyor. Ama sadece görünüyor! Birliğe ilişkin büyük umutlar hâlâ askıda kalabiliyorsa yanlış anlamak yetmiyor. Peki yanlışın yerine doğruyu değil de "yeni doğru"yu koyarsanız ne olacaktır. Bence bugünkü tablo ne ise ortaya çıkacaktır. Hatta "yeni doğruların daha tehlikeli olacagi" yönünde Gorbacov'un günümüz için geçerli çok yerinde bir uyarıda vardır.

Sayıt "birlik" sözünün esiri olmamak ve silenci birleşik, yenilenmiş yüksək bir sınıf partisi ile noktalamak istiyorsak, birlik sürecinin nerede başlayıp, neleri gerçekleştirerek, nerede ve nasıl biteceğinin açık seçik bir planını yapmak zorundayız. Evet, birlik sürecini gerçekten geri dönülmeyecek bir aşamaya sıçratacak olan sürecin nasıl hızlandırılacağını öngören birlik planının taraflarca hazırlanması gerekiyor. Örneğin bu plan bütün Marksistlere açık bir Birlik Kongresi olmadan birleşik partiye varılıp varlamayaçığını açıklık getirmelidir.

Ancak böylesi bir plan birlik sürecinin gelişmesini ve parti birligine sıçramasını garanti alıma abilecek çağdaş bir birlik modeli ortaya koymabilir. Ve böylece süreci etkileyen aktif, geciktirici ve pasif tutumlar açığa çıkabilir. Kimin birliğin gereklerine ve ruhuna bağlı kalıp kalmadığı, birliğe herkesin ne kattığı objektif olarak belirlenebilir. Sosyalist hareketimiz spekulasyon ve dedikodulardan sıratla kurtularak birlik için iş yapmanın coşkulu atmosferine girebilir.

Kamıca birlik yumağını çözmeyenin püf noktası, onu "engeli de, çözümü de kendisinde olan" bir şereç olarak görebilmekte yararlıdır. Burada birlik içindeki çeşitli tarafları "engelleyici", "pasifist" sıfatları ile suçlamaya hiç niyet yok. Herkesin kendisine özeleştirerek bakması gerektiğinin, bir yerde engelleyici olamamıştır. Bir yerde çözümleyici olabileceğinin altını çizmek istiyorum.

Harekete gerekli olan her durumda aktif çözümleyici olabilmektir.

relerden itiraz sesleri işitti. Ordunun yalnız dış tehlikeye karşı çıkışması için varoluşunu, iç tehlikeye karşı ise -çop olsa- karışmamasının gerektiğini ve bunun bir anayasa gereği olduğunu söyleyenler çıktı. Anayasa uzmanlarından bir kesim ise ordunun çop toplayabileceğini, bunun anayasa ihali sayılmayacağını, ancak grev lənceri bir eylem söylemeyeceğini, ama her halükarda ordunun arkı kişasında eğitimiyle ilgilenmesinin Başı demokrasi prensiplerine daha uygun olacağını savunmuştur. Ya da böyle bir tartışma Plaka'nın bir təvərəsində duyulduğu rivayet edilmişdir.

Nihayet 5 Mart gecesi hükümete grevciler anlaşmışlar, istenilen zamlar verilmiş ve çöplerin köpçülerce toplanması başlanmıştır; böylece ordu müdahalesi son arada gerekmemiştir.

Uygarlık tüm insanlarınıdır

Sayıt Reşit Ergener'in Şubat 89 tarihli "Görüş" te yer alan "Hint-Avrupalılar Anadolu'lu muydu?" adlı yazısının temel görüşlerine katılmamak olsaksa. Hem degerli bilgilerin aktarılması hem de a) Avrupalı olmak üstünük olusturuyor, b) uluslar bugünden de değerlendirilmelidirler ve c) uygarlık tüm insanların kalıdır, diye özetlenebilecek çağdaş ve ileri bir anlayışın sergileneceği övgüye degerdir.

Bu konuya ligili olarak ve en ılk bir yanlış anlamaya yer bırakmamak amacıyla birkaç noktaya değineceğim. "Yeni gelen halklar, eskiyle kaynaklaşarak ortalaşa bir uygarlık kurarlar" denmektedir. İrklerin karışımı herhalde G.Mendel'in yasalarını izler, yani A ile B'nin karışımı ortak bir cins doğurabilir. Ancak uygarlıkların karışımı başka yasaları izler. İki kültür grubu karşılaşınca kim zaman A, kim zaman B egemen olabilir; kim zaman gerçekten ortak bir sentez oluşabilir, kim zaman da A ve B'den tümüyle ayrı -C diyelim- bir uygarlık ortaya çıkarabilir.

Bundan dolayı ilk karışımı gerçekine dayanarak, Anadolu'da halkların karışımından -otomatik ve kaçınılmaz bir biçimde- ortak bir uygarlığın doğduğunu savunmak doğru değildir. Egemen uygarlığı göstermek ve değerlendirmek gerekmektedir. Halkların ilk olarak karışımında ortak uygarlık görmek ırkçı temele öncelik tanımak anlamını taşıyabilir. Ayrıca Türkler Anadolu'ya geldiklerinde eski insanların torunları hâlâ yaşıyorlardı ama eski Ege uygarlığı Roma ve sonra Bizans devleti içinde çökten yok olmuştu. Halklar karıştı ama ortaya çıkan Osmanlı uygarlığı hiç kuşkusuz Eski Yunan/Türk sentezidir.

İkinci bir nokta Ege (ya da Eski Yunan) uygarlığının Avrupa uygarlığının temelini oluşturmaya konusudur.

"Avrupa Uygarlığı" (buylasına geniş bir nitelene, bir anlam taşıyabilecekse) Eski Yunan'dan, Roma'dan ve Hristiyanlık'tan alıntılar yapmıştır. Ama bu alıntılar "Avrupa"yı çok da frenlemiş ve gelişmelerini de geciktirmiştir. Son tarihte Avrupa Rönesans ve kapitalizm, eskinin (köleci, dinci eski dönemin) bir yedismasıdır. "Avrupa"yı ne Sokrates ne de Suppliluma yaratmıştır; gelişmeler feodalizmin yıkımında aramalıydı.

Anadolu'yu gezerten "bir yıkının önünde eski Yunanca yazılan gururla yanındakilere çeviren Yunanlıya" gelince; bu konuda dikkat edilmesi gereken, anlaşılır bir öfkeye kapılıp bilim olsın bir yaklaşımı kaymamaktr. "Uygarlığın tüm insanların malı olduğu" ve "ulusların büyütülmelerinin değerlendirilmelerinin" gerçekine inancımız tamsa, bu konuda "orada bulunan Türkler ister istemez yabancı dillerde dili duygusuna kapılabilirler" endişesine kapılmışız; ve Anadolu'da "bugün yaşananların uygarlık ilk kuralların mirasıdır" demenin yanı Gümüş Dil teorisini anımsatan böyle bir görüşü savunmanın gereğini de duymuyız.

Yani başka türlü söylesek V. Vasilicos'un şoven yaklaşımına karşı çıkarken onun yöntemini benimsayarak ve onun kırıcı silahını kullanarak "Yunanlılar değil, Anadolu'da uygarlığı kuranların torunları" denmemelidir, ya da buna benzer bir anlayışın havada asılı kalmasına izin verilmemelidir. Çünkü "uygarlık tüm insanların kalıdır"

Hiç kuşkusuz eksik bir kuramın iç çelişkileri sergilenebilir. Ancak benimsediğimiz bir anlayışı kullanarak, anımsadığımız bir savla, karşı tarafı sıkıştırmak okuyucuya bilim diş bir yargı aşılabılır.

28 NİSAN SIKIYÖNETİMİ

Menderes Hükümeti, sikiyönetimi totaliter bir rejime geçişin aracı olarak kullanmak istiyor gibi idi.

Nisan ayı, Cumhuriyet tarihinde iki sikiyönetimin ilan edildiği ay: 28 Nisan 1960'da öğrenci olayları üzerine ilan edilen sikiyönetim ile 12 Mart 1971 muhtırasının ardından ilan edilen sikiyönetim.

Bu yazının konusu 28 Nisan sikiyönetimi. Adnan Menderes'in başkanlığında bakanlar kurulu, 28 Nisan günü ilan ettiği sikiyönetime gerekçe olarak şunu gösteriyordu: "Bugün İstanbul'da tahrirler ve önceden yapılmış tertipler neticesinde vuku bulmuş olan müessif hadiselerin yattırılması sırasında, devlet kuvvetlerine karşı väki mukavemet hareketinin amme huzur ve asayışını ihlal edeceğ istidat göstermesi".

İstanbul'daki olaylar, aslında uzunca bir süreden beri sürmekte olan ilan edilmemiş bir savaşın parçası gibidi. Muhalefetin, özellikle de CHP muhalefetinin geriletilmesinin yolu, DP iktidarı için baskidan, daha çok baskidan geçiyordu. DP'nin baskı politikası, CHP ve bir kısım basın hakkında soruşturma yapmak üzere, TBMM üyeleri arasından bir tahlükat komisyonu kurulmasıyla doruk noktasına yaklaşıyordu.

"Teklif edilen örfi idareye, sıkı ve fevkâlâde tedbirlere lüzum kalmamasının tek çaresi Hükümetin çekilmesidir ve Anayasaya, kanunlara ve insan haklarına riayetkâr bir hükümet kurulmasıdır."

18 Nisan 1960 günü kurulan Tahlikat Komisyonu'nun ilk işi, partilerin kongrelerinin, toplantılarının, siyasi faaliyetlerinin, yeni örgüt kurmalarının, Komisyon'un faaliyetleriyle ilgili yayınların, TBMM'de tahlikat komisyonu kurulmasına ilişkin görüşmelerin yasaklanması oldu.

Öğrenciler, gösterilerle bu kararları kutadılar.

Ancak, DP meclis çoğunluğunun, Tahlikat Komisyonu'nun görev ve yetkililerini arturan bir yasayı kabul etmesi gerginliği doruk naktasına çıkarıyordu. Cem Eroğlu'un deyişiyle, "bu kanun, DP diktatoryasına hukuki zemin teşkil etmek amacıyla çıkarılan tam bir istibdat fermanı mahiyetindedir". Söz konusu kanunun kabul edildiği 27 Nisan'ın ertesi günü üniversite gençliği protesto gösterilerine girdi ve polisle çatıştı. Bakanlar Kurulu da, bu olayları gerekçe göstererek sikiyönetim ilan etti.

"Amme huzur ve asayışının korunması",

o dönemde yürürlükte bulunan 1924 Anayasası'na göre, sikiyönetim ilanını gerektiren gerekçeler arasında sayılmamaktadır. Ama, DP iktidarı, uzunca bir süreden beri anayasayı ibali alışkanlık haline getirmiştir.

Pertev Bilgen, sikiyönetimi konu aldığı doğçuluk tezinde, 28 Nisan sikiyönetimini şöyle değerlendiriyor: "28 Nisan 1960 tarihinde İstanbul ve Ankara'da ilan edilen sikiyönetim de kararname metinine göre aynı şekilde 'amme huzur ve asayışını' korumak gereklisi ile ilan olunmuştur. Ancak, 28 Nisan olayları antimedemokratik ve totaliter bir rejimi pekiştirmek amacıyla bir TBMM kararı ile olaganüstü ve yargısız yetkilerle donatılmış bir tahlükat encümeli kurulmasının protesto adına yönelikti. Bu nedenle (sikiyönetim) totaliter bir rejime geçiş dönemi olarak düşünlüms olabilir".

Anayasal olmayan bir gerekçeye sikiyönetim ilan eden bakanlar kurulu, sikiyönetimin süresini de belirlememişti. Oysa, bakanlar kurulu kararnamesinde hem sikiyönetimin süresi hem de ilan edildiği bölge belirtilmelidir. Bu gereği yerine getirmeyen DP hükümeti, sikiyönetim ilan edilmesi usulünün saptırılmasının tipik bir örneğini (aynen 6/7 Eylül 1955 sikiyönetiminde olduğu gibi) veriyordu.

Bakanlar Kurulu'nun sikiyönetim ilanı kararı, 29 Nisan günü TBMM'de görüşüldü.

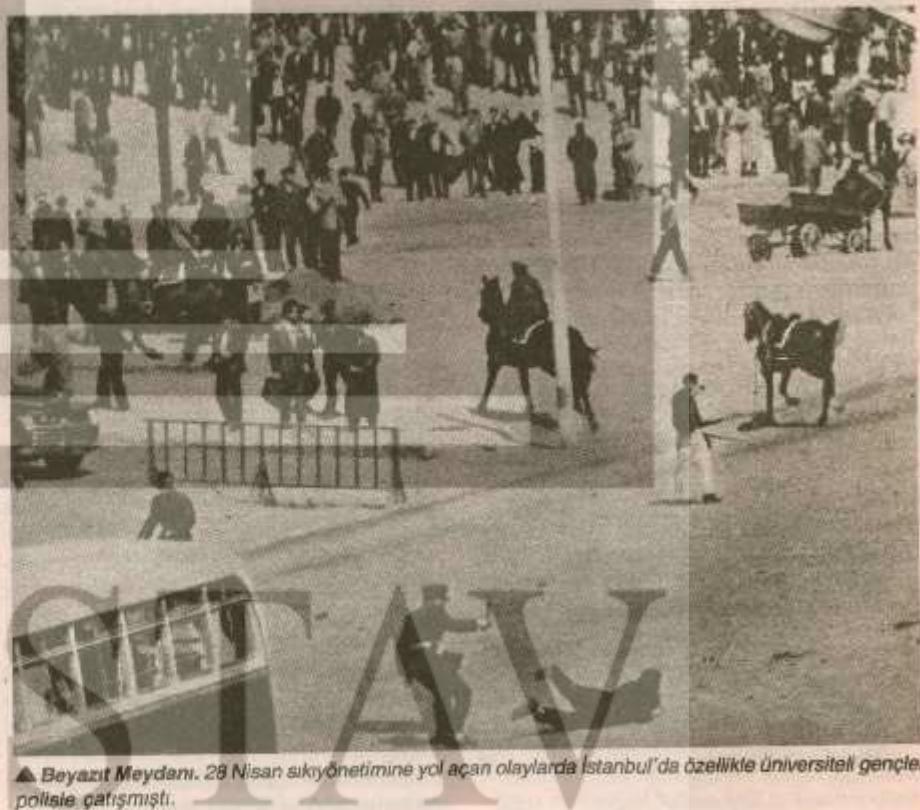
Meclis tutanaklarında sikiyönetim

Cumhuriyet döneminde, 28 Nisan sikiyönetiminin görüldüğü TBMM toplantısı, en gergin sikiyönetim görüşmelerinden birisine sahne oldu. Oturum başkanının 16 milletvekiline birinci ihtar, bunlardan 5'ine ikinci ihtar, 2 milletvekiline takbib ve 2 milletvekiline de meclisten çıkışarma cezası vermesi gerginliğin bir göstergesi.

Bu gergin ortamda tartışılan konu sikiyönetimden çok DP'nin sürdürdüğü politikaları. Gerçekten de, CHP'nin sikiyönetim ilanından çok DP hükümetini eleştirdiği ve hükümetin istifasını istediği görülmüştür.

Bununla birlikte, kuşkusuz sikiyönetim de söz konusu ediliyor. CHP'ye göre, İstanbul'da yaşanan olaylar hükümetin sorumluluğunu gerektiren, hükümetin yarattığı ve hükümetin istifasıyla sona erecek olaylardır. CHP Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin'in ifadesiyle, "teklif edilen örfi idareye lüzum kalmamasının, sıkı ve fevkâlâde tedbirlere lüzum kalmamasının tek çaresi Hükümetin çekilmesidir ve Anayasaya, kanunlara ve insan haklarına riayetkâr bir Hükümetin kurulmasıdır".

Sikiyönetimi "vatandaşların hürriyetlerini,

▲ Beyazıt Meydanı. 28 Nisan sikiyönetimine yol açan olaylarda İstanbul'da özellikle üniversitelî öğrenciler polisle çatıştı.

haklarını kısacak bir sıkı rejim, bir sıkı tedbir" olarak nitelenen Nüvit Yetkin, "Hükümetin getirdiği hakikatler dışında bu perşen esbabı mucibe ile örfi idare istenemez" demekte, sıkı yönetim ilanı kararında süre belirtmemiş olmasına da anayasaya aykırı bulunmaktadır.

CHP sözcüler, bir yandan sıkı yönetim ilanını eleştirirken bir yandan da "örfi idarenin kuruluşunu məsum Türk vatandaşlarının emniyetinin tam bir teminatı" olarak görüyorlar (Avni Doğan). Ancak, kaygıları, bir yandan Tahkikat Komisyonu'nun, bir yandan da sıkı yönetimin yasakları ile muhalefetin susturulmak istenmesi, DP coğulüğuna dayalı bir baskı rejiminin sürekliğini kazanmasıdır.

Görüşmeler sırasında Meclis'te hazır bulunan bakanlardan Samet Ağaoğlu, sıkı yönetimin gerçek gerekçesini çok güzel anlatıyor: "İç politika münaķışalarının günün birinde İdare Örfiye Hâlinin Hükümeti mecbur edecek kadar gerginleşmemesi hâzırkı. Yazık ki getirilmiş bulunmaktadır. Bu hazır bir manzaradır, arkadaşlar". Bu hazır sıkı yönetimimi savunmak durumunda kalan Ağaoğlu, ordu konusundaki düşüncelerini açıklarken yamlayıcı duşüyor: "Türk Ordusu hiçbir zaman iç politikamın tesiri altında kalmamıştır ve kalmayıcaktır".

İzmir Milletvekili Behzat Bilgin ise muhalefet milletvekillerinin konuşmalarından yakınıyor: "Türkiye'de mevcudolmayan ve mevcudolmayacağı aşık bulunan şartlara nazaran ihtiialin, aylanmanın telkinini yapmak Türk mebuslarına yakışır mı arkadaşlar?" Meclis coğulüğünün kabul ettiği her kararın, her kanunun anayasaya uygun olduğunu, bu konuda yalnızca meclis coğulüğünün görüşünün geçerli olduğunu belirtten Behzat Bilgin, muhalefet milletvekillerine sesleniyor: "Muhalefetteki arkadaşlarımızdan samimi rica ediyorum. Bu memleketin huzuriyle, bu memleketin sükünüyle, bu memleketin hayat ve istikbali ile alâkadar olmalarını rica ediyorum".

Büyük ölçüde sağılar diyalogu biçiminde süren tartışmalar sona erince, bakanlar kurulunun ilan ettiği sıkı yönetimin meclise onaylanması konusunda bir de usul tartışması çıkıyor. DP coğulluğu, sonuçta, önce sıkı yönetim onaylıyor, sonra da süresini belirliyor. Sıkı yönetim Ankara ve İstanbul'da üç ay sürecektir. Ancak, bilindiği gibi, DP iktidarıının ömrü, sıkı yönetimini sonuçlandırmaya yetmeyecektir.

Sıkı yönetim uygulaması

Meclis görüşmelerinde de belirtildiği gibi, sıkı yönetim, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanlığı, hatta askıya alındığı bir yönetim biçimidir. Sıkı yönetim ilanından sonra İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı olarak atanan Fahri Özdemir ile Ankara Sıkı Yönetim Komutanlığına atanan Namık Arguç de, Tahkikat Komisyonu'nun koyduğu yasaklar sürerken yeni yasaklar koymaktan geri kalmamışlardır.

28 Nisan'dan 27 Mayıs'a kadar geçen bir aylik süre içinde, İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı 35, Ankara Sıkı Yönetim Komutanlığı ise 29 bildiri yayımlamıştır. Bu bildiriler, özgürlükleri sınırlayan, kullanılmaması engellenen, sınırlamaları ağırlaştıran hafifleten bil-

başa haber vardı: Ordu yönetimine el koydu.

DİPNOTLAR

- 1) Cem Eroğlu, *Demokrat Parti (Tarihi ve Ideolojisi)*, Ankara, 1970, s. 175
- 2) Pertev Bilgen, *1961 Anayasası'na Göre Sıkı Yönetim*, İstanbul, 1976, s. 79

▲ Öğrenciler yürüyor. Yil 1960. Öğrencilerin Galata Köprüsü'nden geçerek Taksim'e yürümeleri, hükümetçe "tahrik ve önceden yapılmış tertip" olarak nitelendirilmiştir.

BİRKİTAP

FAŞİZM ROGER BOURDERON

(Kenan Somer'in çevirisiyle)

ÇIKTI!

FAŞİZM

IDEALCI VE İDEALİSMAK

ROGER BOURDERON

Sosyalizm-demokrasi, hangisi diğerine bağlanacak?

Marksistlerin yüzelli yıldır değişmeyen arayışı: Dünyayı nasıl dönüştüreceğiz?

Marksistler içinde yaşadığımız tarih döneminin "sosyalizme geçiş çağı" olarak kavrayıp tanımladılar. Bu kavrayış açısından onların ilkesel bütün konumlarını belirledi ve davranışlarına yön verdi. Acaba bu bir Utopya mıydı? Böyle anlayıp davranışmakla Marksistler bu yüzyılı yitirdiler mi?

Aksini kanıtlamaya çalışanlar ca bana göre bütün burjuva düşünceleri de bu tarih dönemini Marksistler gibi anladılar ve ilkesel konumlarını böyle belirlediler. Çağın, belki "dünyayı sarsan on gün" lerie değil ama başka biçimlerle süren bu niteliğinden kuşku duymak için neden sebepler mi var?

Belki de var; çünkü ortada dolaşım duraş sorular ve sorunlar var! Bu "geçiş çağı" devininin neresindeyiz? Zorunu bir tarihsel sapmanın eşiğinde miyiz? Sahneye giren ve sahneden ayrılan güçlerin içimiz, bunda devrimin ve alt ölümler yaratılan insan pratiğinin teorik envanteri nerede? Yüzünün ortaya koyduğu sorunların topalının mantığını aramak gerekmıyor mu?

Nesi var dünyanın ki yeni teorik çabey gerekliliği? Herhalde önce varoluşuna dair sorunları var. Global düğümler, kapitalizmin yaşama potansiyelleri, sosyalizmin olanakları ve sorunları var. Dahası dünyanın iki zıt sistemli olarak kalıcılaşma eğilimi gösteriyor kanısı veren bir sosyal muhtevası var. Muhtevası bu olan dünyadan sosyalizme doğru gelişmesini tikanmadan sürdürmesinin yollarını aramak Marksizmin başlıca teorik meselesi olarak tezahür ediyor. Bazı varsayımlar yıkılacak olsa bile gerçeğin üzerine yüreyen

Marksizm hiçbir şey kaybetmeyecek, kendi gelişimini kazanacaktır. Araştıran Marksizmin zenginleşeceğini açıklar. Dolayısıyla, kaynağını Marksist düşünce sistemi içinde bulan her görüş doğru olmayaçık, ama ötekilere gelişme dörtüsü olacağı için önemli sayılacaktır. Ortaya konformist, dogmatik, özü kırıcı düşüncə varyantları da çıkacaktır ve fakat bu gelişime pratik yarım ve yeniliklerden bağımsız, salt teoride bir çaba olarak kalırmayaçağı ipin doğru her haliükânda kendini ortaya koyacaktır.

Aşağıda bütün bu teorik aranın bir özet olmalıdır; çünkü Marksistler yalnız ve yüzelli yıldır aynı kalan bir sorunu tartışıyorlar: Dünyayı nasıl dönüştüreceğiz? Bu kendi temel sorusuna günümüz gerçekleyle verebileceği cevabı arayan Marksizm kuramsal açımları çesitlenecektir. Bu çeşitlilik vazgeçilmez bir zenginlik olarak birarada tutacak manevi normlar ve ilişkiler düzelti evrensel ve ye-

reli bazlıda ister istemez oluşacaktır. Önemli olan, neyi tartıştığını unutup yolunu ve kimliğini kaybetmemekdir.

Marksizm içi teorik tartışmalann ne denli geniş kapsamlı olacağını: kavramamıza yardımcı olması bakımından Juri Krasin ilginç bir çerçeve sunuyor. Gelişkin kapitalizmle temellendirip bilimsel devrim perspektifine yerlestiğilığında bu devrimin (bilimsel devrim) "kapitalizmi tarihsel sarmalın daha yüksek bir kıvrıma çökmekte olduğunu" ileri süren Krasin, bu durumun aynı zamanda sınıf mücadelelerinin "temel sorunları yeni bir tarzda ortalaya koyduğunu" düşünüyor ve "sosyalizme geçiş yeni bir biçimde görmemiz" ve buna uygun bir stratejiye sahip olmamız gerektiğini belirtiyor.

Krasin "yenilikçilik" dediği kapitalizmin bugünkü gelişmişine karşı "kapitalizmin demokratik gelişme varyantı" ni öneriyor. Bu "varyant" demokratik bir alternatif olmakla kalmıyor, aynı zamanda kapitalizmin alternatifine, yani sosyalizme gönülen, derinlemesine tek bir süreç olarak tasarlıyor. O halde bu yaklaşım Krasin'in "İşlemişliğinin" söylediği klasik devrimci ve sosyalist mücadele programlarının yerine ikamesi mümkün, hatta zorunlu bir programmatik perspektif olarak da anlamamız gerekiyor.

"Kapitalizmin demokratik gelişme varyantı" bilimsel teknik devrimin kapitalizmin dokusunu değiştirdiğinden, "Üretimin öznesini" yeniden biçimlendirdiğinden, sınırları üremen süreciyle ilişkileri açısından belirnin olmakta cıktırdığından ve talepleri macdi niyetlerden manevi istemlere doğru kaydırıldığından hareket ediyor. İçi sınıflı dahil, toplumun entelektüel faaliyetinin, o halde aynı zamanda entelektüel taleplerinin sıklık kazandığını varsayıyan yaklaşım, toplumsal ilişkilerin zenginligine dönük bir evrensel ligi kültürünün doğmakta olduğunu sonucunu çeker. Krasin, bireyin devlet ve toplum önünde daha belirgin bir varlık olma isteğinde ifadesini bulan değerlerle beraber sivil toplumda derinleşmeye ve bu eğilimin şimdilik demokratik yığınca hareketler tarafından taşındığını işaret etti. Marksistlerin dikkatini çekmek istiyor.

Varyant'ın ekonomik talepler bakımından çizdiği çerçeveye söyle belirliyor: Refah düzeyini düşümeden ısgınluğun kısılması; sermayenin üretimin dişi manevi alanlara ve çevre korumasına daha fazla yatırma zorunlulığı; ekonominin militanizmden arındırılması; sosyal refah devletinin işlevlerini üstlenerek özünetimsel emekçi örgütlerine vanlıması; çalışanların sahibi oldukları ionların rolünün genişletilmesi; devletin ekonomik yaşama bürokratik müdahalesinin sınırlanması; ve fakat aynı zamanda, ekonomik ve sosyal politikanın genel çerçevesinin dev-

letin artan rolü aracılığıyla demokratikleştirilmesi..

Batı'da bu çerçeve sendikalann, demokratik hareketlerin, barışçılın, aydınların, çevrecilerin ve bazı alternatif grupların talepleriyle zenginleştirilmiş bir sosyal-demokrat perspektife oturuyor. Ama sosyal demokrasının ufku sınırlı değil; "gurbüz bir sivil topluma", bu toplum aracılığıyla da sosyalizme uzanın ve içinde öncü siyaset döşümelerin yaşanacağı bir "uzun yürüyüş" olarak tasarlanmış bir perspektif bu. Klasik devrimci-sosyalist perspektiflerden öncü farkı "mülkiyet meselesi" tartışmaları ve siyaset devrimlerden ayrılmış bir sosyal evrim düşünülmüşdür. Çünkü, "o gün sosyalizmin gelişkin bir para-mal ilişkileri sistemi bünyesinde ileri bir ekonomik özdüzenleme temelinde" doğacağı ve bu temelin "kendi temel çizgilerle önmüdükketek kapitalizmini içinde oluşturduğu" varsayımdan hareket etmektedir. "Kapitalizmin -bu-demokratik gelişme varyantı"nın bitiş noktasının, onun aynı zamanda "sömürmenerek sosyalizme dönüseceği noktası" olarak kavranması istenmektedir.

Bu kurameal yaklaşımın sosyalistlere politik mekan bırakıp bırakmayacağı Krasin'ce tartışıyor. Böyle bir "geçiş varyantı" düşünmesinden önce geniş boyutlu bir tartışma kaçınılmazdır. Demokrasi yönünde derinleşen bir sosyal evrinin sosyalizme götürüceği savı Marx'ın, doğruluğu bugünde kadarki bütün devrimler tarefinin ve doğrulanmış temel bir varsayımlı geçersiz kılıyor. Marx "toplumun toplanmış ve örgütlenmiş gücünün sosyalizme dönüştürülmesinden" sözmetekle sosyal evrim düşündesine açık, ama öte yandan; "toplumsal evrinin siyaset devrimi gerektirmekten çıktı" bir günün gelmesi, ancak artık sınıfların ve sınıf çatışmasının kalmadığı bir düzende olacaktır" dediken de Hegelci "sömürmenerek dönüştürme" kavramına sınıflı toplumlar bağlamında kapalı kılır. Sosyalizmin, kapitalist form içinde ve sivil toplum zemininde oluşup olgunlaşacağını düşünlükle Marx'ın bu görüşünü aşamayız. Kapitalizmi kendi sivil toplumunda egemen ilişki düzeyini yükseltken feudal çağın, "sömürmeneden" önce bu kendi eseriyle hesaplaşmasının amansız serüveni başta Fransız, tüm burjuva devrimlerinde, devrimlerin yaşası olarak yüzlerce yıl süre. Krasin'ın stratejik varyantı öyleyse en azından "sınıflar var - çatışma yok" durumunu nasıl elde ettiğini ve "sömürmenirken" kapitalizmin "sahipsiz" mi kalacağı sorularına apektir.

Ayrıca, Krasin'ın görüşlerini Marksist düşüncenin gelişim tarihinden, örneğin Bernstein, Gramsci ya da hatta Trockî'nin görüşlerinden ayırt etmek kanımcı olaksızdır. Çünkü, Krasin'ın sonu sosyalizmle bağla-

cak "kapitalizmin demokratik gelişme varyantı", manevi içeriği yönünden sosyalizmi liberalizmin özverisi sayan ve onun tamamlanmış şekline sosyalizm olarak bakan Bernstein'le, sivil toplumdaki hegemonik mücadeledeki geçiş yolları arayan Gramsci'yle, hatta belki, tekneli gelişme ile bağlı ve "ulusal halkaları bulunmayan bir dünya" düzlemine dayanması ve bu düzlemdeki global evrimini esas almasıyla da Trotski'ye bir şeyler paylaşmak istiyor.

Krasin'in modelinde boşluklar yaratın bir diğer etmen de, bilimsel devrime mutlak bir rol ayırmıştır. Bu devrimi bundan sonraki dünya tarihinin devriminin merkezine yerleştirmek, kuramsal açıklamasını Marksizm'de bulabilir mi? Bu konuda, işkambil şatoldardan daha sağlam tezler ileri sürebilmek için kanımcı zamana ve uzun bir tartışma sürecine ihtiyacımız olacaktır.

Bu tartışma Türkiye'deki sınıf mücadeleleri soñullarına nasıl ışık latar? Kendi ülkesinin üstünden atlanamaz gerçekliğini Krasin'in tartıştığı dünya realitesinin canlı bir parçası olarak değerlendirdip devrimci perspektifler oluşturmak Türkiye'de Marksistlere düşüyor ve en geniş Marksist düşünür katılım daha baştan amaç olarak koymak bu nedenle zorunu oluyor.

Dünya değişirken Türkiye'de değişen nedir; bunu kavramak zorundadır; ama bundan da önce değişimden kalan nedir ve nasıl değiştirilebilir sorusu geliyor. Çünkü, ancak böylece Türkiye'de "sorunu dayanılmaz biçimde başka tür koyan" özgünlüğün bilgisi korunabilir. Gelişkin kapitalizm orda ise, Türkiye de burdadır. Kapitalizmi bilinen kıvrımda seyrediyor. Sınıf mücadeleinin bütün sorunları eski klasik tarz içinde ortaya çıkıyor. Devrimci mücadele mekanları en az demokratik mücadele mekanları kadar geniş, ama bu mekanlar "sahiplik" yönünden boş duruyorlar. Kendi gelişme mantığını izlediği sürece kapitalizm ne sivil toplumda bir genişleme, ne demokratik bir derinleşme ve ne de ilerde sosyalist dönüşümne teneffüs edecek çizgiler vaadediyor. Yarına açılan en ham perspektifler bile tekneli egemenlik alanlarını yok sayıyor veya engel sayımırsa dilek kipinden öteye geçemiyorlar. Çünkü Türkiye'de kapitalizm "vahsi bir gelişme varyantı" izliyor.

Öyleyse Türkiye'de, ister toplumsal ilerlemeden yana güçler, isterse demokratik güçler bloku olarak tanımlansın, ezici coğulluğun önünde "demokrasının radikal geliştirilmesi varyantı" duruyor. Bu varyantı sosyalizme ulaşacak bir "uzun yürüyüş" olarak düşünmek Türkiye gibi ülkeler koşullarında Marksizmin sosyal-demokrat yorumuna yakalanmadan olanağı gözükmez. Elbette Marksistler, Türkiye'deki demokratikleşme süreçlerine uzun vadeli ve sosyalizm amacına bağlı bir zayıven bakarken, evet dünya kapitalizminin ve real sosyalizmin ortaya koydukları yeni eğilimlerin etkilerini de hesaba katarak daha zengin bir dialektik içerikle toplayabilirler. Ne ki, sosyalizme geçişin tarifini kendi içinde "eriten" ve somut sosyalizm projesi bulunmayan bir demokratikleşme tasarısı içinde -bu tasarımın ve global sorunlar ve sivil toplumun genişlemesi kapsamındaki taleplerle ne denli zenginleşmiş olsa da -kendilerine özgün bir politik mekan yaratmayı başaramazla. Marksistlerin demokratikleşme kendi siyaset kimliklerinin merceğiinden bakmak zorunda olmaları, genel bir demokrasi düşüncesi içinde devinip duran konseptlerden farklı olarak, somut ve genel demokrasi fikrindeki nitelikçe farklılaşmak zorunda bulunan, böylece kendinden önceki demokrasi biçimini "devirip çözme" olarak kavrayabilen aynı bir tarihsel ufka sahip olmalarından dolayıdır. Başka hiçbir tarz Marksizmin kendini bellilemesini vermez. Bazen ileri sürüldüğü gibi, bunun bugünden yana sosyalizm umuyor olup olmamakla ilişkisi yoktur.

Marksizmin, ondan vazgeçmeye her şeyden vazgeçmenin yolunu açmış olacağımız bu doğmasını dünyanın değişen koşullarını dışlayıp ifade etmek de olaklıdır; ve dogmatizm denilen şey de bu olurdu. Klasik devrimci perspektiflerin yükselsel temelindeki derâlîmâyi, başka ve çok daha önemli faktörlerin yanında, kapitalizme karşı mücadele platformundaki değişimlerle de açıkmak olanaklıdır. O halde mücadele platformundaki yeni öğelerle zenginleştirilmiş bir amaç ileri sürmek zorunluğunu doğuyor. Ne var ki, bu nokta, reel sosyalizmin sosyalizm imajına yüklediği ağırlıktan doğduğu muhtemel subjekt konumları da devreye girdiği noktadır. "Klasik devrimler çağının geride kaldığından ve evrimin yeni yollarını aramak gereğinden" mi sözdeiliyor? Ama bu, en az devrimci Marksizmin konumu kadar klasik kalan, klasik sosyal-demokrat mekanlarından cevaplanamayacak kadar yeni bir sorudur.

Reel sosyalizmin ilade etmekten uzak kaldığı nedir? Bu sorunun doğru yanıtı belki de bize kuracağımız yeni perspektifin neden klasik kalmak ama nelerle zenginleştirilmek durumunda olacağının cevabını da verebilir. Reel sosyalizmde açığa çıkan Marksist özün demokrasi olduğu fikri rağbettedir ve burdan çıktıır. Sosyalizmin, burjuva demokrasisinden daha ileri bir sosyalist demokrasıyla ortaya koyanamış, koymuşsa da kuryemamış olduğu, en azından demokrasi kavramının sınıf dışı genel normları yönünden doğrudur. Öyleyse yeni sosyalist tasarımlar, bu tarihsel deneyimin sonuçlarıyla donatılmış daha olgun demokrasi tasvirleriyle yaratılmalıdır. Demokratik geleceğin evrensel ölçülerini hayal geriden izlediği ülkelerde -ve Türkiye'de dikkatlerin "gürbüz bir sivil toplum elde etme" mücadeleşine yoğunlaşması daha bir önem kazanır. Marksistler için bu mücadele, ama aynı zamanda "sivil toplumu kazan-

ma" mücadeleleridir de. Sivil toplumu kendine kazanma -ya dönük bir mücadelenin, bu toplumun "siyasi sentazını" -yani ikidanni kazanma amacıyla, dolayısıyla "devleti kazanmakla" ortuluşen somut toplum projesinden kendini yükseks kılması düşünülemez.

Sosyalizm amaç ve projesini demokrasi mücadeleşine tabi kılınca demokrasi mücadeleşini sosyalizm amacına tabi kılınca arasındaki fark az önemlidir. Bu "nuans" eskiden beri vardır ve Marksizmin bir koluunu sosyal-demokrasiye, öbür kolunu da reel sosyalizme götürmüştür. Aynı tartışmaya günümüz koşullarına taşıyip sürdürmekte herhangi bir sakınca yoktur. Ama şu gene mutlak gibidir: Birinci yoldan gidenler, bu yolu kapitalizmin "demokratik pekişmesine" götürdüğünü gördukça "ben hâlâ Marksistim" diye ilan etmek zorunda kalırlar. İkinci yoldan gidenler de "klasik Marksistler" suçlamasını göze almak zorundadırlar. Tarihsel sarmaşın bir üst kıvrımında buluşmak üzere... ■

DİPNOTLAR

* Demokratik Alternatif Arayışı ve İşçi Hareketi başlıklı bu yazı Kommunist dergisinin Eylül'88 sayısında yayınlandı. Ahmetler yazının Türkçe çevirisini yayınlandı. Açılmış dergisinin 9. sayısından yapıldı.

** "Yenitucuduk" kavramı (neokonservativizm) kanımcı tartışmaya açıktır. Kavrama yüklenen içerricki açısından Batıdaki merkez sağ partilerin yanında Mitterrand-Gonzales benzeri sosyal demokrasiyi de buna kattırmak gerektir. Kavramı Reagan-Thatcher-Kohl çizgisini olarak alırsak bu kez içeriğinden, örneğin "Üçte İki deset" gibi büyütümleri ayıklamamız gerekiyor ve ilh.

*** Bkz, Battı'da Siyaset Düşünceler Tarihi, sf. 114, Derleyen Mete Tunçay, Teori yay.

Toplumsal mücadeleler ve sosyalizme kapsamlı ve çağdaş bir kaynaktan bakın.

SOSYALİZM VE TOPLUMSAL MÜCADELELER ANSİKLOPEDİSİ

Beritum Yayınları, içindedeki dünyayı önbek, toplumsal alanındaki bilgi ve kültürünü artırmak isteyen insanların büyük bir ihtiyacını kapsamlı ve çağdaş bir kaynakla gideriyos.

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi

Dünyada ve Türkiye'de...

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, sosyalizmin tarihi ve teorik kaynaklarını, gelişmesi ve bugünkü konumuna ışık tutacak, Türkiye'deki yorumalarını hem genel akış içinde hem de ayrı fasilelerde değerlendirecek.

Yerli ve yabancı uzmanlarının katkılarıyla...

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi dünyada ve Türkiye'de bu konularda uzman yazar, düşünür ve siyaset adamlarının katkıyla benzersiz bir bilgi kaynağı oluşturacak.

Nesnel bir bakış açısıyla...

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, tarihin çeşitli aşamalarında rastlanan görüş ayrılıklarını, tutum farklılıklarını nesnel bir bakış açısıyla, tam olarak aktaracak.

Açık bir dile...

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, gerçekliği somut olarak belgelenmiş bilgileri herkesin anlayabileceği açık ve anlaşılır bir dile sergileyecek, didaktik bir başlangıç yapacak.

İletişim Yayınları, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi ile ülkemize bu konuda dayanak büyük bir eksikliği, Türkiye'de ilk defa yayınlanan bu nitelikte bir ansiklopedide gidermiş olmak için yoğun daima.

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi'ne uygun koşullarda sahip olmak istiyorsanız:

**BİR TELEFON UZUNUZ
YETERLİ**

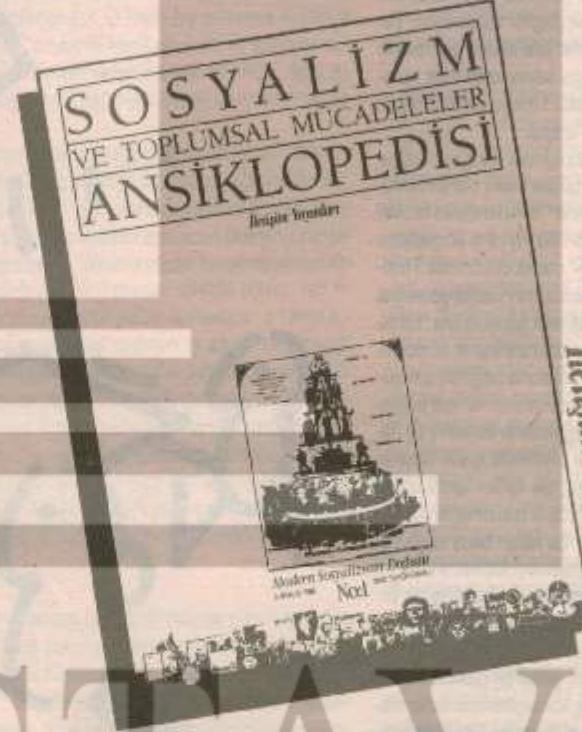

İletişim Yayıncılık, Sanatçı ve Ticaret A.Ş.
Kültürler Caddesi, Berlitz Han, Kar 2
Capıoğlu, 34400 İSTANBUL Tel: 510 22 63 64
Ankara Bürosu: Kocatepe Mah. 28/A
Yer: 06640 ANKARA Tel: 125 14 18
İmam-Büro: 0317, Sokak: 25. Mah. No: 306, Konak: 31230 Uluabat Tel: 14 90 62

Beritum Yayıncılık - Kolları Çıkarıcı, Beritum Han, No: 2
Capıoğlu - İSTANBUL, Tel: 510 22 63 64

* Her cilt 10 fasilik, 8 cilt * Her fasilik 32 sayfa, 8 sayfan
renkli * Kuşe kapak, renkli ofset baskı, lüks cilt * Fotoğraflar,
İllüstrasyonlar, resimler, gravürler, afişler * Şemalar, haritalar,
İstatistikler * Tematik-Kronolojik düzüm * Zaman dizini tabloları,
kaynaklar * Biyografiler, çevre yazalar * Alfabetik konu, yer,
kitap dizini * Her fasilikler kapsadığı konulara ışıkın potemikleri,
bildirileri, kongre tutanaklarını, tütükleri, söylevleri, gazete
küpürlerini içeren 8 sayfalık etler * Posterler

Genel Yönetmen: Murat BELDE
Yayın Yönetmeni: Esrahan KÜRKÇÜ
Yayın Kurulu: Fehmi ARAL, Taner BORA, Erhan KAVİLLİ, Ertuğrul KÜPİMCÜ, Bülent OLUC, İsmet
BAVAAĞR, Ülkü SOMIT
Olasılık Kurulu: Murat BELDE, Kemal DORKATAY, Ahmet İŞKLİ, Rıdvan İLERİ, Ahmet İNSEL,
Baskı ORHAN, Taha PARLA, Orhan SEZGIN, Yusuf SARUNCU, Mete TURÇAY, İlyas ÜZÜP

İletişim Yayıncılık

Anlatılan senin hikayendir!

**1. CILT
TAMAMLANDI**